

T.C.

BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA EĞİTİMİ BİLİM DALI

**ERGENLERDE PSİKOLOJİK DAYANIKLILIĞIN KİŞİLİK
ÖZELLİKLERİ VE ALGILANAN SOSYAL DESTEĞE GÖRE
YORDANMASI**

ENSAR ABDULLAH GÖKALP

BOLU- 2019

T.C.

BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA EĞİTİMİ BİLİM DALI

**ERGENLERDE PSİKOLOJİK DAYANIKLILIĞIN KİŞİLİK
ÖZELLİKLERİ VE ALGILANAN SOSYAL DESTEĞE GÖRE
YORDANMASI**

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan

Ensar Abdullah GÖKALP

Danışman

Prof. Dr. Zeynep Deniz YÖNDEM

BOLU, HAZİRAN-2019

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU

Ensar Abdullah GÖKALP tarafından hazırlanan "Ergenlerde Psikolojik Dayanıklılığın Kişilik Özellikleri Ve Algılanan Sosyal Desteğe Göre Yordanması" adlı çalışma Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Eğitimi Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir. (18.06.2019)

Akademik Unvan ve Adı Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Prof. Dr. Zeynep DENİZ YÖNDEM
Üye : Doç. Dr. Tuğba SARI
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Ayten EREN ARTAN

Z. Deniz
Tuğba SARI
Ayten EREN ARTAN

Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün Onayı

Prof. Dr. Türkan ARGON
Eğitim Bilimleri Enstitü Müdürü

ETİK İLKELERE UYULDUĞUNA İLİŞKİN BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum, “Ergenlerde Psikolojik Dayanıklılığın Kişilik Özellikleri Ve Algılanan Sosyal Desteğe Göre Yordanması” başlıklı çalışmanın yazılmasında bilimsel ve etik kurallara uyduğumu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda atıfta bulunduğumu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

18/06/2019

Ensar Abdullah GÖKALP

TEŞEKKÜR

Öncelikle hem lisans eğitimim boyunca ve ardından yüksek lisans eğitimim sürecinde beni her zaman destekleyen, sorularıma sabırla cevap veren, bilimsel katkılarıyla çalışmama rehberlik eden ve bitmek bilmeyen enerjisine hayranlık duyduğum tez danışmanım ve değerli hocam Prof. Dr. Zeynep Deniz YÖNDEM' e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez savunma jürimde yer almayı kabul ettiği ve aynı zamanda lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca akademik gelişimime katkı sağladığı için değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Ayten EREN ARTAN' a teşekkür ederim. Aynı zamanda tez savunmam için jürimde yer almayı kabul ederek Antalya' dan Bolu' ya gelen, güler yüzünü hiç eksik etmeyen değerli hocam Doç. Dr. Tuğba SARI' ya teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Yüksek lisans eğitimim boyunca sürekli yanımda olan, duygusal desteğini hep yanımda hissettiğim, benim için her zaman özel bir yeri olan psikolojik danışman Fatma AKIN' a içtenlikle teşekkür ediyorum.

Lisans ve yüksek lisans eğitiminde aynı süreçlerden geçtiğim, bu süreçte yorulduğum zaman kendisinden güç aldığım değerli mesai arkadaşım psikolojik danışman Kürşat DÖNMEZ' e ve tez yazım sürecindeki desteğinden dolayı Nadire TOPÇU' ya teşekkür ederim.

Üniversite sınavına hazırlanırken aynı zamanda benim tez sürecime de ortak olan, bana olan sabrı ve ilgisi için kardeşim Esat Akif GÖKALP' e, duygusal desteğini benden esirgemeyen sevgili aileme sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Ensar Abdullah GÖKALP

İÇİNDEKİLER

ETİK İLKELERE UYULDUĞUNA İLİŞKİN BEYAN.....	i
TEŞEKKÜR.....	ii
İÇİNDEKİLER	iii
TABLolar DİZİNİ.....	vi
ŞEKİLLER DİZİNİ	vii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	viii
ÖZET	ix
ABSTRACT.....	xi
I. BÖLÜM.....	1
1. Giriş	1
1.1. Problem Cümlesi.....	4
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi.....	4
1.5. Sayıtlar	7
1.6. Tanımlar	7
II. BÖLÜM	9
2. Kuramsal Temeller ve İlgili Alan Yazın.....	9
2.1. Psikolojik Dayanıklılık.....	9
2.1.1. Psikolojik dayanıklılık kavramının ortaya çıkışı ve tarihsel gelişimi	12
2.1.2. Psikolojik dayanıklılığı etkileyen faktörler	14
2.1.3. Psikolojik dayanıklılığı yüksek kişilerin özellikleri	18
2.2. Kişilik.....	19
2.2.1. Kişiliğin oluşmasında etkili olan faktörler	20
2.2.2. Kişilik kuramları.....	23

2.2.3. Psikolojik dayanıklılık ve kişilik özellikleri.....	27
2.3. Sosyal Destek.....	28
2.3.1. Algılanan sosyal destek.....	30
2.3.2.Sosyal destek modelleri.....	31
2.3.3. Ergenlik döneminde sosyal destek kaynakları.....	32
2.3.4. Psikolojik dayanıklılık ve algılanan sosyal destek.....	34
2.4. Yurt Dışında Yapılan Psikolojik Dayanıklılık Kişilik Özellikleri ve Algılanan Sosyal Destek İle İlgili Araştırmalar.....	35
2.5. Yurt İçinde Yapılan Psikolojik Dayanıklılık Kişilik Özellikleri ve Algılanan Sosyal Destek İle İlgili Araştırmalar.....	43
III. BÖLÜM.....	59
3. Yöntem.....	59
3.1. Araştırmanın Modeli.....	59
3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	59
3.3. Veri Toplama Araçları.....	62
3.3.1. Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği.....	62
3.3.2. Hızlı Büyük Beşli Kişilik Testi.....	65
3.3.3. Algılanan Sosyal Destek Ölçeği.....	66
3.3.4. Kişisel Bilgi Formu.....	66
3.4. Verilerin Toplanması.....	67
3.5. Verilerin Çözümlemesi.....	67
IV. BÖLÜM.....	72
4. Bulgular.....	72
4.1. Ergenlerde Psikolojik Dayanıklılık, Kişilik Özellikleri Ve Algılanan Sosyal Desteğe İlişin Betimsel İstatistikler.....	72
4.2. Ergenlerin Psikolojik Dayanıklılık Düzeyinin Kişilik Özellikleri Ve Algıladıkları Sosyal Desteğe Göre Yordanmasına İlişkin Bulgular.....	74

V. BÖLÜM	79
5. Tartışma, Sonuç ve Öneriler	79
5.1. Tartışma.....	79
5.1.1. Kişilik özelliklerinin ve algılanan sosyal desteğin ergenlerin psikolojik dayanıklılık düzeyini yordamasına ilişkin bulguların tartışılması.....	79
5.2. Sonuç ve Öneriler.....	86
KAYNAKÇA.....	89
EKLER.....	109
EK-1. Kişisel Bilgi Formu	109
Ek-2. Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Örnek Maddeler	110
Ek-3. Hızlı Büyük Beşli Kişilik Testi Örnek Maddeler	111
Ek-4. Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Örnek Maddeler	112
Ek-5. Etik Kurul Onay Raporu.....	113
Ek-6. Gaziantep Valiliği Araştırma İzin Belgesi	114
ÖZGEÇMİŞ	115

TABLULAR DİZİNİ

Tablo 3. 1. Yoksul kategorisine girmeyen öğrencilerin ailede yaşayan kişi sayısı ve gelir düzeyi	60
Tablo 3. 2. Ergenlerin kişisel ve demografik özelliklere göre dağılımı.....	61
Tablo 3. 3. Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği' nin (EPDÖ), Hızlı Büyük Beşli Kişilik Testi (HBBKT) alt boyutlarının ve Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ-R)' nin normallik testi sonuçları.....	68
Tablo 4. 1. Ergenlerin EPDÖ, HBBKT alt boyutları ve ASDÖ-R puanlarına ilişkin betimsel istatistikler	73
Tablo 4. 2. Ergenlerin psikolojik dayanıklılıkları ile kişilik özellikleri alt boyutları ve algılanan sosyal destek arasında Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Testi sonuçları.....	74
Tablo 4. 3. Ergenlerin psikolojik dayanıklılıklarının yordanmasına ilişkin R^2 ve R değişimi.....	75
Tablo 4. 4. Ergenlerin psikolojik dayanıklılıklarının yordanmasına ilişkin B, Beta korelasyonu ve anlamlılık düzeyi	76

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 3. 1. EPDÖ Doğrulayıcı Faktör Analizi Modeli.....	64
Şekil 3. 2. Psikolojik dayanıklılık bağımlı değişkenine ait histogram	70
Şekil 3. 3. Psikolojik dayanıklılık bağımlı değişkenine ait normallik grafiği	70
Şekil 3. 4. Standardize edilmiş artık değerler ile standardize edilmiş yordanan değerlere ait saçılım matrisi.....	71

KISALTMALAR DİZİNİ

Akt	: Aktaran
Ed	: Editör
EPDÖ	: Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği
HBBT	: Hızlı Büyük Beşli Kişilik Testi
ASDÖ-R	: Algılanan Sosyal Destek Ölçeği
SSPS	: Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paket Programı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

ÖZET

ERGENLERDE PSİKOLOJİK DAYANIKLILIĞIN KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE ALGILANAN SOSYAL DESTEĞE GÖRE YORDANMASI

Gökalp, Ensar Abdullah

Yüksek Lisans Tezi

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Zeynep Deniz YÖNDEM

Haziran – 2019, xii + 115 Sayfa

Araştırmanın amacı, ergenlerde psikolojik dayanıklılık düzeyini kişilik özellikleri ve algılanan sosyal desteğin yordama gücünü belirlemektir. Araştırmada ilişkisel ve betimsel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın evreni, Anadolu, Fen ve Meslek liselerinde öğrenim görmekte olan gelir düzeyi düşük ergenlerden oluşmaktadır. Araştırmanın örnekleme ise tabakalı ve seçkisiz örnekleme yöntemi ile belirlenen, farklı lise türlerinde öğrenim gören, 343' ü erkek (%48), 372' si kadın (%52) olmak üzere toplam 715 ergenden oluşmaktadır. Araştırma verilerinin toplanmasında 'Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği', 'Hızlı Büyük Beşli Kişilik Testi', 'Algılanan Sosyal Destek Ölçeği' ve araştırmacı tarafından hazırlanan 'Kişisel Bilgi Formu' kullanılmıştır. Verilerin analizinde Pearson Korelasyon tekniği ve aşamalı (stepwise) regresyon analizi yöntemi kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda, ergenlerde psikolojik dayanıklılık düzeyi ile kişilik özellikleri ve algılanan sosyal destek düzeyi arasında pozitif ilişkiler olduğu bulunmuştur. Ergenlerde psikolojik dayanıklılığın en önemli yordayıcısının algılanan sosyal destek olduğu ve bunu kişilik özelliklerinden sırasıyla; uyumluluk, duygusal denge, sorumluluk, deneyime açıklık ve dışadönüklük özelliklerinin izlediği belirlenmiştir. Algılanan sosyal destek ile kişilik özelliklerinin, psikolojik dayanıklılık

düzeşinin toplam varyansının %45,9' unu açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonuçları alanyazındaki başka araştırma bulguları ile birlikte tartışılmış ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ergen, Psikolojik Dayanıklılık, Kişilik Özellikleri, Algılanan Sosyal Destek

ABSTRACT**PREDICTION OF RESILIENCE ACCORDING TO PERSONALITY TRAITS
AND PERCEIVED SOCIAL SUPPORT IN ADOLESCENTS**

Gökalp, Ensar Abdullah

Master Thesis

Department of Counseling Psychology and Guidance

Thesis Advisor: Prof. Dr. Zeynep Deniz YÖNDEM

June – 2019, xii + 115 Pages

The aim of the study was to determine predictive role of the personality traits and the perceived social support on resilience level of adolescents. Relational and descriptive research methods were used in the study. The universe of the study consists of low-income adolescents who are studying in Anatolian, Science and Vocational high schools. The sample consisted of 715 adolescents, 343 male (48%) and 372 female (52%), who were studying in different high school types determined by stratified and unselected sampling method. For the collection of research data, 'Adolescent Resilience Scale', 'Quick Big Five Personality Test', 'Perceived Social Support Scale' and 'Personel Information Form' which is prepared by the researcher was used. Pearson correlation technique and stepwise regression analysis tecnic were used for the analysis of research data.

As a result of the research, it was found that there were positive relationships between resilience levels and personality traits and perceived social support levels in adolescents. It was determined that the most important predictor of resilience in adolescents was perceived social support and that it was followed by agreeableness, emotional stability, conscientiousness, openness to experience, and extraversion, respectively, from personality traits. It was concluded that the perceived social support and personality traits revealed 45.9% of total variance at resilience level. The results of

the study were discussed together with other research findings in the field literature and suggestions were presented.

Keywords: Adolescent , Resilience, Personality Traits, Perceived Social Support

I. BÖLÜM

1. Giriş

Dünyaya gelen her insan kendisi ve çevresi için iyilik ve güzellik dolu bir hayat dilese de yaşadığı yörede veya dünyada meydana gelen olumsuz bir takım olaylardan etkilenebilmektedir. Deprem, savaş, göç, yoksulluk gibi evrensel stres kaynakları ya da günlük hayatta meydana gelen bir takım problemler bireylerin sık sık karşılaşılabilecekleri stres yaratan olumsuz durumlardandır. Yaşanan olumsuz olaylar karşısında bireyin sahip olduğu baş etme mekanizmaları yetersiz kaldığında bireyde uyum bozuklukları görülmekte, aynı zamanda kaygı ve fiziksel rahatsızlıklar ortaya çıkabilmektedir (Terzi, 2005). Bununla birlikte bazı insanlar yaşanan olumsuz olaylar karşısında sahip oldukları yaşam becerilerini etkin bir biçimde kullanarak mevcut durumdan daha az etkilenebilmektedir.

Yaşam dönemleri açısından bakıldığında çocukluktan yetişkinliğe geçişte önemli bir basamak olan ergenlik döneminde bireyler başta biyolojik değişimler olmak üzere psikolojik ve bilişsel açıdan birçok değişim ve gelişim yaşamaktadır (Siyez ve Aysan, 2007). Çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi olarak da ifade edilen ergenlik döneminde bireyler, bir taraftan gelişim döneminde ortaya çıkan problemlerle baş etmeye çalışırken bir taraftan da değişen sosyal çevreye, okul iklimine uyum sağlamakta ve stres yaratan bir takım risk faktörleriyle karşı karşıya kalabilmektedir (Ateş ve Akbaş, 2012). Yoksulluk (Garmezy, 1991; Werner, 1993), sevilen bir bireyin kaybedilmesi, ölümcül bir tehlikesi olan hastalığa yakalanma, fiziksel bir engelin olması (Smith ve Carlson, 1997) bütün yaş grupları ve ergenlik dönemi için risk oluşturan stresli yaşam olayları olarak kabul edilmektedir. Bazı bireylerin bu tür yoğun stres yaşantıları karşısında çaresiz kaldıkları, bir takım psikolojik sorunlar yaşadıkları oysa bazılarının ise bu tür zorlayıcı yaşam olayları ile baş etmek için daha fazla çaba gösterdikleri, mücadele ettikleri ve travmatik olayları daha güçlü bir şekilde atlattıkları

gözlenmektedir. Bu farklılık birçok araştırmacının dikkatini çeken bir durum olmuştur. Alanyazında bu durum psikolojik dayanıklılık kavramıyla açıklanmaktadır. Psikolojik dayanıklılık, bireylerin karşılaşmış oldukları bir takım problemlere rağmen sağlıklı bir şekilde gelişim göstermesi olarak tanımlanmaktadır (Luthar, Cicchetti ve Becker, 2000).

Masten, Best ve Garmezy (1990) psikolojik dayanıklılık kavramında üç koşulun olduğunu belirtmektedir. Bunlardan birincisi bireylerin yüksek risk durumuna karşın beklenenden daha iyi sonuçlar göstermesi, ikincisi yaşanan olaylar karşısında olumlu uyum sağlaması, üçüncüsü ise travmadan sonra daha iyi bir iyileşme düzeyine sahip olması olarak sıralanabilir. Bireylerin, olumsuz yaşam olaylarına rağmen olumlu bir uyum göstermesi için, karşılaştığı risk durumlarının ve bu durumların etkisinin azalmasında rol oynayan koruyucu faktörlerin belirlenmesi psikolojik dayanıklılığın açıklanmasında önemli bir yere sahiptir.

Düşük gelir düzeyi ve yoksulluk ergenlerle yapılan araştırma bulgularına dayanarak psikolojik dayanıklılık için bir risk faktörü olarak kabul edilmektedir (Schoon, Parsons ve Sacker, 2004; Werner, 1989). Bu nedenle ergenlerde psikolojik dayanıklılığın yordanmasında, kişilik özellikleri ve algılanan sosyal desteğin rolünün incelendiği bu araştırmada yoksulluk, düşük gelir düzeyi bir risk faktörü olarak ele alınmış, aile gelir düzeyi düşük olan, hatta araştırma verilerinin toplandığı dönemde aile gelir düzeyi yoksulluk sınırı altında kalan lise öğrencisi ergenler araştırma katılımcıları olarak belirlenmiştir.

Alanyazın incelendiğinde psikolojik dayanıklılık ve kişilik özelliklerinin ilişkisini ortaya koyan araştırmalar bulunmaktadır. Masten ve arkadaşları (1990, akt. Polatcı, Irk, Gültekin ve Sobacı, 2017) psikolojik dayanıklılık ile kişilik özelliklerinin ve özellikle duygusal denge boyutunun daha çok ilişkili olduğunu bulmuştur. Benzer şekilde Riolli ve arkadaşları (2002) psikolojik dayanıklılığı yüksek bireylerin beş faktör kişilik boyutlarından dışadönüklük, sorumluluk ve deneyime açıklık alt boyutlarından da yüksek puanlar aldığı sonucuna ulaşmıştır. Cüceloğlu (1996) kişiliği, bir bireyi diğer bireylerden ayırt eden, bireyin çevresiyle kurduğu, tutarlı bir ilişki biçimi olarak tanımlamıştır. Farklı kişilik özelliklerini araştıran pek çok araştırma bulunmakla birlikte alanyazında "Beş Faktör Kişilik Modeli" üzerinde en çok araştırma yapılan ve uzlaşılan kişilik modellerindedir. Beş faktör kişilik modelindee kişiliğin temel boyutları;

dışadönüklülük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal denge ve deneyime açıklık olmak üzere beş faktörde toplanmaktadır.

Wagnild ve Young (1993)' a göre psikolojik dayanıklılık, karşılaştığı stresli durumlardaki olumsuz etkiyi azaltmak için bireyin uyumunu destekleyen bir kişilik özelliği olarak ifade etmişlerdir. Psikolojik dayanıklılıkla ilişkili olabilecek kişilik özelliklerinin belirlenmesi dayanıklı olarak nitelendirilen bireylerin özelliklerinin tanınmasına katkı sağlayacaktır. Bu amaçla bu araştırmada kişilik özelliklerinin belirlenmesinde sıklıkla kullanılan ve temel kişilik özelliklerini ölçtüğü yaygın olarak kabul gören beş faktör kişilik özelliklerinin (Çetin, Yeloğlu ve Basım, 2015) kullanılması tercih edilmiştir.

Bireylerin karşılaştıkları zorluklar karşısında sağlıklı bir gelişim göstermesi olarak ifade edilen psikolojik dayanıklılık kavramında etkili olan boyutlardan bir diğeri ise sosyal destektir. Ergenlik döneminde bireyler karşılaştıkları zorluklar karşısında sıklıkla sosyal desteğe ihtiyaç duymaktadırlar. Sosyal destek, bireylerin fiziksel ve psikolojik sağlığına yönelik tehditlerde koruyucu bir rol oynamaktadır. Aynı zamanda sosyal desteğin strese neden olan yaşam olaylarının yarattığı zararlara karşı koruyucu bir işlevi bulunmaktadır (Terzi, 2008). Sosyal destek sadece duygusal boyutları değil aynı zamanda işlevsel bir şekilde yardım ve ilgiyi de içinde barındıran dinamik bir kavramdır. (Kaltiala-Heino, Rimpela, Rantanen ve Laippala, 2001). Psikolojik dayanıklılık ve sosyal destek arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara bakıldığında sosyal desteğin psikolojik dayanıklılık ile ilişkili ve psikolojik dayanıklılığı açıklamada önemli bir yordayıcı olduğu belirtilmektedir. Terzi (2008), bireylerin algıladığı sosyal destek düzeyi arttıkça psikolojik dayanıklılığının da arttığı sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde Güney (2016)' de lise öğrencileriyle yaptığı araştırmada psikolojik dayanıklılık ve sosyal destek arasında pozitif yönlü ilişki raporlaştırmıştır.

Ergenlik döneminde bireyler yaşamlarının diğer dönemlerine göre daha fazla problemle baş etmek zorunda kalmaktadır. Çünkü ergenlik dönemindeki bireyler bir taraftan bedenlerinde oluşan fizyolojik değişimlere uyum göstermek için çabalarırken bir taraftan da karşı cinsle yaşadığı ilişkide güçlük çekmekte, okulunda arkadaşlık kurduğu yaşlıları değiştirmekte ve kariyerleri hakkında önemli tercihler yapmaktadırlar (Dinçel,

2006). İlgili alanyazın incelendiğinde psikolojik dayanıklılığı yüksek bireyler stresli yaşam olaylarını uyum sağlamak için bir süreç olarak değerlendirmekte, aynı zamanda işlevsel başa çıkma yollarını kullanarak fiziksel ve ruhsal sağlıklarını korumaktadır (Işık, 2016). Bu anlamda ergenlerin yaşadığı stres verici durumlarla işlevsel bir şekilde baş edebilmesinde etkili olan psikolojik dayanıklılık kavramında rol oynayan faktörlerin belirlenmesi dayanıklılıklarını artırıcı psikolojik yardım hizmetleri sunulması ergen ruh sağlığı için önem taşımaktadır. Bu bakımdan bu araştırmada ergenlerin kişilik özelliklerinin ve algıladıkları sosyal desteğin psikolojik dayanıklılıklarını ne düzeyde yordadığının incelenmesi amaçlanmıştır.

1.1. Problem Cümlesi

Bu araştırma kapsamında 'Ergenlerin kişilik özellikleri ve algıladıkları sosyal destek psikolojik dayanıklılıklarını ne düzeyde yordamaktadır?' problemine yanıt aranmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, gelir düzeyi düşüklüğü ile dezavantajlı aile koşullarında yetişen ergenlerin, psikolojik dayanıklılıklarında kişilik özelliklerinin ve algılanan sosyal desteğin yordama düzeyini belirlemektir. Araştırmanın bağımlı değişkenini psikolojik dayanıklılık, bağımsız değişkenlerini ise kişilik özellikleri ve algılanan sosyal destek oluşturmaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Ergenler gerek gelişim özellikleri gerekse karşılaşılabilecekleri risk faktörleri dikkate alındığında çeşitli problemlerle karşı karşıya kalabilmektedir. Ergenlerin, karşılaştıkları sorunlarla etkili bir şekilde baş etme güçleri psikolojik olarak ne kadar dayanıklı oldukları ile ilişkilendirilmektedir (Flouri ve Buchanan, 2003; Yılmaz ve

Sipahioğlu). Williams (2001)' a göre psikolojik dayanıklılığı yüksek bireyler yaptıkları işlerden daha çok zevk almakta, karşılaştıkları yaşam olaylarına daha olumlu tepkiler vermekte hatta zorlayıcı ve stresli yaşam olaylarını dahi kendilerini geliştirdikleri bir fırsat olarak görmektedirler. Bu durum ergen ruh sağlığı için koruyucu bir rol oynayan psikolojik dayanıklılığı etkileyen faktörlere yönelik yapılan çalışmaların önemini artırmaktadır. Bu çalışmada da ergen psikolojik dayanıklılığının yordayıcılarından kişilik özellikleri ve algılanan sosyal desteğin rolü incelenerek ergenlerin psikolojik gelişimine ve ruh sağlığına ilişkin önleyici ve koruyucu çalışmalar yapılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Psikolojik dayanıklılık ile ilgili alanyazın bütüncül olarak incelendiğinde bu kavrama yönelik iki temel bakış açısı gözlenmektedir. Bunlardan biri psikolojik olarak dayanıklı bireylerin kişisel özelliklerine odaklanırken, diğeri psikolojik dayanıklılığı gelişimsel bir süreç olarak ele alarak bu niteliklerin nasıl geliştirileceği konusuna odaklanmaktadır (etin, Yeloğlu ve Basım, 2015). Bu çalışmada da her iki bakış açısı dikkate alınarak hem psikolojik dayanıklılıkta etkili olan, süreklilik gösterdiği varsayılan kişilik özellikleri hem de psikolojik dayanıklılığın geliştirilmesinde etkili olabilecek ve ergenlerin gelişim dönemleri boyunca oldukça yoğun bir Şekilde ihtiyaç duyduğu sosyal desteğin yordayıcı rolü birlikte incelenmiştir. Bu araştırmanın ergenlerin psikolojik dayanıklılığını geliştirme çalışmalarında, doğrudan ergenlere yönelik ve dolaylı olarak ergenlerin psikolojik dayanıklılığlarını etkileyen aile, akran, ğretmen gibi sosyal çevreye yönelik hizmetlerin planlanmasına katkı sağlaması hedeflenmektedir. Araştırma sonuçlarının okul rehberlik hizmetlerine ve özellikle ortaokul, lise gibi eğitim kademelerinde ergenlere psikolojik yardım hizmeti sunan okul psikolojik danışmanlarının psikolojik dayanıklılığı geliştirmeye yönelik çalışmalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Her ne kadar son zamanlarda ergen psikolojisi alanında genel olarak ergenlerin güçlü yönlerine, kaynaklarına vurgu yapan araştırmalarda kısmen artış olduğu belirtilsede, bu konudaki araştırmaların sayıca az olduğu vurgulanmaktadır. Froh, Huebner, Youssef ve Conte (2011) okul psikolojisi alanındaki temel dergilerde yayımlanmış 1168 araştırmayı inceledikleri kapsamlı çalışmada, araştırmaların %27'sinin olumlu kavramlara, sadece bir araştırmanın psikolojik dayanıklılık kavramına

odaklandığını raporlaştırmışlardır. Bu bakış açısı temel alındığında koruyucu bir güç olarak kabul edilen psikolojik dayanıklılık kavramı ile ilgili yapılacak çalışmalar önleyici ve koruyucu ruh sağlığı alanına kuramsal katkı sağlayacaktır.

Ergenlerde psikolojik dayanıklılık ile ilgili ülkemizde son zamanlarda yapılan çalışmalara bakıldığında belirgin bir artışın olduğu dikkat çekmektedir. Özellikle psikolojik dayanıklılıkla koruyucu faktörlerin ilişkisini inceleyen çalışmalar önem kazanmaktadır (Işık, 2016). Bu koruyucu faktörlerden biri de sosyal destektir. Araştırmacılar, psikolojik ve fiziksel sağlık ile ilişkili olan bir kavram olarak algılanan sosyal desteğin koruyucu bir faktör olduğunu belirtmektedir (Mulvaney-Day, Alegria ve Sribney, 2007; Turgut, 2015). İlgili alanyazın incelendiğinde psikolojik dayanıklılık ve algılanan sosyal desteğe yönelik yapılan çalışmaların sayıca az olması, bu çalışmanın ergenlerin psikolojik dayanıklılık düzeyleri üzerinde algılanan sosyal desteğin rolünün incelemesi açısından alana katkı sağlaması, aynı zamanda da alanda yapılacak diğer araştırmalara kaynak oluşturması beklenmektedir.

Çalışmanın diğer bir değişkeni olan, kişilik özellikleri ile ergenlerde psikolojik dayanıklılığa yönelik yapılan araştırmalar oldukça sınırlı sayıdadır. Özellikle psikolojik dayanıklılık ve kişilik özellikleri arasındaki ilişki yetişkin örnekleminde ele alınmıştır. Ergenlerde psikolojik dayanıklılık ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bu araştırma aracılığıyla da çalışmanın alanyazına katkı sağlayacağı söylenebilir.

Alanyazın incelendiğinde yurtiçinde ve yurtdışında ergenlerin psikolojik dayanıklılığını yordayan değişkenlerden kişilik özellikleri ve algılanan sosyal desteğin birlikte incelendiği araştırmaların sayıca az olması dikkat çekmektedir. Yurtdışında psikolojik dayanıklılık ile kişilik özellikleri ve algılanan sosyal desteğin birlikte incelendiği araştırmaya rastlanırken (Hsieh, Chang ve Wang, 2017) ülkemizde psikolojik dayanıklılığın yordanmasında kişilik özellikleri ve algılanan sosyal desteğin birlikte incelendiği araştırma bulunmamıştır. Özellikle gelişen ve değişen toplumsal yapı göz önünde bulundurulduğunda ülkemizdeki ergenlerin karşılaştıkları stres yaratan durumlarla etkin bir şekilde baş etmesinde rol oynayan psikolojik dayanıklılık kavramında hangi kişilik özelliklerinin etkili olduğunun bilinmesi ve hem psikolojik dayanıklılığı artıran hem de var olan stresörlerin etkisini azaltan algılanan sosyal desteğin rolünün incelenmesi ergen ruh sağlığı açısından oldukça önemli bir yere

sahiptir. Ergenlerde psikolojik dayanıklılığın kişilik özellikleri ve algılanan sosyal desteğe göre yordanmasını inceleyen bu araştırma aracılığıyla alandaki bir boşluğun doldurulacağı düşünülmektedir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırmanın katılımcıları, 2017-2018 eğitim öğretim yılında Gaziantep ilinde Anadolu, Fen ve Meslek liselerinde öğrenim görmekte olan öğrencilerle sınırlıdır.

2. Araştırmada elde edilen bulgular, Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği, Hızlı Büyük Beşli Kişilik Testi ve Algılanan Sosyal Destek Ölçeği' nin ölçtüğü nitelikler ile sınırlıdır.

1.5. Sayıtlılar

1. Daha önceki araştırma bulgularına dayanarak ergenlerde psikolojik dayanıklılık ile kişilik özellikleri ve algılanan sosyal desteğin birbiri ile ilişkili özellikler olduğu varsayılmaktadır.

2. Araştırmaya katılım gönüllülük ilkesine dayandığından, araştırmaya katılan ergenlerin ölçekleri kendi durumlarını yansıtacak şekilde içtenlikle yanıtladıkları varsayılmaktadır.

1.6. Tanımlar

Psikolojik Dayanıklılık: Psikolojik dayanıklılık kişinin zorlu, belirsiz ve stres yaratan olaylar ile karşılaştığında, bu olaylar ile baş edebilme ve başarıma kabiliyetidir (Basım ve Çetin, 2011).

Kişilik Özellikleri: Türk Dil Kurumu (1998)' na göre kişilik, bir kimseye ait belli özellikler, manevi ve ruhsal faktörlerin bütünüdür. Bu araştırmada geçen kişilik özellikleri kavramı Morsünbül (2014) tarafından Türkçeye uyarlanan Hızlı Büyük Beşli Kişilik Testi' nin ölçtüğü; uyumluluk, dışadönüklük, duygusal denge, deneyime açıklık ve sorumluluk kişilik özelliklerini ifade etmektedir. Bunlardan *uyumluluk*, yumuşak kalpliliği ya da agresifliği; *dışadönüklük*, girişkenliği ya da pasif olmayı; *duygusal denge*, sakinliği ya da endişeli olmayı; *deneyime açıklık*, hayalci ya da gerçekçi olmayı, *sorumluluk* ise organize ya da düzensiz olmayı (McCrae ve Costa, 1986) ifade etmektedir.

Sosyal Destek: Başkaları tarafından sevilme, değer görme ve aynı zamanda da bir sosyal ağa dahil olmaktır (Cobb,1976). Bu araştırmada Algılanan Sosyal Destek Ölçeği' nde yer alan maddeleri işaretleyerek belirttikleri, ergenlerin kişisel bildirimlerine dayalı algılanan sosyal destek dikkate alınmıştır.

II. BÖLÜM

2. Kuramsal Temeller ve İlgili Alan Yazın

Bu bölümde; psikolojik dayanıklılık, kişilik özellikleri ve algılanan sosyal destek kavramları, bu kavramlarla ilgili kuramsal açıklamalar ve bu kavramların birbiriyle ilişkisine yönelik açıklamalara yer verilmiştir. Ayrıca psikolojik dayanıklılık, kişilik özellikleri ve algılanan sosyal destek ile ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılmış bazı araştırmalar özetlenmiştir.

2.1. Psikolojik Dayanıklılık

Psikolojik dayanıklılık kavramı İngilizcedeki "resilience" sözcüğünden türemiş olup geri fırlama, esneklik ve çabuk iyileşme kabiliyeti olarak tanımlanmaktadır (Redhouse, 1986). The Concise Oxford Dictionary (2001) ise dayanıklılığı, bir yayın bükülüp eğildikten sonra eski haline gelmesi, bir kişinin başına gelen kötü olaylardan hızlı bir şekilde kurtulması olarak tanımlanmıştır. Benzer şekilde New Webster' s Dictionary And Thesaurus (1993)' da dayanıklılığı yaşanan duygusal bir şoktan hızlıca iyileşme yeteneği olarak tanımlamıştır. Türk Dil Kurumu (1998)' na göre ise dayanıklılık; dayanıklı olma durumu, dayanıklılık ve metanet olarak tanımlamıştır.

Dayanıklılık kavramı psikoloji alanyazını ile birlikte diğer pek çok bilim dalında da terim olarak kullanılmaktadır. Fizik ve mühendislik gibi bilim dallarında bunlardan bazılarıdır (Özcan, 2005). Örneğin, mühendislik biliminde dayanıklılık güç bir durumun üstesinden gelme hızını ve oranının ifadesinde kullanılmaktadır (Tarter ve Vanyukov, 1999).

Psikolojik dayanıklılık ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde bu kavramın araştırmacılar tarafından yaygın bir şekilde kabul görülen ortak bir tanımının olmaması dikkat çekmektedir (Fletcher ve Sarkar, 2013). Alanyazında psikolojik dayanıklılık ile birlikte bu kavramı açıklamak için "yılmazlık", "sağlamlık", "kendini toparlama gücü" gibi kavramlar kullanılmaktadır (Işık, 2016). Basım ve Çetin (2011) yaptıkları çalışmada psikolojik dayanıklılık ve bu kavramı ifade eden diğer kavramlardan hangisinin daha uygun olduğunu tespit etmek için ruh sağlığı alanında çalışan 23 profesör ve doçente hazırladıkları anket formunu elektronik ortamda göndermiştir ve araştırma sonucunda psikolojik dayanıklılık kavramının, İngilizcedeki "resilience" sözcüğünü en iyi temsil eden Türkçe karşılığı olduğu sonucuna varılmıştır. Bu çalışmada da "resilience" kavramına ilişkin olarak psikolojik dayanıklılık kavramının kullanılması tercih edilmiştir.

Masten ve Tellegen (2012) psikolojik dayanıklılığı iç ve dış kaynakları kullanarak zorlukların üstesinden gelmek ve var olan potansiyel tehditlere rağmen uyum sağlamak olarak tanımlamıştır.

Frasser, Richman ve Galinsky (1999) psikolojik dayanıklılığı bireyin beklenmedik ve zor durumlara rağmen uyum sağlama yeteneği olarak tanımlamıştır. Luthans (2002)' a göre ise psikolojik dayanıklılık çatışma, zorluklar ve başarısızlık durumları karşısında bireyin kendini toparlamak için sahip olduğu pozitif psikolojik kapasite olarak tanımlanmıştır. Rutter (1999)' de psikolojik dayanıklılığı risk ve koruyucu faktörlerin etkileşimi sonucunda oluşan dinamik bir yapı olarak tanımlamıştır.

Psikolojik dayanıklılık ile ilgili yapılan tanımlara bakıldığında tanımlardaki ortak olan iki özellik dikkat çekmektedir.

- 1) Bireyin yaşamında risk oluşturabilecek durumlarla karşı karşıya kalması,
- 2) Var olan zorluklara ve risk durumlarına karşı iyi uyum göstermesidir (Fletcher ve Sarkar, 2013).

Psikolojik dayanıklılık hakkında birçok tanım yapılmasına rağmen yukarıda da ifade edildiği gibi psikolojik dayanıklılık ile ilgili ortak bir tanım günümüzde de

oluşturulmuş değildir. Çünkü araştırmacılar psikolojik dayanıklılığı, yaptıkları araştırmalara ve kavramsallaştırmalara göre çeşitli şekillerde ele almıştır.

Psikolojik dayanıklılık ile ilgili hâkim olan iki ana düşünce mevcuttur. Bu düşüncelerden ilki psikolojik dayanıklılığı bir kişilik özelliği olarak ele alırken diğer düşünce de psikolojik dayanıklılığın gelişimsel süreçte ortaya çıkan ve öğrenilebilir bir süreç olduğu yönündedir. Cicchetti ve Garmezy (1993)' ye göre psikolojik dayanıklılık durağan bir özellik olmaktan çok gelişimsel geçiş dönemlerinde dayanıklılık ile ilgili yeni bir takım koruyucu ve risk faktörlerinin ortaya çıkabileceğini vurgulamıştır. Luthar, Cicchetti ve Becker (2000) ise psikolojik dayanıklılığı zorluklara rağmen pozitif uyumu içeren dinamik bir süreç olarak tanımlamıştır. Psikolojik dayanıklılığı bir süreç olarak değerlendiren araştırmacılar dayanıklılığı kişinin yaşamı boyunca karşılaştığı durumlara ve zaman dilimine göre değerlendirmiştir (Fletcher ve Sarkar, 2013). Gillespie, Chaboyer ve Wallis (2007) psikolojik dayanıklılık alanyazını gözden geçirdiklerinde dayanıklılığın zamana ve koşullara bağlı olarak süreç içerisinde gelişebilen bir durum olduğunu vurgulamıştır.

Psikolojik dayanıklılığın gelişimsel bir süreçte ortaya çıktığını vurgulayan araştırmacılarla birlikte dayanıklılığın bir kişilik özelliği olduğunu savunan araştırmacılar da bulunmaktadır. Block ve Kremen (1996)' e göre psikolojik dayanıklılık bir kişilik özelliğidir. Benzer şekilde Wagnild ve Young (1993)' da dayanıklılığı bireyin karşılaştığı stresli durumlardaki olumsuz etkiyi azaltmak için bireyin uyumunu destekleyen bir kişilik özelliği olduğunu vurgulamıştır. Richardson (2002) ise psikolojik dayanıklılığın tüm bireylerde var olan içsel bir güç olarak tanımlanabileceğini öne sürmüştür.

Psikolojik dayanıklılık ile ilgili Stewart, Reid ve Mangham (1997) alanyazında psikolojik dayanıklılık ile ilgili yapılan tanımları araştırarak tanımlardaki ortak noktaları vurgulamıştır. Bunlar;

-Psikolojik dayanıklılık koruyucu faktörler ve risk faktörleriyle birlikte bir bütündür.

-Psikolojik dayanıklılıkta koruyucu faktörler yaşanan zorlu olayın olumsuz etkilerini hafifletir ve azaltır.

-Psikolojik dayanıklılık dinamik bir süreçtir. Zaman içinde değişir ve korucu faktörler tarafından artırılır.

-Psikolojik dayanıklılık özellikle yaşam dönemlerindeki geçişlerde (okula başlama, ergenlik, çocuk sahibi olma vb.) başa çıkma becerisini artırır.

2.1.1. Psikolojik dayanıklılık kavramının ortaya çıkışı ve tarihsel gelişimi

Psikoloji bilimi uzun yıllar boyunca bireylerin yaşamında etkili olan olumsuz durumlar üzerine vurgu yapmıştır. Psikoloji; problem, risk, hastalık ve tedaviye vurgu yaptığı dönemlerde insan yaşamı için önemli olan uyum ve gelişiminde rol oynayan faktörleri göz ardı etmiştir. Buna karşılık insanların sağlıklı gelişim göstermesine yardımcı olacak yeterliliklerine ve uyum sistemlerine odaklanmak toplum sağlığını iyileştirmek ve sorunların çözümü için önemli bir kaynak oluşturmaktadır (Masten, 2001). Psikoloji sadece insanların güçsüz yönlerini, hastalıkları, tedavi yöntemlerini çalışmamalıdır. Bununla birlikte psikoloji her insanın sahip olduğu güçlü yönlerine, kaynaklarına da vurgu yapmalıdır. Psikolojinin çalışma konusu, insanların eksikliklerine vurgu yapan psikopatoloji çalışmalarından çok insanların güçlü yanlarını, koruyucu faktörleri ve insanların gelişmesini sağlayan konulara doğru değişmeye başlamıştır (Seligman ve Csikszentmihalyi, 2000). Böylece psikoloji bilimi insanın potansiyeline, güç ve kaynağına vurgu yapan pozitif psikolojiye ilgi duymaya başlamıştır. Pozitif psikoloji ilk olarak 1954 yılında Abraham Maslow tarafından dile getirilmiştir. Maslow' dan 40 yıl sonra Seligman psikolojiyi "yarı pişmiş" şeklinde tanımlayarak pozitif psikolojiye daha fazla dikkat edilmesi gerektiğini vurgulamıştır (Lopez ve Gallagher, 2009).

Psikolojik dayanıklılık kavramının ilk temellerini Amerika Birleşik Devletleri' nde 1850' lerden itibaren Horatio Alger'in hikaye kitaplarında bulmak mümkündür. Alger' in hikayelerinde genel olarak evsiz ve yoksul gençlerin sıkı bir çalışma ve güçlü bir iradeyle zorlukların üstesinden gelebileceği inancı konu olarak işlenmiştir (Tarter ve Vanyukov, 1999). Yaklaşık 100 yıl sonrada ailede alkolik bir ebeveynin olması,

istismarcı bir partnere sahip olma veya önemli bir hastalığa sahip olunmasına rağmen herhangi bir duygusal bozukluk, sosyal uyum problemleri göstermeyen kişiler için "hayatta kalan", "sağ olan" anlamlarına gelen "survivor" terimi kullanılmıştır (Tarter ve Vanyukov, 1999).

Psikolojik dayanıklılık kavramı araştırmacılar tarafından ilk dönemlerde incinmez ve yenilmez anlamlarına gelen terimlerle ifade ediliyordu (Earvolino-Ramirez, 2007). Luthar ve ark. (2000) zaman içerisinde bu kavramın mutlak ve değişmeyen bir ifadeyi ima ettiğini düşünerek psikolojik dayanıklılığın, yaşanan olumsuzluklara rağmen pozitif uyumu ve gelişimsel bir ilerlemeyi ifade ettiğini belirtmiştir.

Psikolojik dayanıklılık kavramını psikoloji alanyazınında ilk defa kullanan Kobasa (1979) bu kavramı ortaya çıkarmak için Illinois belediyesinde çalışmakta olan 670 orta ve üst sınıf yönetici kademelerinde çalışan erkeği çalışmasına dahil etmiştir. Bu kişilerden son üç yıl içerisinde hayatlarında ortaya çıkan stresli yaşam olayları ve başlarından geçen ciddi rahatsızlıkları listelemesini isteyerek 2 gruba ayırmıştır. Kobasa araştırması sonucunda stresi yoğun bir şekilde yaşadığını belirten ancak düşük düzeyde rahatsızlık belirtenlerin meydan okuma, bağlanma ve kontrol gibi özelliklere sahip olduklarına ulaşmıştır. Bu bireyler zorlukları kendileri için bir tehdit değil, yeteneklerini geliştirmek için fırsat olarak gördüklerini aynı zamanda yaşamlarındaki kontrolü elinde bulundurdukları sonucuna ulaşmıştır (Terzi, 2005).

Wright, Masten ve Narayan'a (2013) göre, psikolojik dayanıklılık çalışmaları dört ana dalgada meydana gelmiştir. Grafton, Gillespie ve Henderson (2010) psikolojik dayanıklılık araştırmalarındaki ilk dalga psikolojik olarak dayanıklı olan bireylerin karakteristik özelliklerini tanımladığını ifade etmiştir. İlk dalga araştırmacıları daha çok zorluklarla karşı karşıya kalan insanların bu durumlardan kurtulmak için sahip olduğu özellikleri ortaya koymaya çalışmıştır (Earvolino-Ramirez, 2007). Tanımlanan başlıca karakteristik özellikler arasında başa çıkma, öz yeterlilik, benlik saygısı ve mizah bulunmaktadır (Grafton, Gillespie ve Henderson, 2010). Psikolojik dayanıklılığın açıklanmasında ortaya konan ilk dalga araştırmaları korucuyu faktörlerin "kısa listesini" ortaya çıkarması açısından önemlidir (Masten ve Obradovic,2006).

Psikolojik dayanıklılık araştırmalarının ikinci dalgası ise dayanıklılık, bireyin yaşadığı zorlu olay sonucunda gösterdiği pozitif uyum ve dinamik bir süreç olarak tanımlandı (Luther ve Cicchetti, 2000). Gillespie Chaboyer ve Wallis (2007)'de psikolojik dayanıklılığı yaşamın herhangi bir bölümünde öğrenilebilen bir süreç olarak görmüştür ve bu durumun da psikolojik dayanıklılığı karakterize eden güçlü yanların tanınması, müdahale yöntemlerinin belirlenmesi açısından sonraki araştırmacılara yardımcı olabileceğini ifade etmiştir. Buna rağmen Waite ve Richardson (2004, akt. Grafton, Gillespie ve Henderson, 2010) ikinci dalga araştırmalarının bireyin psikolojik dayanıklılığını artıracak faktörleri açıklamadığını ifade etmiştir. Bu durumda psikolojik dayanıklılıkta üçüncü dalga çalışmalarının oluşmasına zemin hazırlamıştır.

Masten ve Obradovic (2006)' e göre psikolojik dayanıklılıktaki üçüncü dalga önleme ve müdahale çalışmaları yoluyla bireylerin psikolojik dayanıklılığını artırmak için ortaya çıkmıştır. Toplam üç dalga halinde gerçekleşen bu çalışmalar sonucunda klinik psikologlar, psikiyatristler ve bilim adamları psikolojik dayanıklılık araştırmaları ile ilgili araştırmacılar için bir takım bulgular, tartışmalar ve dikkat edilmesi gereken noktalar vurgulanmıştır ve bu durum da dördüncü dalga psikolojik dayanıklılık çalışmalarının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Masten ve Obradovic, 2006). Psikolojik dayanıklılık araştırmalarının dördüncü dalgasında ise beynin gelişim sürecinde etkili olan epigenetik ve nörobiyolojik süreçlere olan artan ilgiden dolayı psikolojik dayanıklılığı açıklamada bu süreçlerin önemi üzerinde durulmaktadır (Wright, Masten ve Narayan, 2013).

2.1.2. Psikolojik dayanıklılığı etkileyen faktörler

Gizir (2007) psikolojik dayanıklılık ile ilgili yaptığı literatür taraması sonucunda tanımlarda üç temel ortak noktanın bulunduğunu belirtmiştir. Bunlar; risk faktörleri, koruyucu faktörler ve olumlu sonuçlardır.

2.1.2.1. Risk faktörleri

Risk, kelime anlamı olarak "zarara uğrama tehlikesi" olarak tanımlanmıştır (TDK, 1998). Çocukluk veya ergenlik döneminde bireyin riskli durumlara maruz kalması gelişim döneminin sonraki aşamalarında problemlere yol açabilir (Kararımak, 2006). Hastalıklar, genetik bozukluklar, yoksulluk, terör faaliyetleri ve doğal afetler risk faktörü olarak sayılabilecek durumlardandır (Kararımak, 2006). Masten (2001)' da psikolojik dayanıklılıktan bahsedebilmek için ortada bir risk faktörünün bulunması gerektiğini ifade etmiştir. Bu açıdan bakıldığında psikolojik dayanıklılığın açıklanmasında risk faktörlerinin ortaya konulması önemli bir yere sahiptir.

Tümlü ve Recepoğlu (2013) araştırmacılar tarafından risk faktörlerinin; kişi ile ilgili risk faktörleri, aileyle ilgili risk faktörleri ve toplumsal risk faktörleri olarak ele alındığını belirtmiştir ve bu risk faktörlerini şu şekilde ifade etmiştir:

1- Kişi ile ilgili risk faktörleri; bireyin kendisini etkin bir biçimde ifade edememesi, bireyin kendine olan güveninin az olması, kaygılı bir mizaç yapısına sahip olma, zeka düzeyinin düşüklüğü ve agresif bir kişilik yapısına sahip olma olarak sıralanabilir.

2- Aile ile ilgili risk faktörleri; aile içinde yaşanan şiddet, aile içinde ortaya çıkan ihmal ve istismar, anne-babanın boşanması, tek ebeveyne sahip olma, sert ve tutarsız disiplin anlayışı ve anne-baba ve çocuk arasında sağlıklı ilişkilerin kurulamaması olarak sıralanabilir.

3- Toplumsal risk faktörleri; sosyo-ekonomik düzeyin düşük olması, toplumdaki olumlu rol modellerin eksik olması, ev, okul ya da sosyal imkanların yetersiz olması ve madde kullanımı olarak sıralanabilir.

Tümlü ve Recepoğlu (2013)' nun ortaya koyduğu risk faktörlerine benzer bir şekilde Gürgeç (2006)' da psikolojik dayanıklılık ile ilgili alanyazınında incelenen risk faktörlerini şu şekilde sıralamıştır: sosyo- ekonomik düzeyin düşük olması, yoksulluk, anne-babanın ilgisiz tutumları, parçalanmış ailede yaşama, erken doğum, yaşam

boyunca oluşan zorluklar ve okula uyum sağlayamamadır. Bu araştırma kapsamında da düşük gelir düzeyi, yoksulluk risk faktörü olarak ele alınmıştır.

Gürkan (2006) risk faktörleri altında yetişen çocuk ve ergenler için mevcut risk faktörlerinin olumsuz etkisinin kontrol altına alınmasının bu bireylerdeki psikolojik dayanıklılığın gelişiminde önemli olduğunu belirtmiştir.

2.1.2.2. Koruyucu faktörler

Masten (1994)' e göre koruyucu faktör tanımlaması mevcut riskin ya da zorluğun ortaya çıkardığı etkiyi hafifleten veya ortadan kaldıran aynı zamanda bireyin güçlü yönlerini geliştiren durumları tanımlamak için kullanılır. Rutter (1987)' e göre dört tip koruyucu süreç vardır. Bunlar; riskin etkisini azaltanlar, zorlu yaşantıların ardından olumsuz reaksiyon zincirini azaltanlar, benlik saygısını yükseltenler, yaşamda yeni fırsatlar açanlar olarak sıralanabilir.

Tümlü ve Recepoğlu (2013) psikolojik dayanıklılık araştırmalarındaki koruyucu faktörleri içsel ve dışsal koruyucu faktörler olarak iki şekilde ele almıştır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir: İçsel koruyucu faktörler; sosyal yeterlilik, sorun çözme becerisi, özerklik ve anlam duygusu olarak sıralanabilir. Dışsal koruyucu faktörler ise; ebeveyn ve diğer yetişkinlerle yakın ilişki içinde olma, olumlu bir aile iklimine sahip olma, düzenli bir ev hayatının olması, anne ve babanın eğitim düzeyinin yüksek olması ve güvenli bir toplum hayatının olması olarak sıralanabilir.

Eminağaoğlu (2006)' da benzer şekilde koruyucu faktörleri içsel ve dışsal koruyucu faktörler olarak ele almıştır. İçsel koruyucu faktörler; fiziksel açıdan sağlıklı olma, ailede kronik ya da genetik rahatsızlıkların olmaması, uyumlu bir mizaç yapısına sahip olma, etki başa çıkma yeteneklerine sahip olma, kendini olumlu özelliklerle tanımlamadır. Dışsal koruyucu faktörler ise; olumlu bir aile yapısına sahip olma, davranışlarında tutarlı olan ebeveynlere sahip olma ve toplumsal bir takım kaynaklara sahip olma olarak sıralanabilir.

Masten (1994)' e göre anne-baba ya da bakım veren kişiler çocuk ve ergenlerde koruyucu faktörler açısından kilit rolü üstlenmektedir ve bu kişilerin sahip olması gereken bir takım özellikler bulunmaktadır. Ebeveyn ya da bakım veren kişiler;

- Davranışlarıyla model olurlar.
- Gerekğinde bilgi sağlarlar ve bilgiye ulaşma yollarını gösterirler.
- Uygun davranışların öğretilmesi konusunda rehberlik yaparak yapıcı geri bildirimler verirler.
- Çocukları tavsiyeleriyle tehlikelerden korurlar.
- Çocukları ve gençlerin kendilerine güvenmesi için yeni zorlukların üstesinden gelmede destekleyici rol üstlenirler.

2.1.2.3. Olumlu sonuçlar

Gizir (2007)'e göre psikolojik dayanıklılık ile ilgili yapılan araştırmalarda sadece risk faktörlerinin ele alınması yeterli olmayıp bununla birlikte olumlu sonuçlarında ele alınması gerekmektedir. Sonuçta her bireyin karşılaşabileceği riskli durumlar ve koruyucu faktörler birbirlerinden farklı olabilir ve aynı zamanda koruyucu faktörlerin her biri ayrı ayrı kişilerde aynı etkiyi göstermeyebilir. Araştırmacılar da durumdan yola çıkarak yaptıkları araştırmalarda olumlu sonuçları da ifade etmişlerdir (Gürkan, 2006).

Tümlü ve Receptoğlu (2013)' na göre psikolojik dayanıklılık araştırmalarındaki olumlu sonuçları şu şekilde sıralanmıştır; akademik olarak başarılı olma, okula devamın sağlanması, suç teşkil edecek davranışlardan uzak durulması, bireyin kendiyile uyumlu olması ve kendini kabul etmesi, olumlu sosyal ilişkilerin kurulması ve duygusal problemlerin veya belirtilerin az olmasıdır.

2.1.3. Psikolojik dayanıklılığı yüksek kişilerin özellikleri

Yapılan araştırmalara göre psikolojik dayanıklılık ile ilişkisi olan pek çok kişilik özelliği bulunmaktadır. Araştırmacılar psikolojik dayanıklılığı yüksek olan bireylerin sahip olduğu bir takım kişilik özelliklerinin psikolojik açıdan daha savunmasız olan bireylerden ayırt edici özelliğe sahip olduğunu belirtmiştir (Kararımak, 2006).

Brooks ve Goldstein (2003) psikolojik olarak dayanıklı bireylerin yaşamda kontrolü elinde hissettiğini, stresli durumlarda dayanıklılığını nasıl güçlendireceğini bildiğini, empati sahibi olduğunu, kişilerarası etkili iletişim yeteneğine sahip olduğunu, hedeflerini ve beklentilerini gerçekçi bir şekilde belirlediğini, başarılarından ve başarısızlıklarından ders çıkardıklarını, şefkatli olduklarını ve kendini özel hissederken başkalarının da kendisini özel hissetmesine yardım eden bireyler olduğunu ifade etmiştir.

Ülkemizde de ortaöğretim yıllarına denk gelen ergenlik döneminde bireyler bir taraftan kendisindeki değişimlere uyum sağlamaya çalışırken bir taraftan da bir takım risklerle karşı karşıya kalmaktadır (Kabasakal ve Arslan, 2014). Ergenlerin risk durumlarıyla karşı karşıya geldiğinde bu durumlarla baş etmesinde psikolojik dayanıklılık önemli bir role sahiptir. Araştırmacılar da psikolojik açıdan dayanıklı ergenlerin özelliklerini belirlemek için çeşitli çalışmalar yapmıştır. Ann Masten (2001, 2006, 2007, 2011; Masten ve diğerleri, 2009, 2010, akt. Santrock, 2012) psikolojik dayanıklılık alanyazını analiz ettiğinde bazı faktörlerin ergenlerde psikolojik dayanıklılığında ayırt edici bir yere sahip olduğunu bulmuştur. Bunlar; bireysel faktörler, aileyle ilgili faktörler ve diğer faktörler olarak sıralanabilir. Bireysel faktörler; iyi bir zihinsel işleve sahip olma, girişken ve uysal bir mizaca sahip olma ve yüksek düzeyde benlik saygısına sahip olma olarak sıralanabilir. Aile ile ilgili faktörler; ebeveynle yakın ilişki kurma, destekleyici aile ilişkilerinin olması ve ebeveynlerin yetkin ebeveyn olması (sıcak, yapıcı) şeklinde sıralanabilir. Diğer faktörler ise; aile dışındaki diğer bakım veren yetişkinlerle iyi ilişkiler kurulması ve okula düzenli bir şekilde devam edilmesi şeklinde sıralanabilir.

2.2. Kişilik

Günlük hayatta sıklıkla kullanılan bir sözcük olmasına rağmen kişilik, araştırmacılar tarafından tanımlarda uzlaşmaya varılamamış bir kavramdır. Örneğin günlük yaşamda bir bireyin saldırgan bir kişiliğe sahip olduğu ya da uyumlu bir kişiliğe sahip olduğu söylendiğinde asıl kast edilen şey o kişinin diğerleri tarafından dikkatini çeken en belirgin özelliğini ifade eder. Ancak kişilik psikologları için kişilik kavramı günlük hayatta kullanılanlardan oldukça kapsamlı bir tanımla ifade etmektedir (İnanç ve Yerlikaya, 2011).

Bugün kullandığımız kişilik kavramının tarihsel kökeni "persona" kelimesine dayanmaktadır. Latince bir kelime olan persona tiyatro oyuncularının kullandığı "maske" anlamına gelmektedir. Günümüzde ise kişilik, bir bireyi diğerlerinden ayırt eden, farklı kılan ve görece değişmez bir kavramı ifade eder (Yanbastı, 1990).

Burger (2006)' e göre ise kişilik, bireylerin kendilerinden kaynaklanan tutarlı davranış örüntülerini ve kişilik içi süreçlerini ifade eder. Burger' in tanımına göre kişiliğin iki yönü bulunmaktadır. Bunlardan ilki davranış örüntülerindeki tutarlılıktır. Yani bir bireyin herhangi bir olay karşısında "her zamanki gibi davranmasıdır". Diğeri ise bireyin davranışlarının büyük çoğunlukla bireyden kaynaklanıyor olmasıdır. Doğan (2012)' a göre de kişilik, bir bireyin doğumla birlikte getirdiği, aynı zamanda yaşantı sonucu edindiği, bireyi diğerlerinden farklı kılan özelliklerin tümüdür.

Türk Dil Kurumu (1998)' na göre ise kişilik, bir kimseye ait belirgin bir özellik, manevi ve ruhsal özelliklerin bütünü, bireye yakışacak durum ve davranış olarak ifade edilmiştir.

Kişilik ile ilgili pek çok tanım yapılırsa da genel olarak üç kategoride toplandığı söylenebilir (Yanbastı, 1990):

1) Kişilik bir bireyin sosyal becerilerinin toplamını ifade eder. Bir bireyin sahip olduğu kişilik, o bireyin diğerleriyle olan, çeşitli durumlarda çeşitli şekiller alabilen ilişki ve davranışlarının toplamıdır.

2) Kişilik, bir bireyin diğerleri üzerinde oluşturduğu imajdır, bıraktığı etkidir.

3) Bir kişinin kendisinde var olan özelliklerle çevresindekiler arasında geliştirdiği bir takım ilişkiler aracılığıyla oluşturduğu davranış eğilimlerinin toplamıdır.

Aynı zamanda Allport (1937)' ta kişilik üzerinde yapılan 50' den fazla tanımdan yola çıkarak yapılan tanımları biyososyal ve biyofiziksel olmak üzere iki boyutta incelemiştir. Biyososyal tanımlara göre insanın kişiliği diğerlerinin bireye tepkisinden ortaya çıkmaktadır. Allport bu tanımların yetersizliğini vurgulayıp kişiliğin doğuştan gelen biyolojik özelliklerle birlikte bireyin çevresiyle oluşturduğu ilişkilerin bir bütünü olan biyofiziksel tanımların daha doğru olduğuna vurgu yapmıştır (Yanbastı, 1990).

Kişilik ile ilgili yapılan tanımlardan yola çıkarak Isır (2006) kişiliğin özelliklerini şu şekilde sıralamıştır:

- Her bireyin kişilik özelliğini diğer bireylerden ayıran bir takım farklılıklar bulunmaktadır.
- Kişilik soyut bir kavramdır. Bir çok olguya dayansa da onların toplamından fazla ve farklı bir durumu ifade eder.
- Kişinin tüm yaşantısının etkilerini içinde barındırır.
- Kişilik olmuş, bitmiş bir kavramı ifade etmez. Aksine kişilik sürekli oluşmakta ve değişmekte olan bir yapıyı içerir. Bununla birlikte kişiliğin değişmeyen kısımları da bulunmaktadır.
- Temelinde fizyolojiyi ve biyolojiyi barındıran psikolojik bir olgudur.

2.2.1. Kişiliğin oluşmasında etkili olan faktörler

Sosyal yaşamda bireylerin nasıl davranması gerektiğini, nasıl düşünmesi gerektiğini, nasıl sevmesi gerektiğini belirleyen faktörlerin hepsi de bireylerin kişiliğinin oluşmasına etki eden unsurlardır (Güney, 2014). Alanyazın incelendiğinde araştırmacılar tarafından tıpkı kişiliğin tanımında da olduğu gibi kişiliği oluşturan faktörler noktasında da fikir birliğine varılamadığı göze çarpmaktadır. Her araştırmacı

kendi kuramsal bakış açısına göre kişiliğin oluşmasında etkili olan faktörleri sıralamaktadır. Genel olarak bakıldığında kişiliğin oluşmasında etkili olan faktörler; biyolojik/ kalımsal faktörler, sosyal yapı, kültürel faktörler, aile faktörü ve diğer faktörler olarak sıralanabilir.

Biyolojik/ kalımsal faktörler kişiliğin oluşmasında rol oynayan önemli faktörlerdendir. Çünkü insanlar kişilik özelliklerinin büyük bir çoğunluğunu doğuştan getirmektedirler. Doğuştan getirilen bu özellikler de insanları birbirinden farklılaştıran temel faktörler arasındadır. İnsanlar gen aracılığıyla gerek kendi türlerinin özelliklerini gerekse soy ve aile özelliklerini gelecek nesillere taşırlar (Güney, 2014). Davranışsal birçok özelliğin temelinde bulunan kalıtım, bütün psikolojik özelliklerin temel bir unsuru olarak görülmüştür. Bununla birlikte kalımsal bir takım özelliklerin kişilikteki belirleyici rolü de kişiden kişiye farklılıklar gösterebilmektedir (Bozkurt, 2006). Biyolojik faktörlerin ve kalıtımın kişiliği belirlemede önemli bir etkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Ancak biyolojik faktörlerin ve kalıtımın tek başına kişilik özelliklerini belirlemede etkili olduğunu söylemek de yetersiz olacaktır. Bireyin atalarından aldığı zeka, cinsiyet, göz rengi, ten rengi gibi faktörlerin bireyin kişilik gelişimine içsel bir etki kazandırdığı bununla birlikte de bireyin sosyal hayat içerisinde ailesel yapı, sosyal sınıf, kültürel özellikler gibi bir takım faktörlerin de kişilik özelliklerinin oluşmasında etkili olduğu düşünülmektedir (Tekin, Turan, Özmen, Turhan, Kökçü, 2012).

Bireyler sosyal hayatları boyunca bir çok sosyal grubun içine girerler ya da yer alırlar. Bu durumun en önemli belirleyicisi ise bireyin içinde bulunduğu sosyal sınıf faktörüdür. Çünkü insanlar genellikle ait oldukları sosyal sınıflarına göre mahalle, oyun, takım ve çalışma arkadaşlarını seçerler. Bazen de bireyler bu durumlarında ötesinde eşlerini dahi sosyal sınıfa göre seçebilmektedir. Sayılan tüm bu durumlar bireylerin kişiliğinin oluşmasında ve gelişmesinde etki eden faktörlerdendir (Güney, 2014). Eroğlu (1996)' na göre de özellikle ekonomik açıdan rahat üst sosyo ekonomik sınıf içerisinde doğan bir bireyin büyük olasılıkla geliri, yaşam tarzı, mesleği bu konuma uygun olacak; buna karşılık, sosyo ekonomik açıdan daha alt bir sınıfta bulunan bir birey ise hayatını kendi sınıfına uygun bir konum içerisinde devam ettirecektir. Bu durum da sosyal sınıfın bireylerin kişiliğini belirlemede önemli bir faktör olduğunu göstermektedir.

Kişilik sadece kalıtsal faktörlerin belirlediği bir yapı değildir. Kalıtsal özelliklerin belirlediği faktörler toplumsal normların şekillendirmesiyle kişilik yapılarını oluşturur. Kalıtım yoluyla elde edilen özelliklerin biçimlendirilmesinde de özellikle toplumsal kültürün önemli bir yeri vardır (Güney, 2014). Bireyler kültürel yapıları içerisinde yeni yeni bir takım şeyler öğrenerek kişiliklerine şekil verirler. Yemek yeme, giyinme, yetiştirilme tarzı vb. kültürel yapının birer fonksiyonudur. Bu fonksiyonlar kültürel yapıyla birlikte değişir ve gelişir. İnsanlar da bu fonksiyonlar sayesinde yeni davranış biçimleri öğrenip kişiliklerini oluştururlar (Güney, 2014). Aynı zamanda Isır (2006)'a göre de kültür öğrenmenin analizinde bir anahtardır. Çünkü kültür bireylere neyi öğrenmesi gerektiği ve nasıl öğrenmesi gerektiği noktasında yol gösterici rol üstlenir. Bununla birlikte de bireyi daha fazlasını öğrenmesi için zorlar. Bu durumda bireyin kişiliğinin gelişmesinde önemli bir rol oynar. Benzer şekilde Özsoy ve Yıldız (2013)'a göre de toplumun geneline hakim olan normlar ve değerler bireylerin çocukluktan yetişkinliğe kadar yaşam biçimine, sosyal ilişki ağlarına ve sahip olduğu alışkanlıklara etki etmektedir. Sonuç olarak da bireyin kişiliği dolaylı olarak içinde yetiştiği toplumun kültüründen etkilenmektedir.

Kişiliğin oluşmasındaki en önemli çevresel faktör ailedir. Bireylerin özel bir takım davranışlar kazandığı, ilk defa ödül ve ceza aldığı sosyal ortam ailedir. Bununla birlikte aile diğer insanlarla kurulan ilişki biçiminin de temellerinin atıldığı ilk ortamdır. Örneğin anne ve babası otoriter davranan bir çocuğun, ileriki yaşamında kendisinin de diğer insanlara karşı sert davrandığı yapılan araştırmalarla doğrulanmıştır (Güney, 2014). Özsoy ve Yıldız (2013)' da bireylerin aile içerisinde anne, baba, kardeş ve varsa diğer aile üyelerinden etkilenerek onları rol model aldığını belirtmiştir. Bireyler kişiliklerinin bir parçası olan toplumsal cinsiyet rollerini de aile içerisindeki davranışlardan öğrenmektedir. Örneğin bir erkek çocuğu babasını gözlemleyerek bir erkek gibi, kız çocuğu ise annelerini gözlemleyerek bir kadın gibi davranmayı öğrenir. Aynı zamanda da çocuklar anne ve babalarının dünya görüşlerini, ahlaki değer ve yargılarını da benimserler (Güney, 2014).

Kişilik özelliklerinin oluşmasında etkili olan faktörler sadece biyolojik/kalıtsal faktörler, sosyal sınıf ve sosyal yapı faktörleri, kültürel faktörler ve aile faktörleri değildir. Bu faktörler dışında kitle iletişim araçları (Erdoğan, 1983), doğum

sırası (Burger, 2006), gibi faktörler de kişiliğin oluşmasında rol oynar. Kişiliğin oluşmasına etki eden faktörlerden bir diğeri de coğrafi faktörlerdir. Örneğin Koptagel-İlal (1982, akt. Girgin, 2007)' e göre soğuk iklim şartlarında hayatlarını sürdüren bireylerin donuk mizaçlı olduğu gözlemlenirken sıcak iklimlerde ve kıyı kesimlerinde yaşayan bireylerin ise daha yumuşak mizaçlı oldukları gözlemlenmektedir.

2.2.2. Kişilik kuramları

Kompleks bir yapı olan kişiliği anlamak ve anlamlandırmak için araştırmacılar geçtiğimiz yüzyıldan beri ortaya attıkları kuramlarla bu kavramı açıklamaya çalışmıştır. Alanyazınında kişiliği açıklayan çeşitli kuramlar, yaklaşımlar bulunmaktadır (Burger, 2006). Bunlar; psikanalitik kuram, hümanist (insancıl) yaklaşım ,sosyal öğrenme kuramı, bilişsel yaklaşım ve ayırıcı özellik yaklaşımıdır. Bu bölümde kişilik kuramlarından çalışmanın bir değişkeni olan Beş Faktör Kişilik Özellikleri ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

2.2.2.1. Beş faktör kişilik kuramı

1900' lerin başından itibaren kişilik kuramcıları kişiliği açıklamada pek çok kuram ortaya koymuş olup kimi zaman bu kuramlar birbirleriyle uyum gösterirken kimi zaman da birbirleriyle ters düşmüşlerdir. Kişilik özelliklerini betimleyen sıfatlar kişiliğin bütününe kapsamasa da kişiliği açıklamada geniş bir çerçeve imkânı sunmaktadır. Kişilik özelliklerinin çalışılmasındaki temel amaç bireysel bir takım farklılıkların tüm dünya dillerinde kodlanabileceği varsayımdır (Somer, 1998).

McCrea ve Costa (2003, akt. Eryılmaz, 2009)' ya göre çevremizdeki bazı bireyler olaylar karşısında duygusal tepkiler verdikleri gözlemlenir. Bazıları ise yeni fikirlere karşı hoşgörülü ve açıktır. Bazı bireyler ise toplumsal ilişkilerinde daha yumuşak huyludur. Öte yandan çevresine karşı oldukça enerjik ve sosyal kişiler de

toplumda bulunmaktadır. Sayılan bütün bu özelliklere sahip olan bireyleri tanımlayan kişilik modeli beş faktör kişilik modelidir.

Beş faktör kişilik modelindeki faktörleri belirlemeye yönelik yapılan çalışmalar Allport' a kadar uzanmaktadır. Allport' un çalışmasında kullandığı yaklaşık 4500 sıfattan yola çıkarak bu sıfatları çift yönlü değişken haline getiren Cattell faktör analizi sonucunda 16 faktör bulmuştur. Ancak daha sonra Cattell' in değişkenleri ile analiz yapan araştırmacılar bu faktörleri bulamamış ve yalnızca beş genel faktör elde etmiştir. Benzer şekilde Allport' un çalışmasından yola çıkarak Norman' da kişiliği açıklayan beş faktörün olduğunu belirtmiştir. Kişilik özellikleriyle yapılan çalışmalar 1980' li yıllardan sonra ivme kazanmaya başlamıştır. Goldberg (1981, akt. Somer, 1998)' de sıfatlara dayalı olarak yapılan çalışmalarda beş temel faktörün ortaya çıktığını vurgulamış, pek çok kişilik kavramının beş faktörden oluşan kuramsal çerçevede organize edilebileceğini vurgulamıştır.

Araştırmacılar tarafından belirlenen beş boyut üzerinde hala tartışmalar devam etse de pek çok araştırmacı tarafından benimsenen ve sıklıkla kullanılan kavramlar duygusal denge / nevrozizm, dışadönüklülük, deneyime açıklık, uyumluluk ve sorumluluktur (Burger, 2006).

Beş faktör modeline yönelik yapılan araştırmalar dört önemli noktayı vurgulamaktadır:

- Yapılan boylamsal ve gözlemci çalışmaları beş faktörün varlığını ve bu beş faktörün davranış örüntülerini ortaya çıkarmadaki gücünü ve etkililiğini uzun süre koruduğunu ortaya çıkarmıştır.

- Beş faktör modelindeki her bir faktöre ilişkin ifade edilen özellikler beş faktörün araştırıldığı toplumun kişilik sisteminde ve dilinde bulunmuştur.

- Beş faktör kişilik özellikleri farklı yaş gruplarında, cinsiyetlerde ve ırk gruplarında da bulunmuştur. Aynı zamanda çeşitli kültürlerde farklı biçimlerde ifade edilmektedir.

- Beş faktör kişilik modelindeki özellikler bazı biyolojik temellere dayanmaktadır (Costa ve McCrae, 1992).

2.2.2.1.1. Duygusal denge - dengesizlik / nevrotizm

Bu boyut bazı araştırmalarda nevrotizm olarak ele alınırken bazı araştırmalarda da duygusal denge (emotional stability) olarak ele alınmıştır. Bu çalışmada da bu boyutun veri toplama aracı olarak kullanılan Hızlı Büyük Beşli Kişilik Testi' nde yer aldığı şekliyle kullanılması tercih edilmiştir. Duygusal denge boyutu bireylerin duygusal açıdan kararlılık ve kişisel uyumundaki sürekliliği ifade etmektedir. Duygusal anlamda problem yaşayan ya da duyguları değişkenlik gösteren bireyler duygusal denge boyutunda düşük bir puan alması beklenmektedir. Bununla birlikte duygusal denge boyutunda yüksek puan alan bireyler daha sakin, olaylar karşısında iyi uyum gösteren ve duygusal dalgalanmalara yatkın olmayan bireylerdir (Burger, 2006).

McCrea ve Costa (1987)' ya göre duygusal dengeyi yakalayamayan bireyler olumsuz duyguları daha sık, daha yoğun yaşama eğilimindedirler. Bu bireyler kendilerini rahatsız eden olumsuz düşüncelerden ve hislerden kopmakta zorlanırlar. Sevi (2009)' ye göre de duygusal denge boyutunun tam zıttı olan nevrotizimde yüksek puan alan bireyler genellikle karmaşık duygularla baş etmek durumunda olduklarından takıntılı bir takım düşüncelerin yanında düşmanca tavırlar sergilerler. Buna karşılık duygusal açıdan dengeli bireyler rahat, heyecansız ve tutarlı bir tavır takınırlar.

2.2.2.1.2. Dışadönüklük

Dışadönüklük boyutu daha çok toplumsal ilişkilerdeki sosyal uyarıların derecesi ile ilişkilidir. Bu boyut temelde hayat dolu, mutlu, atılgan ve sosyal olma özelliklerini içerir. Bununla birlikte sosyallik, lider olma, eğlenmeyi sevme gibi özelliklerde bu faktörü temsil eder (Somer, Korkmaz ve Tatar, 2002).

Tozkoparan (2013)' a göre de bu boyut sosyal etkileşimi etkileşimin kalitesi ve derinliği ile ilişkilidir. Dışadönüklük boyutundan yüksek puan alan bireyler kendine güvenen, iyimser, neşeli ve gelişime açık bireylerdir.

Bu boyutun bir tarafında aşırı dışa dönük bireyler diğer tarafında ise içe dönük bireyler bulunmaktadır. Dışa dönük bireyler oldukça sosyal, sıcakkanlı, aynı zamanda da girişimci bireyler olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte içe dönük bireylerin genellikle sayılan bu özellikleri göstermese de tamamen asosyal ya da enerjisiz olarak ifade edilmeleri doğru değildir (Burger, 2006).

2.2.2.1.3. Deneyime açıklık

Deneyime açıklık boyutu araştırmacılar tarafından hakkında en az fikir birliğine varılan faktördür. Bu boyut bazı araştırmacılar tarafından zeka olarak ifade edilirken bazı araştırmacılar tarafından kültür ya da deneyime açıklık şeklinde ifade edilmiştir (Somer, Korkmaz ve Tatar, 2002).

Bu boyut sosyal ilişkilerde açık olmaktan çok, yaşamdaki deneyimlere açık olma ile ilgilidir. Bu boyutun temel karakteristik özellikleri; güçlü bir hayal gücü, yeni görüşlere açık olma ve çok yönlü düşünmedir. Bu boyuttan yüksek puan alan kişiler diğerlerine göre daha bağımsız düşünürler ve geleneğe aykırı bir takım düşüncelere sahiptirler. Bu boyuttan düşük puan alanlar ise daha geleneksel, kuralcı, otoriteye itaat etme eğiliminde ve yaratıcıları düşük bireylerdir (Burger, 2006; McCrea ve Costa, 2003). Aynı zamanda bu boyut çeşitli çatışma durumlarında diğer tarafında düşüncelerini dikkate alarak empati yapabilme yeteneğini de içerir (Tozkoparan, 2013).

2.2.2.1.4. Uyumluluk

Uyumluluk boyutu; güven, sıcaklık, iş birliği, yardımsever olma ve cömertlik gibi kavramlarla ifade edilmektedir (Tozkoparan, 2013). Uyumluluk boyutundan yüksek puan alan bireyler başkalarına yardım etmeyi seven, güvenilir ve şefkatli bireylerdir. Bu boyuttan düşük puan alan bireyler ise düşmanca tavırlar sergilerler ve kuşkulu bir yapıya sahiptirler. Uyumluluk boyutundan yüksek puan alan bireyler

rekabetten çok işbirliğini severler. Düşük puan alan bireyler ise çıkarları için çatışmayı ve kavga etmeyi göze alırlar (Burger, 2006). Benzer şekilde Somer, Korkmaz ve Tatar (2002)' a göre bu boyuttan yüksek puan alanlar sosyal ilgiye sahip ve verici olan bireylerdir.

2.2.2.1.5. Sorumluluk

Sorumluluk boyutu bir bireyin ne derecede kontrol ve disiplin sahibi olduğunu gösterir. Bu boyuttan yüksek puan alan bireyler yaşamlarında düzenli, bir plan doğrultusunda adım atan bireylerdir. Bu boyuttan daha düşük puan alanlar ise dikkati daha kolay dağılan ve sorumlu kişilere göre daha az güvenilen bireylerdir. Bazı araştırmacılar sorumluluk özelliğinin çoğu zaman başarı ya da iş durumunda ortaya çıktığı için bu boyuta "başarma isteği" ya da "iş" adını da vermiştir (Burger, 2006).

Costa, McCrae ve Dye (1991, akt. Somer, Korkmaz ve Tatar, 2002)' e göre sorumluluk boyutunun hem ilerletici hem de ketleyici bir yönü bulunmaktadır. Sorumluluk boyutunun güdüleyici tarafı, başarı ihtiyacı olarak görülürken sınırlandırıcı yönü de titizlik ve tedbirlik özellikleriyle ortaya çıkmaktadır.

2.2.3. Psikolojik dayanıklılık ve kişilik özellikleri

Kobasa (1982)' ya göre bir kişilik özelliği olarak değerlendirilen psikolojik dayanıklılık kavramı ile ilgili alanyazın incelendiğinde, psikolojik olarak dayanıklı bireylerin kişilik özelliklerinin belirlenmesi için birçok araştırma yapıldığı görülmektedir. Özellikle farklı ırk, cinsiyet ve kültürlerde de yapılan araştırmalar sonucunda ortak kişilik özelliklerini vurgulayan beş faktör kişilik özellikleri (Costa ve McCrae, 1992) ve psikolojik dayanıklılığın birlikte incelendiği yurtiçindeki ve yurtdışındaki çalışmaların son yıllarda artış gösterdiği söylenebilir. Masten ve arkadaşları (1990, akt. Polatçı, Irk, Gültekin ve Sobacı, 2017) da psikolojik

dayanıklılığın bireylerin kişiliğinin bir parçası olduğunu, aynı zamanda da psikolojik dayanıklılıkla kişilik boyutlarının ilişkili olduğunu belirtmiştir.

Friborg, Barlaug, Martinussen, Rosenvinge ve Hjemdal (2005) 482 askeri yüksekokul öğrencisi ile yaptığı araştırmada psikolojik dayanıklılık ile beş faktör kişilik özelliklerinin ilişkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda psikolojik dayanıklılık; kişilik özelliklerinden duygusal denge, dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk alt boyutlarıyla ilişkili bulunmuştur. Benzer şekilde Karayıplerde 397 ergen üzerinde araştırma yapan Fayombo (2010) psikolojik dayanıklılık ile beş faktör kişilik özelliklerinin ilişkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda kişilik özellikleri alt boyutlarından sorumluluk, uyumluluk, deneyime açıklık ve dışadönüklük psikolojik dayanıklılıkla pozitif ilişkili, nevrozizmin ise psikolojik dayanıklılık ile negatif ilişkili bulunmuştur. Aynı zamanda Fayombo (2010) kişilik özellikleri alt boyutlarından; uyumluluk, sorumluluk, deneyime açıklık ve nevrozizmin psikolojik dayanıklılıktaki toplam varyansın %32' sini açıkladığı bulgulamıştır. Topçu (2017) da 225 üniversite öğrencisi ile yaptığı çalışmada, öğrencilerin beş faktör kişilik özelliklerinin psikolojik dayanıklılıklarındaki yordayıcı rolünü incelemiştir. Öğrencilerin psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile beş faktör kişilik özelliklerinden duygusal dengesizlik boyutu arasında anlamlı düzeyde negatif yönlü; dışadönüklük, deneyime açıklık, uyumluluk ve sorumluluk boyutları arasında pozitif yönlü anlamlı düzeyde ilişkiler bulunmuştur. Beş faktör kişilik özelliklerinden duygusal dengesizlik, dışadönüklük ve sorumluluk boyutlarının psikolojik dayanıklılığı anlamlı düzeyde yordadığı; deneyime açıklık ve uyumluluk kişilik özelliklerinin ise psikolojik dayanıklılığı anlamlı şekilde yordamadığı bulunmuştur.

2.3. Sosyal Destek

Tüm insanlar doğumdan itibaren yaşamları boyunca stres yaratan birtakım durumlarla baş etmek için sosyal desteğe ihtiyaç duyarlar. Bebeklik döneminde anne ve baba ile giderilen bu ihtiyaç zaman içerisinde arkadaş, öğretmen, eş gibi unsurları da içine alarak genişler. Sosyal destek özellikle ergenlik döneminde başa çıkılması gereken bir takım fiziksel, duygusal ve sosyal değişimlerde etkili rol oynadığından (Pinkerton ve

Dolan, 2007) önemli bir yere sahiptir. Aynı zamanda ergenlik gibi yoğun stresin yaşandığı bir dönemde sosyal desteğin artmasının bireylerdeki stres ve psikolojik belirti düzeyini düşürdüğü buna karşılık benlik saygısını ve uyum düzeyini artırdığı (Doğan, 2008) da düşünüldüğünde ergenlik dönemindeki sosyal desteğin önemi bir kat daha artmaktadır.

Tarihsel açıdan bakıldığında 'sosyal destek' kavramının temellerinin Kurt Lewin' in "Alan Kuramı" ve davranış tanımında atıldığı söylenebilir. Lewin' e göre davranış, bireyin psikolojik çevresinde oluşan değişimi içermektedir. Bireyin sahip olduğu olumsuz davranışları değiştirmek ve bireye yeni bir takım davranışlar kazandırmak ancak ve ancak bireyin psikolojik çevresini değiştirmekle mümkün olabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında da bireylerin sosyal destek sistemleri, psikolojik çevreleri içerisinde yer alan önemli bir parçadır (Yıldırım, 1997).

1970'li yıllara gelindiğinde ise stresin neden olduğu olumsuz durumlardan korunmada sosyal bağların etkisine vurgu yapılmaya başlanmıştır. Bu durumda sosyal destek ile bireylerdeki fiziksel ve ruhsal sağlık ilişkisini inceleyen çalışmaların sayıca artmasına sebep olmuştur (Çakır ve Palabıyıkoğlu, 1997). Sosyal destekle ilgili günümüze kadar yapılan tanımlara bakıldığında araştırmacıların sosyal destek kavramı ile ilgili ortak bir yargıya varamadıkları dikkat çekmektedir.

Cobb (1976) sosyal desteği: sevilme, değerli ve saygın hissetme, aynı zamanda da bir sosyal ağa dahil olma şeklinde tanımlamıştır. Bir başka tanımda ise Ekinci ve Ekici (2003) de sosyal desteği, bireylerin ihtiyaçlar hiyerarşisinde yer alan aidiyet, sevgi, saygı ve kendini gerçekleştirme gibi bir takım ihtiyaçlarının başka bireylerle kurduğu ilişki sonucunda tatmin edilmesi olarak tanımlamıştır. Batıgün ve Kılıç (2011)' a göre ise sosyal destek 'bireylerin çevresinde güvенеbileceği, kendisine değer veren kişilerin varlığı' olarak tanımlamıştır. Benzer şekilde Yıldırım (1998)' da sosyal desteği, bireyin çevresinden aldığı psikolojik ve sosyal destek olarak tanımlamıştır.

Finfgeld-Connett (2005), 1987 ve 2003 yılları arasında sosyal destek ile ilgili yayımlanan 47 kalitatif araştırmanın dilbilimsel analizini gerçekleştirmiştir. Araştırmanın sonucuna göre sosyal destek, karşılıklı bilgi alışverişi üzerine odaklanan savunmacı bir kişilerarası süreç olarak tanımlanmıştır. Aynı zamanda da bu araştırmada

sosyal desteğin üç öncüsü olduğu ifade edilmiştir. Bunlar: İhtiyaç (Destek alma isteği), sosyal ağ (Destek sistemi) ve sosyal iklim (Karşılıklı olma) olarak sıralanabilir. Sosyal destekle ilgili yapılan tüm tanımlara bakıldığında araştırmacıların sosyal desteği ifade ederken daha çok duygusal yönüne vurgu yaptığı dikkat çekmektedir. Pek çok araştırmacı da sosyal desteği tartışırken sosyal desteğin duygusal yönüne ağırlık vermiştir (Malecki ve Demaray, 2002).

Tardy (1985)' de sosyal destek kavramındaki tanımsal farklılıkları ele alarak sosyal destek kavramının tanımlanırken göz önünde bulundurulması gereken 5 faktörün olduğunu belirtmiştir. Bunlar:

- 1- Sosyal desteğin yönü (verilmesi ve alınması),
- 2- Sosyal desteğin uygunluğu (desteğin kullanılabilirliği, desteğin miktarı veya kalitesi),
- 3- Açıklama ve değerlendirme,
- 4- Sosyal desteğin kapsamı (araçsal, duygusal ve bilgisel destek),
- 5- Sosyal ağ (bireyin destek ağının üyeleri).

Genel olarak bakıldığında sosyal desteğin iki temel bileşeninin olduğu görülmektedir. Bunlar: a) bireyin ihtiyaç duyduğunda başvurabileceğine inandığı yeterli sayıda insanın var olduğunu bilmesi, b) mevcut destekten memnuniyet derecesidir. Bununla birlikte sosyal desteğin bu iki yönü bireyin kişilik yapısına bağlı olarak da farklılık gösterebilir. Bazı bireyler çevresinde kendisine sosyal destek sağlayan birden çok insan olmasını isterken bazı bireyler de tek bir kişinin bile sosyal destek için yeterli olduğunu düşünebilmektedir (Sarason, Levine, Basham ve Sarason, 1983).

2.3.1. Algılanan sosyal destek

Sosyal destek kavramı sadece bireyin çevresinde bulunan kişilerin niceliksel özelliklerine göre değerlendirilmemelidir. Bununla birlikte sosyal desteğin bireyler

tarafından algılanma şekli ve bu sosyal desteği ne derece hissettiği de birey için önemli bir yer tutmaktadır. Bu durumda da algılanan sosyal destek kavramını ortaya çıkarmıştır.

Algılanan sosyal destek, bireylerin sosyal destek kaynaklarından sağladığı sevgi, saygı ve aidiyet duygusunun öznel bilişsel değerlendirmesidir. Aynı zamanda algılanan sosyal destek bireylerin değer verildiğini, sevildiğini hissetmesini ve kendisi için önemli olan diğer kişilerle kurduğu ilişkide iyi olduğunu hissetmesini de içerir (Oktan, 2005).

Sorias (1988)' a göre algılanan sosyal destek, sosyal ilişkilerin algılanış şekli ve sosyal ağın birey üzerinde bıraktığı etkiyle yakından ilişkilidir. Sosyal ağ kavramı kişi ve çevresinde bulunan diğer insanlar arasındaki bağı ve bu insanların birbiriyle olan ilişkisini anlatmak için kullanılan bir kavramdır. Bireyin sosyal ağının yeterince destekleyici olup olmadığı konusundaki izlenimi de algılanan sosyal destek olarak tanımlanmaktadır.

Algılanan sosyal destek kavramı, sosyal desteğin bilişsel yorumunu içerdiğinden bireylerin ruh sağlığı açısından önemli bir etkiye sahiptir. Ünüvar (2003)' a göre bireylerin algıladığı sosyal destek, bireyin yaşamında kurduğu ikili ilişkilerdeki doyumunu ve diğerleri tarafından desteklenildiği duygusunu artırmaktadır.

2.3.2.Sosyal destek modelleri

Cohen ve Wills (1985) sosyal destek eksikliğinin kaygı yada depresyon gibi olumsuz bir takım psikolojik sorunlara yol açabileceği gibi hastalık tehdidini artırarak fiziksel sağlığı da risk altında bırakabileceğini belirtmiştir. Cohen ve Wills (1985)' e göre sosyal destek ve sağlık (psikolojik-fizyolojik) ilişkisini açıklayan iki model bulunmaktadır.

2.3.2.1. Temel Etki Modeli (Main Effects Model)

Temel Etki Modeli' ne göre sosyal destek, stres veya olumsuz durumlardan bağımsız olarak tüm bireyler için önemli bir etkiye sahiptir. Örneğin yüksek düzeyde öğretmen desteği olan bir okulda bu durumun tüm öğrencilere fayda sağlayacağı söylenebilir (Demaray ve Malecki, 2014). Aynı zamanda yüksek sosyal destek düzeyi bireylerin yaşamında öngörülebilirlik ve istikrar duygusunu artırarak kişinin yaşamına olumlu bir etki yapar (Cohen ve Wills (1985). Buna karşılık düşük sosyal destek ise depresyon, okul uyumsuzluğu gibi sonuçlara neden olabilir.

2.3.2.2. Stres Tamponlama Modeli (The Stress Buffering Model)

Stres Tamponlama Modeli' ne göre sosyal destek sadece risk veya bazı stres durumları altındaki bireyler için geçerlidir (Cohen ve Wills (1985). Modele göre sosyal destek en çok ihtiyaç duyanlara fayda sağlamakta, bununla birlikte risk ya da stres altında olmayan bireyler için ise daha az öneme sahip olmaktadır. Örneğin sosyal destek tüm öğrencilerin akademik başarılarını artıran bir unsur olmazken düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerde sosyal destek akademik başarıyı artıran bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durumda düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrenciler risk grubu olarak değerlendirilmektedir (Demaray ve Malecki, 2014). Sosyal destek bireylerde strese sebep olan problemin çözümü için yardım eder ve aynı zamanda da stresin yarattığı psikolojik ve fizyolojik etkinin azaltılmasında tampon görevini üstlenir.

2.3.3. Ergenlik döneminde sosyal destek kaynakları

Bireylerin sosyal destek kaynakları yaşam dönemlerine göre farklılık göstermektedir. Bebeklik döneminde birey için en önemli sosyal destek kaynağını bakım veren kişi oluştururken yetişkinlik döneminde ise en önemli sosyal destek

kaynağı bireyin yakın ilişki kurduğu kişi olmaktadır. Ergenlik dönemindeki öğrenciler için ise sosyal destek kaynaklarının en önemlileri; aile, arkadaş ve öğretmenleri olarak ifade edilmektedir (Yıldırım, 1998).

Ergenlik döneminde ebeveyn desteği en önemli sosyal destek sistemlerinden biridir. Ergenlik dönemindeki ebeveyn desteği doğrudan ergenin akademik başarısını, pozitif benlik imajını, öz saygısını ve özgüveninin etkiler (Newman ve diğerleri, 2007). Her ne kadar ebeveynle geçirilen süre çocuklukta kadar çok olmasa da aile desteği ergenlik dönemindeki bireyler için önemini korumaya devam etmektedir.

Windle (1992), yaşları ortalaması 15,7 olan 277 ergen ile yaptığı çalışmada aile ve arkadaşlardan algılanan sosyal desteğin alkol kullanımı, suç içeren faaliyetler gibi bir takım sorunlu davranışlarla ilişkisini incelemiştir. Araştırmanın sonucunda özellikle erkek ergenler için problemleri davranışlarının birçoğunun potansiyeli olarak düşük aile desteği bulunmuştur. Bununla birlikte Yıldırım ve Ergene (2003) de yaptıkları çalışmada aile desteğinin bireyin akademik başarısında önemli bir etken olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Ergenlik dönemindeki bireyler için aile desteği oldukça önemli olsa da bireyler bu dönemde aileden uzaklaşarak daha çok arkadaşları ile zaman geçirmeye başlamaktadır. Buhrmester ve Carbery (1992, akt. Ünüvar, 2003) yaptığı çalışmada ergenlerin 5 günlük süre zarfında arkadaşları ve ebeveynleri ile ne kadar süre geçirdiğini incelemiştir. Araştırmanın sonucunda ergenlerin anne babaları ile günlük ortalama 28 dakika süre geçirirken arkadaşları ile ise ortalama 103 dakika süre geçirdiği sonucuna ulaşmıştır. Bu durumda arkadaş ilişkilerinin ergenlik döneminde ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

Ergenlik döneminde akran ilişkileri özellikle ego desteği, yakınlık ve sevgi ihtiyacı, rehberlik ve yardım alma gibi işlevlere hizmet etmektedir. Bununla birlikte ergenlik döneminde akran desteği süreç içerisinde değişiklik gösterse de bireydeki aidiyet duygusunu artıran bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır (Newman ve diğerleri, 2007).

Ergenlik dönemindeki önemli sosyal destek kaynaklarından biri de öğretmenlerdir. Reddy, Rhodes ve Mulhall (2003)' e göre özellikle öğretmenlerinden

yüksek düzeyde sosyal destek algılayan öğrencilerin depresif belirtileri düşmekte buna karşılık benlik saygılarının arttığı gözlemlenmektedir. Aynı zamanda da öğretmenlerinden destek alan öğrencilerin okul aidiyet duygusu da artmaktadır (Anderman, 2003).

Ergenler için okuldaki öğretmenleri sadece bilgiyi aktaran kişiler değil bununla birlikte rehberlik görevini de üstlenen bireylerdir. Nitekim Köse ve Demir (2014) yaptıkları araştırmada öğrencilerin büyük bir bölümünün öğretmenlerini rol model aldığına, öğretmenlerini rol model olarak almayan öğrencilerin ise öğretmenleriyle olan iletişiminin zayıf olduğu sonucuna ulaşmıştır. Noddings (1992, akt. Chhuon ve Wallace, 2014)' e göre öğretmenleri tarafından önemsenip bilindiğini hisseden öğrencilerin çalışmaya ve öğrenmeye karşı motivasyonları yükselmektedir.

2.3.4. Psikolojik dayanıklılık ve algılanan sosyal destek

Kararımak (2006)' a göre psikolojik dayanıklılık, kişinin olumsuz bir durum ile karşı karşıya geldiğinde koruyucu ve risk faktörlerinin etkileşimi ile kişinin hayatına uyum sağlamasını içeren dinamik bir süreci tanımlamaktadır. Söz konusu koruyucu faktörler algılanan sosyal desteği de içinde barındırmaktadır. Nitekim Brailovskaia, Schönfeld, Zhang ve Bieda (2018), ruh sağlığı ile psikolojik dayanıklılık ve sosyal desteğin ilişkisini inceledikleri çalışmada 3 farklı ülkeden; Almanya' dan 4433, Rusya' dan 3774, Çin' den 4982 öğrenci olmak üzere toplam 13189 öğrenciden veri toplamıştır. Araştırma sonucunda tüm örneklem gruplarında psikolojik dayanıklılık ile sosyal destek, depresyon, anksiyete ve stres belirtileriyle negatif yönde anlamlı derecede ilişkili çıkmıştır. Bununla birlikte araştırmacılar psikolojik dayanıklılık ve sosyal desteğin bir ülkenin tarihsel, kültürel, sosyal ve coğrafi koşullarından bağımsız olarak ruh sağlığıyla ilişkili evrensel koruyucu faktörler olduğunu belirtmiştir.

House (akt. Yıldırım, 1997)' a göre de bireyin sosyal destek sisteminin bilinmesi; bireyin yaşadığı olumsuz olayların veya durumlarının etkisinin azaltılmasına yardımcı olur, yaşanan olumsuz olaylar karşısında bireylerin dayanma gücünü

geliştirerek sağlık durumunun iyiye gitmesine katkıda bulunur, bireyin çevresinde stres yaratan durumlara karşı kısmen veya tamamen tampon görevi üstlenir. Bu açıdan bakıldığında ergenlerin stres yaratan durumlarla baş etmesinde önemli bir rol oynayan psikolojik dayanıklılıklarının artırılmasında algılanan sosyal destek önemli bir rol üstlenmektedir. Turgut (2015), 1022 (533 kız, 489 erkek) lise öğrencisi ile yaptığı çalışmada, ergenlerin psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile algılanan sosyal desteğin ilişkisini incelemiştir. Araştırmada psikolojik dayanıklılık ile algılanan sosyal destek pozitif yönde anlamlı ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yani ergenlerde algılanan sosyal destek düzeyinin artması psikolojik dayanıklılık düzeyini de artırmaktadır.

Gelişim dönemleri içinde ayrı bir öneme sahip olan ergenlik döneminde bireylerin sosyal destek sistemlerinin tespit edilmesi, ergenlerin yaşayacağı stres durumları karşısında psikolojik dayanıklılıklarının artırılmasında güçlü yanlarının ve kaynaklarının tespit edilmesini sağlamaktadır.

2.4. Yurt Dışında Yapılan Psikolojik Dayanıklılık Kişilik Özellikleri ve Algılanan Sosyal Destek İle İlgili Araştırmalar

Bu bölümde psikolojik dayanıklılık, kişilik özellikleri ve algıladıkları sosyal destekle ilgili yurt dışında yapılan bazı araştırmalara yer verilmiştir. Öncelikle psikolojik dayanıklılık ile kişilik özellikleri ve algılanan sosyal desteğin ilişkisini inceleyen araştırmalara tarihsel sıra ile yer verilmiştir. Ardından kişilik özellikleri ile ilgili yapılan; empati, akademik motivasyon, arkadaş seçim süreci, benlik saygısı, yalnızlık, yaşam doyumu ve internet bağımlılığı ile ilgili araştırmalara tarih sırasıyla yer verilmiştir. Son olarak da algılanan sosyal destekle ilgili yapılan; zorbalık, ruh sağlığı, benlik saygısı, stres, depresyon ve yalnızlıkla ilgili araştırmalar tarih sırası ile verilmiştir.

Psikolojik dayanıklılıkla ilgili yapılan en kapsamlı ve uzun süren çalışma Hawaii' deki Kauai adasında 1955 doğumlu 698 çocukla yaklaşık olarak 40 yıl süren boylamsal bir çalışmadır (Werner, 1995). Bu bireyler doğum öncesi dönemden başlanarak 1, 2, 10, 18 ve 32 yaşlarına kadar takip edilmiştir. Başlangıçta okul

başarısının düşük olması, okul terki, madde bağımlılığı açısından bu çocukların yüksek derecede risk altında olduğu kabul edilmiştir. Araştırmacılar tarafından yüksek risk altında yetişen bu çocuklardan yaklaşık üçte birinin yetişkinlik çağına geldiklerinde oldukça normal bireyler oldukları anlaşılmıştır. Bu çocuklar için 'dayanıklı çocuklar' tanımlaması yapılmıştır. Araştırmacılar bu çocukların diğerlerinden farklılıklarını belirlemek için bireysel özellikler, aile yapısı ve dış çevre gibi faktörleri incelemişlerdir. Sonuçta bu çocukların diğer çocuklara göre daha özerk, empati kurabilen, bağımsız, meraklı ve akranlarıyla daha iyi ilişkiler kurabilen bireyler oldukları anlaşılmıştır. Ayrıca bu araştırma bu çocukların önemli yaşam olayları karşısında sosyal destek kaynaklarını işlevsel bir şekilde kullandıklarını göstermektedir (Werner, 1995).

241 üniversite öğrencisi üzerinde yaptıkları çalışmada Ramanaiah ve Sharpe (1999) psikolojik dayanıklılığın ruh sağlığı üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırmada üniversite öğrencilerine Kendini Toparlama Kişilik Özelliği Ölçeği, revize edilmiş NEO Kişilik Envanteri ve Psikopatoloji-V ölçekleri uygulanmıştır. Kendini Toparlama Kişilik Özelliği Ölçeği' nin üç alt ölçeği olan; denetim, meydan okuma ve bağlanma alt ölçeklerinin medyanı alınarak medyanın üstünde kalan öğrenciler dayanıklılık düzeyi yüksek bireyler grubuna, medyanın altında kalan öğrenciler ise dayanıklılık düzeyi düşük öğrenciler grubuna alınmıştır. Araştırma sonucunda dayanıklılık düzeyi yüksek olan bireylerin kişilik özelliklerinden nörotizm puanlarının düşük olduğu, buna karşın dışa dönüklük ve deneyime açıklık ölçeklerinden yüksek puanlar aldıkları ve psikolojik dayanıklılıkları yüksek olan bireylerin psikopatoloji ölçeğinin alt boyutlarından duygulanım ve psikotizm ölçeklerinden düşük puan, olumlu duygulanım ölçeğinden yüksek puan aldıkları bulunmuştur.

Davey, Eaker ve Walters (2003), 181 lise öğrencisi üzerinde yaptıkları çalışmada psikolojik dayanıklılıkla öz değer, başa çıkma ve kişilik özelliklerinin ilişkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda psikolojik dayanıklılıkla kişilik özelliklerinden uyumluluk, dışa dönüklük ve deneyime açık olmanın ilişkili olduğu, bununla birlikte olumlu başa çıkmanın nevrotizizm ve uyumsuzluk düzeyi yüksek öğrenciler için telafi edici bir mekanizma olduğu, ayrıca bu kişilik özelliklerinin yüksek öz değerle de ilişkili olduğu sonucu bulunmuştur.

Friborg, Barlaug, Martinussen, Rosenvinge ve Hjemdal'ın (2005) 482 askeri yüksek okul öğrencisi üzerinde yaptığı araştırmada psikolojik dayanıklılık ile beş faktör kişilik özellikleri, bilişsel yetenekler ve sosyal zekanın ilişkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda ise psikolojik dayanıklılık; kişilik özelliklerinden duygusal denge, dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk alt boyutlarıyla, sosyal beceriler ve sosyal yeterlilikle ilişkili olduğu bulunmuştur.

Bir başka araştırmada da Campbell-Sills, Cohan ve Stein (2006) 132 üniversite öğrencisi ile yaptıkları araştırmada psikolojik dayanıklılığın, kişilik özellikleri ile baş etme stilleri ve psikiyatrik belirtilerle olan ilişkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda psikolojik dayanıklılıkla kişilik özellikleri alt boyutlarından nevrozizm (duygusal dengesizlik) ile negatif, dışadönüklük ve sorumluluk alt boyutlarıyla ise pozitif yönde ilişkili olduğu sonucunu bulmuştur. Aynı zamanda psikolojik dayanıklılık ile psikiyatrik belirtiler arasında ilişki bulunurken, psikolojik dayanıklılıkla problem odaklı baş etme arasında pozitif, duygusal odaklı baş etme arasında ise negatif bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Li –Fang Zhanning'in (2011), Çin' de öğrenim gören 362 üniversite öğrencisiyle yaptığı çalışmada psikolojik dayanıklılıkla beş faktör kişilik özelliklerinin ilişkisini incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre psikolojik dayanıklılık kişilik özelliklerinden nevrozizm ile negatif yönde ilişkilirken, diğer dört kişilik özelliği alt boyutu olan; sorumluluk, dışadönüklük, deneyime açıklık ve uyumluluk alt boyutlarıyla pozitif yönde ilişkili bulunmuştur.

Peng ve diğerleri (2012), 1998 Çinli tıp fakültesi öğrencisi üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmada olumsuz yaşam olayları ve ruh sağlığı sorunları üzerinde psikolojik dayanıklılığın düzenleyici etkisi ile öğrencilerin ruh sağlığı sorunlarını etkileyen faktörleri incelemiştir. Araştırma sonucunda ruh sağlığı sorunlarının olumsuz yaşam olayları ve nevrozizmle pozitif ilişkili, sosyal destek, dışadönüklük ve psikolojik dayanıklılıkla negatif yönde anlamlı ilişkili, bununla birlikte yapılan regresyon analizi sonucunda psikolojik dayanıklılığın olumsuz yaşam olayları ve ruh sağlığı sorunları arasında düzenleyicilik etkisinin olduğu bulunmuştur.

Chen (2017) 238 gündüzlü ve 258 yatılı ortaokul öğrencisi olmak üzere toplam 493 Çinli genç ile yaptığı araştırmada, duygusal zeka ile algılanan sosyal desteğin ve psikolojik dayanıklılık özelliklerinin ilişkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda arkadaştan algılanan sosyal destek düzeyi yüksek olan ve duygusal zeka düzeyi yüksek olan bireylerin psikolojik dayanıklılık seviyesinin en yüksek olan öğrenciler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Hsieh, Chang ve Wang (2017) yaptıkları araştırmada Tayvan' daki acil servislerde ve psikiyatri kliniklerinde istismar edilen hemşirelerin kişilik özellikleri, sosyal destekleri ve psikolojik dayanıklılıkları arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırmaya katılan 230 katılımcının 69' u sadece sözlü şiddet yaşamış, 46' sını sadece fiziksel şiddet yaşamış ve 115' i hem sözlü hem de fiziksel şiddet yaşamıştır. Araştırma sonucunda psikolojik dayanıklılıkla ilişkili olan bir üniversite eğitimi almak, dışadönüklük, aile desteği, arkadaş desteği ve düşük nevrozizm seviyesi psikolojik dayanıklılıktaki toplam varyansın %43,6' sını açıkladığı bulunmuştur.

Limura ve Taku (2018), Japonya' da öğrenim gören 310 ergenle yaptığı çalışmada psikolojik dayanıklılık ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre kadınlar erkeklere göre sorumluluk alt boyutundan daha yüksek puan almıştır. Ayrıca nevrozizm, kadınlarda psikolojik dayanıklılığı belirleyen en önemli faktör olarak bulunurken dışadönüklük, erkeklerde psikolojik dayanıklılığı belirleyen en önemli faktör olarak bulunmuştur.

Tamannaifar ve Shahmirzaei (2019), 368 üniversite öğrencisiyle yaptığı çalışmada başa çıkma stillerinin ve kişilik özelliklerinin akademik dayanıklılığı yordamaki rolünü incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre başa çıkma stilleri akademik dayanıklılıktaki varyansın %21' ini açıklarken, kişilik özellikleri akademik dayanıklılıktaki varyansın %32' sini açıklamıştır. Bununla birlikte araştırmacılara göre akademik dayanıklılığı yüksek bireyler genellikle dışadönük ve sorumluluk düzeyi yüksek olan bireylerdir.

Barrio ,Aluja ve Garcia (2004), İspanya' da yaşayan 832 ergenle yaptıkları çalışmada empati ile kişilik özelliklerinin ilişkisini incelemiştir. Empati, kişilik özellikleri alt boyutlarından sorumluluk ve deneyime açıklıkla pozitif yönde anlamlı

ilişkili bulunmuştur. Ancak regresyon analizine girdiğinde deneyime açıklık ve sorumluluk alt boyutlarının empatiyi anlamlı bir şekilde yordamadığı tespit edilmiştir. Ayrıca araştırmacılar beklenenin aksine kişilik özellikleri alt boyutlarından duygusal dengenin empati ile anlamlı düzeyde ilişkili olmadığını da belirtmişlerdir.

Nakaya, Oshio ve Kaneko (2006), Japonya' da yaşayan 130 ergenle yaptıkları çalışmada bireylerin psikolojik dayanıklılık düzeyleri beş faktör kişilik özelliklerinin ilişkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda kişilik özelliklerinden nevrozizm alt boyutu ile psikolojik dayanıklılık arasında negatif bir ilişki bulunurken diğer kişilik özellikleri alt boyutlarıyla psikolojik dayanıklılık arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Araştırmacılar bu sonuçların yanında psikolojik dayanıklılık düzeyi yüksek ergenlerin anksiyete ve depresyon gibi nevrozik belirtileri göstermemeye eğilimli olduklarını belirtmiştir.

Komarraju, Karau ve Schmeck (2009), 308 lisans öğrencisiyle yaptıkları çalışmada, beş faktör kişilik özellikleriyle akademik motivasyon ve üniversite not ortalaması arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Deneyime açıklık ve sorumluluk içsel motivasyon varyansının % 17' sini açıklarken sorumluluk ve dışadönüklük dışsal motivasyon varyansının %13' ünü açıklamıştır. Ayrıca araştırma sonucunda kişilik özelliklerinin dört alt boyutunun (sorumluluk, deneyime açıklık, nevrozizm ve uyumluluk) üniversite not ortalamasındaki varyansın %14' ünü açıkladığı bulunmuştur.

Swickert, Hittner ve Foster (2010), 249' u kadın 117' si erkek olmak üzere toplam 366 kişi ile gerçekleştirdikleri çalışmada beş faktör kişilik özellikleriyle algılanan sosyal desteğin ilişkisini incelemiştir. Araştırmanın sonucunda kişilik özellikleri alt boyutlarından dışadönüklük, nevrozizm ve deneyime açıklığın algılanan sosyal desteği anlamlı bir şekilde yordadığı bulunmuştur. Bununla birlikte en yüksek algılanan sosyal destek seviyesi düşük nevrozizm, düşük deneyime açıklık ve yüksek dışadönüklük düzeyiyle ilişkilendirilmiştir.

Selfhout ve arkadaşları (2010), yaş ortalaması 19 olan 205 ergenle yaptıkları çalışmada ergenlerin kişilik özellikleriyle arkadaş seçim süreçleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda kişilik özellikleri alt boyutlarından dışa dönüklük düzeyi yüksek olan ergenlerin daha fazla arkadaş bulma eğiliminde olduğu, uyumluluk

düzeyi daha yüksek olan bireylerin ise daha fazla arkadaş seçilme eğiliminde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Skues, Williams ve Wise (2012), Avustralya' da 393 öğrenciyle yaptıkları çalışmada beş büyük kişilik özelliklerinden üçünün; nevrozizm, dışadönüklük ve deneyime açıklığın benlik saygısı, yalnızlık, narsisizm ve Facebook kullanımı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda deneyime açıklık düzeyi yüksek öğrencilerin Facebook' ta daha fazla zaman geçirdiği, yalnızlık seviyesi yüksek öğrencilerin ise Facebook arkadaşlarının daha fazla olduğu bulunmuştur. Ayrıca nevrozizmin benlik saygısı ile negatif yönde, yalnızlıkla pozitif yönde anlamlı bir ilişkisi bulunmuştur.

Ya Liu , Zhen-Hong ve Zheng-Gen (2012), 282 kişi ile yaptıkları çalışmada yaşam doyumunda nevrozizm ile psikolojik dayanıklılığın rolünü ve bu ilişkide pozitif ve negatif duyguların düzenleyici etkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda pozitif duyguların nevrozizm ve yaşam doyumunu arasındaki ilişkiye kısmi aracılık yaptığı bulunmuştur.

Suldo, Minch ve Hearon (2015), 624 lise öğrencisiyle yaptığı çalışmada kişilik özellikleriyle yaşam doyumunu arasındaki yordayıcı ilişkiyi incelemiştir. Yapılan araştırma sonucunda yaşam doyumundaki puanların %47' si beş faktör kişilik özellikleriyle açıklandığı bulunmuştur. Ayrıca yaşam doyumunun en güçlü yordayıcısı nevrozizm olurken deneyime açıklık, uyumluluk ve dışadönüklükte yaşam doyumunu yordayan değişkenler olarak bulunmuştur.

Tang ve diğerleri (2016), 894 Tayvanlı öğrenciyle gerçekleştirdikleri çalışmada öğrencilerin Facebook bağımlılıklarıyla kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda Facebook bağımlılığıyla kişilik özellikleri alt boyutlarından nevrozizm, sorumluluk ve uyumluluk alt boyutları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Zhou ve arkadaşları (2017), 998 ergenle yaptıkları çalışmada, ergenlerin kişilik özellikleriyle internet bağımlılığı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Kişilik özellikleri alt boyutlarından uyumluluk ve sorumluluk internet bağımlılığıyla negatif yönde ilişkili

bulunurken; dışadönüklük, nevrozizm ve deneyime açıklık internet bağımlılığıyla pozitif yönde ilişkili bulunmuştur.

Oshio, Taku, Hirano ve Saeed (2018), toplam örneklem büyüklüğü 15609 olan 30 araştırma ile meta analiz yöntemini kullanarak gerçekleştirdikleri çalışmada kişilik özellikleriyle psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın sonucunda genel olarak psikolojik dayanıklılık ile kişilik özelliklerinden nevrozizm negatif yönde anlamlı ilişkiliyken; sorumluluk, deneyime açıklık, uyumluluk ve dışadönüklük ile pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Rigby (2000), Güney Avustralya' da ortaokulda öğrenim gören 845 ergen ile yaptığı çalışmada okullarda uygulanan zorbalık ve öğrencilerin kendilerine sunulan sosyal desteğin ruh sağlığıyla olan ilişkisini incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre erkek ve kadın öğrenciler için sıkça karşılaşılan akran zorbalığının ve düşük sosyal desteğin ruh sağlığını olumsuz yönde etkilediği bulgulanmıştır.

Demaray ve Malecki (2002), Amerika' daki yedi eyalette 3. ve 12. sınıflar arasında öğrenim görmekte olan 1711 öğrenci üzerinde yaptıkları çalışmada öğrencilerin algılanan sosyal destek düzeylerini çeşitli değişkenlere göre incelemiştir. Sonuç olarak algılanan sosyal destek ile çeşitli olumlu davranışlar (sosyal beceriler, öz benlik, uyum becerileri) arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Aynı zamanda algılanan sosyal desteği düşük olan ergenlerin olumlu davranış göstergelerinde (sosyal beceriler, öz benlik, uyum becerileri) algılanan sosyal destek düzeyi orta ve yüksek öğrencilere göre anlamlı olarak daha düşük olduğu bulunmuştur.

Grant-Vallone, Reid, Umali ve Pohler (2003) 118 üniversite öğrencisi ile yaptıkları çalışmada benlik saygısı, aile desteği, akran desteği ile akademik-sosyal uyum ve üniversite bağlılığı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre benlik saygısı ve akran desteği daha yüksek olan öğrencilerin akademik ve sosyal desteğinin daha iyi olduğu bulunmuştur.

Lee, Koeske ve Sales (2004), 74 Koreli öğrenci ile yaptıkları çalışmada kültürlerarası stres ve sağlık sorunlarında sosyal desteğin düzenleyici etkisini incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre sosyal destek düzeyi yüksek öğrencilerin

sosyal destek düzeyi düşük öğrencilere göre akut stres düzeylerinin daha düşük olduğu bulunmuştur.

Pauley ve Hesse (2009), 54 üniversite öğrencisi ile yaptıkları çalışmada üniversite öğrencilerinin sosyal destek düzeyleri ile stres, depresyon ve alkol kullanımı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Stres ve depresyon birbiriyle pozitif ilişkiliyken sosyal destek her iki değişkenle de negatif ilişkili bulunmuştur. Aynı zamanda alkol kullanımı ile sosyal destek arasında da negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Stewart ve Suldo (2011), 390 ortaokul öğrencisiyle yaptıkları çalışmada ebeveynlerden, sınıf arkadaşlarından ve öğretmenlerden algılanan sosyal destek ile psikopatolojinin ve yaşam doyumunun ilişkisini incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre algılanan sosyal destek yaşam doyumunun önemli bir göstergesidir. Aynı zamanda öğrencilerin algıladığı ebeveyn desteği psikopatoloji yönünden zihinsel sağlık göstergelerinin en güçlü belirleyicisi olarak bulunmuştur.

Hirsch ve Barton (2011), 439 üniversite öğrencisiyle yaptıkları çalışmada sosyal desteğin ve negatif sosyal değişimlerin üniversite öğrencilerindeki intihar düşüncesi-girişimi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre özellikle ebeveyn ve akran desteğinin intiharı önlemede önemli bir faktör olduğu bulgulanmıştır.

Wang, Cai, Qian ve Peng (2014), 632 lisans öğrencisiyle yaptığı çalışmasında sosyal destek ile stres ve depresyon arasındaki ilişkide düzenleyici etkiyi incelemiştir. Hiyerarşik regresyon analizine göre sosyal desteğin stres ve depresyon arasındaki ilişkiyi düzenlediği bulunmuştur. Bununla birlikte stres düzeyi yüksek lisans öğrencilerinin düşük sosyal destek düzeyine sahip olduğu, stres düzeyi düşük öğrencilerinde depresyon düzeylerinin daha yüksek olduğu bildirilmiştir.

Lee ve Goldstein (2016), 636 öğrenciyle yaptığı çalışmasında sosyal destek türlerinin stres ve yalnızlıkla olan ilişkisini incelemiştir. Araştırma sonuçları sosyal desteğin stresi tamponlamada önemli bir rolü olduğunu göstermiştir. Aynı zamanda sadece arkadaşlardan algılanan sosyal desteğin stres ve yalnızlık arasındaki ilişkide tampon görevi gördüğü bulunmuştur.

Costa ve diğeri (2017), 144 kanser hastası ile yaptıkları çalışmada hastaların algılanan stres, sosyal destek ve psikolojik dayanıklılığının yaşam kalitesi ile ilişki olup olmadığını incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre psikolojik dayanıklılığın ve sosyal desteğin yaşam kalitesi üzerinde olumlu bir etkisi bulunmakla birlikte psikolojik dayanıklılık ile sosyal desteğin stres algısı ile negatif yönde anlamlı bir ilişkisi olduğu bulunmuştur.

Pössel ve diğeri (2018), yaşları ortalaması 13,1 olan 1452 Avustralyalı öğrenci ile yaptıkları çalışmada sosyal desteğin depresyon ve stresle olan ilişkisini incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre tüm sınıf düzeylerinde aile desteği ve öğretmen desteğinin ergenlerin depresif belirtilerini doğrudan etkilediği bulunmuştur. Bununla birlikte stres yaratan durumlarla sık sık karşı karşıya kalan ergenlerin aile desteğinden diğeri akranlarına göre daha fazla fayda sağlayabileceği bulgulanmıştır.

Yurt dışında yapılan psikolojik dayanıklılık ile kişilik özellikleri ve algılanan sosyal destekle ilgili araştırmalara bakıldığında bu araştırmaların daha çok ilişkisel nitelikteki araştırmalar olduğu dikkat çekmektedir. Bununla birlikte psikolojik dayanıklılığın açıklanmasında kişilik özellikleri ve algılanan sosyal desteğin rolünü inceleyen araştırmalar son yıllarda artış gösterdiği söylenebilir. Yapılan araştırmalarda genel olarak psikolojik dayanıklılık algılanan sosyal destek ve beş faktör kişilik özelliklerinden; uyumluluk, sorumluluk, deneyime açıklık, dışadönüklük ve duygusal denge ile pozitif yönde anlamlı ilişkili bulunmuştur. Yapılan çalışmalara bakıldığında algılanan sosyal destek düzeyi yüksek ve nevrozizm düzeyi düşük bireylerin düşük oranda psikopatolojik belirtiler gösterdiği dikkat çekmektedir.

2.5. Yurt İçinde Yapılan Psikolojik Dayanıklılık Kişilik Özellikleri ve Algılanan Sosyal Destek İle İlgili Araştırmalar

Bu bölümde psikolojik dayanıklılık, kişilik özellikleri ve algılanan sosyal destekle ilgili yurt içinde yapılan bazı araştırmalara yer verilmiştir. Öncelikle psikolojik dayanıklılık ile ilgili yapılan; koruyucu faktörler, başa çıkma yolları, sosyal destek, duygusal zeka, benlik saygısı, madde kullanımı, psikolojik ihtiyaç ve iyi oluşla ilgili

araştırmalara tarihsel sıra ile yer verilmiştir. Ardından kişilik özellikleri ile ilgili yapılan; aile işlevleri, akran baskısı, başa çıkma stratejileri, internet bağımlılığı, benlik saygısı, mükemmeliyetçilik ve öznel iyi oluş ile ilgili araştırmalara tarih sırasıyla yer verilmiştir. Son olarak da algılanan sosyal destekle ilgili yapılan; problem çözme becerileri, sınav kaygısı, depresyon, yalnızlık, tükenmişlik ve zyeterlilik ile ilgili araştırmalar tarih sırası ile verilmiştir.

Yurtiçinde psikolojik dayanıklılıkla ilgili ilk alışma Gizir (2004) tarafından Ankara'da sosyo-ekonomik düzeyi düşük ailelerin bulunduğu semtlerdeki okullarda öğrenim gören 872 8. sınıf öğrencisiyle yaptığı çalışmadır. Araştırmada ğrencilerin akademik dayanıklılıklarının geliştirilmesinde etkili olan koruyucu bireysel özellikler ve çevresel faktörler incelenmiştir. Öğrencilerin not ortalamalarının akademik başarı lt olarak alındığı bu çalışmada, akademik dayanıklılığı yordayan en önemli koruyucu faktörlerin aile içindeki yüksek beklentiler, okul ilişkilerinde ve arkadaşlarla olan ilişkide sevecenlik ve sosyo-ekonomik düzey düşüklüğü olduğu bulgulanmıştır. Bununla birlikte öğrencilerin kendi akademik yeterliliklerine ilişkin algılarının olumlu olması, eğitimsel beklentilerin yüksek olması, empati sahibi olma, içten denetimlilik ve geleceğe ilişkin umutlu olma, sosyo-ekonomik düzeyin düşüklüğü ile öğrencilerin akademik dayanıklılık arasında pozitif yönlü anlamlı bir korelasyon bulunmuştur. Çalışmada, psikolojik dayanıklılığı arttırmak için sosyo-ekonomik düzeyi düşük ergenlerin, var olan kaynaklara ulaşılabilirliklerini arttırılması, aynı zamanda yoksulluğun dezavantajlarını minimuma indirmek için çevresel ve bireysel koruyucu faktörlerin işlevsel bir şekilde desteklenmesinin dayanıklılığı arttıracığı ngrlmştir.

zcan (2005) ise 70'i anne ve babası boşanmış, 82'si anne ve babası birlikte yaşayan toplam 152 (76 kız, 76 erkek) lise ğrencisi ile yaptığı çalışmasında, anne-babalarının birliktelik ya da boşanmışlık durumuna ve öğrencilerin cinsiyetleri bakımından lise ğrencisi ergenlerin sahip oldukları koruyucu faktörleri ve psikolojik dayanıklılık özellikleri incelemiştir. Anne-babası boşanmış olan lise ğrencilerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin ve koruyucu faktörlerinin, anne babası birlikte olan lise öğrencilerine göre daha düşük olduğu bulgulanmıştır.

Grgan (2006), 20' si deney 16' sı kontrol grubundan oluşan toplam 36 niversiteye devam eden psikolojik dayanıklılık düzeyi düşük öğrenciyle yaptığı

çalışmasında, psikolojik dayanıklılık düzeyi üzerinde psikolojik dayanıklılık grupla danışma programının etkisini incelemiştir. Psikolojik dayanıklılık düzeylerinde, deney ve kontrol grubunda uygulama öncesinde ve sonrasında anlamlı düzeyde farklılık gözlenmiş, deney grubundaki öğrencilerin psikolojik dayanıklılık düzeylerindeki artışta uygulanan psikolojik dayanıklılık grupla danışma programının etkili olduğu bulgulanmıştır.

Psikolojik dayanıklılığa yönelik yapılan araştırmalardan biri de Yalım (2007)' in, 420 (173 kız, 247 erkek) üniversite öğrencisi ile yaptığı çalışmasıdır. Bu çalışmada üniversite hayatının ilk yılında bulunan öğrencilerin uyum düzeyi ile başa çıkma yolları, psikolojik dayanıklılık düzeyleri, iyimserlik ve cinsiyetleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Üniversiteye uyum sağlamada; erkekler için problem çözme becerileri, kaderci ve kendini suçlayıcı başa çıkma yolları, sosyal yardım arama ve psikolojik dayanıklılığın etkili olduğu, kızlar için ise sosyal yardım arama, iyimserlik, çaresizlik/kendini suçlayıcı başa çıkma ve psikolojik sağlamlığın etkili olduğu görülmüştür. Üniversiteye uyum puanları ile psikolojik dayanıklılık, iyimserlik, kaderci ve suçu kendinde bulan başa çıkma strateji puanları arasında pozitif anlamlı ilişki olduğu ortaya konmuştur.

Önder ve Gülay (2008) 8. sınıfa giden 98 öğrenci ile yaptıkları çalışmalarında, kendilik kavramı ve cinsiyetin psikolojik dayanıklılık üzerindeki etkisini incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre kızların erkeklere göre psikolojik dayanıklılık puanlarının daha yüksek olduğu, kendilik kavramının psikolojik dayanıklılığı anlamlı düzeyde etkilediği bulunmuştur.

Dayıoğlu (2008), 865 (505 kız, 360 erkek) üniversite sınavına hazırlanan öğrenciyle yaptığı çalışmasında, cinsiyet, öğrenilmiş güçlülük ve sosyal destek algısının psikolojik dayanıklılık üzerindeki etkisini incelemiştir. Sınava giriş sayısı, mezun olduğu alan ve okul türü gruplarına göre psikolojik dayanıklılık düzeylerinde anlamlı farklılık görülmemiştir. Cinsiyet, öğrenilmiş güçlülük ve sosyal destek algısının psikolojik dayanıklılığı anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur. Öğrenilmiş güçlülük ve sosyal destek algısı ile psikolojik dayanıklılık düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu, erkeklerin psikolojik dayanıklılık puanlarının daha yüksek olduğu bulgulanmıştır.

Aydın (2010) üniversitede öğrenim gören 449 öğrenci ile yaptığı çalışmasında, üniversite öğrencilerinin duygusal zeka ve umut düzeylerinin psikolojik dayanıklılık üzerindeki etkisini incelemiştir. Duygusal zeka, umut düzeyi ve psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Kararımak ve Siviş-Çetinkaya (2011), 1999 depremi yaşamış 362 (224 erkek, 138 kadın) kişi ile yaptığı çalışmada, psikolojik dayanıklılık ile benlik saygısı, olumlu duygular ve denetim odağı arasındaki ilişkileri incelemiş, pozitif ve negatif duyguların aracı değişken rollerini test etmiştir. Araştırma sonucunda olumlu ve olumsuz duyguların psikolojik dayanıklılığı yordadığı bulunmuştur.

Kaner, Bayraklı ve Güzeller (2011), çocuğu; 105 zihinsel yetersizliği olan, 419 normal gelişim gösteren, toplam 524 ebeveyn ile yapmış oldukları çalışmasında, çocuklarında zihinsel yetersizliğin bulunup bulunmamasına, anne ya da baba olma durumlarına ve yaşlarına göre ebeveynlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin farklılaşma durumunu incelemişlerdir. Çocuğu normal gelişim gösteren ebeveynlerin, çocuğu zihinsel yetersizliği olan ebeveynlere göre kendilerini daha dayanıklı algıladıkları; annelerin babalardan öz-yetkinlik boyutunda daha dayanıklı olduğu, psikolojik dayanıklılığı oluşturan faktörlerden öz-yetkinlik inançlarının ve yaşama bağlılığın artan yaşla birlikte ebeveynlerde azaldığı bulgulanmıştır.

Çataloğlu (2011) 9. Sınıf 750 öğrenci ile yaptığı çalışmasında, ergenlerin psikolojik sağlamlık ve aile işlevlerini madde kullanma ve kullanmama durumlarına göre incelemiştir. Okul içi ilişkilerde sahip olunan ilgi ve yüksek beklentiler, amaçlar, ev-içindeki ilişkilerde ilgi, arkadaş ve akran grubundaki yüksek beklentiler, ev-içi yüksek beklentiler, empati, işbirliği ve iletişime açık olma, öz farkındalık ve eğitimsel beklentiler koruyucu faktörlerine sahip olmaya ilişkin algıların madde kullanmayan ergenler açısından, madde kullanan ergenlere göre daha olumlu olduğu görülmüştür.

Ünüvar (2012) 10. Ve 11. Sınıf öğrencilerinden 60 (35 erkek, 25 kız) kişi ile yapmış olduğu çalışmasında, gerçeklik kuramı temelli psiko-eğitim programının öğrencilerin psikolojik dayanıklılık düzeyine ve denetim odağı üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 2 deney, 1 plasebo ve hiçbir işlem yapılmayan kontrol grubu oluşturmaktadır. Psikolojik dayanıklılık düzeyi açısından

bakıldığında, gerçeklik kuramı temelli psiko-eğitim programının uygulandığı deney gruplarındaki öğrencilerin etkileşim ve kontrol grubuna göre psikolojik dayanıklılık düzeyi anlamlı bir şekilde yükseldiği görülmüştür. İzleme çalışmasında, deney gruplarındaki öğrencilerin psikolojik dayanıklılık düzeyinde ve içsel denetime yönelik değişimlerinin devamlı olduğu bulgulanmıştır.

Şavur (2012) 115' i afet deneyimi yaşayan, 110' u afet deneyimi yaşamayan toplam 225 afet çalışanı ile insani yardım çalışanlarında yardım arama davranışına yönelik yaptığı çalışmada insani yardım çalışmalarına katılan çalışanlar ile katılmayan yardım çalışanlarının; psikolojik belirti düzeylerini, psikolojik dayanıklılık ve sosyal destek algısı düzeylerini karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Araştırma sonucunda psikolojik destek ihtiyacının psikolojik yardım alma davranışını etkilediği, sosyal destek algısının psikolojik destek ihtiyacının giderilmesinde önemli etkisinin olduğu, psikolojik dayanıklılık ve psikolojik destek alma davranışı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur.

Sağlam (2012) yaşları 15 ile 18 arasında değişen lösemi tanısı almış ergenlerin psikolojik dayanıklılıklarını belirlemek için karşılaştırmalı tanımlayıcı bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırmanın örneklem grubunu hematoloji polikliniklerinde lösemi tanısı almış yaşları 15 ile 18 arasında değişen 80 ergen oluşturmaktadır. Araştırmanın karşılaştırma grubunu ise sosyo-demografik özelliklerine uygun olarak belirlenen bir lisenin 9.-12. sınıflarında okuyan 15-18 yaş grubundaki toplam 80 sağlıklı öğrenci oluşturmaktadır. Psikolojik dayanıklılık düzeylerinde lösemili ergenler ile sağlıklı ergenler arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Cinsiyeti kız olanlarda ve 15 yaş grubundaki araştırma grubunda karşılaştırma grubuna göre daha yüksek psikolojik dayanıklılık düzeyi olduğu, psikolojik dayanıklılık düzeyinin araştırma grubunda hastalık sürecinde psikolojik destek almayan ergenlerde psikolojik destek alanlara göre daha düşük olduğu görülmüştür.

Arastaman ve Balcı (2013) 509 lise öğrencisi ile yaptığı çalışmalarında, öğrencilerin psikolojik dayanıklılık algısını çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Öğrencilerin psikolojik dayanıklılık algısı ile sınıf düzeyi, akademik başarı cinsiyet ve devamsızlık arasında anlamlı düzeyde ilişki olduğu; akademik başarı ve devamsızlık durumlarının psikolojik dayanıklılığı düşük düzeyde yordadığı bulunmuştur. Bunun

yanında psikolojik dayanıklılık ile aileden ve arkadaştan algılanan destek arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur.

Lamiser-Atik (2013) 10. Ve 11. Sınıf öğrencileri ile yaptığı çalışmada, ergenlerin psikolojik dayanık ve bağlanma stili arasındaki ilişkide öz yansıtma ve iç görünün rolünü incelemiştir. Araştırma sonucunda bağlanma stilleri ile psikolojik dayanıklılık arasında pozitif yönlü anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu, bununla birlikte bağlanma stillerinin psikolojik dayanıklılık üzerinde etkisi olduğu bulunmuştur.

Bolat (2013), 479 üniversite öğrencisi ile yaptığı çalışmada, üniversite öğrencilerinin psikolojik dayanıklılık ve öz anlayışları arasındaki ilişki incelenmiştir. Üniversite öğrencilerinin öz anlayışları arttıkça psikolojik dayanıklılık alt boyutlarından girişimci olma, iyimser olma, iletişim ve güçlü olma puanlarının da arttığı; benzer şekilde öz-anlayış puanları arttıkça psikolojik dayanıklılık alt boyutlarından lider olma, amaca ulaşma, öngörü, araştırmacı olma ve psikolojik dayanıklılık toplam puanlarının da anlamlı düzeyde yükseldiği görülmüştür.

Özbay ve Aydoğan (2013), 6 çiftten oluşan 12 ebeveyn ile görüşme yöntemi aracılığıyla veri topladığı nitel çalışmada, aile psikolojik dayanıklılığı artıran en önemli faktörlerin sosyal destek, maneviyat, sahip olunan pozitif bakış açısı, aile içerisindeki birbirine bağlılık, esnek ve özgün olma olduğunu belirtmiştir.

Çelik (2013), 381 lise son sınıf öğrenci ile yaptığı çalışmada, duygusal dışavurum açısından lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik dayanıklılık özelliklerini incelemiştir. Psikolojik dayanıklılığın alt boyutları ve dışavurum türlerinin şiddetinin kız ve erkek öğrencilerde anlamlı düzeyde farklılaştığı, bu farkın kadınlar lehine olduğu bulgulanmıştır.

Turan (2014), 567 (348 kız, 219 erkek) lise öğrencisi ile yaptığı çalışmada, ergenlerin algılanan sosyal destek düzeyleri açısından çocukluk örselenme yaşantıları ve psikolojik dayanıklılık düzeylerini incelemiştir. Araştırma sonucunda arkadaş, aile ve öğretmen sosyal destek alt boyut puanları arttıkça, fiziksel, cinsel, ve duygusal ihmal alt boyutları puanlarının azaldığı; psikolojik dayanıklılık ölçeği alt boyutları puanlarının arttığı bulunmuştur.

Toprak (2014), 477 lise öğrencisi ile yaptığı çalışmada, ergenlerde psikolojik dayanıklılık ve psikolojik ihtiyaç doyumunun mutluluğu ve yaşam doyumunu yordama durumlarıyla birlikte tüm bu değişkenleri bazı demografik değişkenler açısından incelemiştir. Psikolojik ihtiyaç doyumunun ve psikolojik dayanıklılığın ayrı ayrı mutluluk düzeyini ve yaşam doyumunu anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur.

Bildirici (2014) özel eğitim gereksimi olan çocuğu olan 106 anne ile yaptığı çalışmada, özel eğitime gereksinimli çocuğa sahip ailelerin aile yükleri ile psikolojik dayanıklılıkları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Özel eğitime gereksinimli çocuğa sahip ailelerin aile yükleri puanları arttıkça psikolojik dayanıklılık düzeyi puanlarının düştüğü bulunmuştur.

Malkoç ve Yalçın (2015), 309 üniversite öğrencisi ile yaptığı çalışmada, üniversite öğrencilerinde sosyal destek, stresle başa çıkma, psikolojik iyi oluş ve psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkileri incelemiştir. Sosyal destek alt boyutlarının psikolojik iyi oluşun, stresle başa çıkma becerileri ve psikolojik dayanıklılığı anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur.

Şar (2016) 166' sını Eğitim fakültesi öğrencisi, 199 spor bilimleri fakültesi öğrencisi olmak üzere toplam 365 (197 erkek, 168 kadın) üniversite öğrencisi ile yaptığı çalışmada, eğitim fakültesi öğrencileri ile spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin psikolojik dayanıklılık ve kişilik özelliklerini çeşitli değişkenlere göre incelemiştir. Eğitim fakültesi öğrencileri ile spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin spor yapma durumu, spor branşları, spor yapma yılı, yeme alışkanlık durumları ve anne baba tutumu dikkate alındığında psikolojik dayanıklılık düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Öğrencilerin kişilik özellikleri açısından; cinsiyet, spor yapma yılı, spor yama durumu ve sosyo-ekonomik durumları açısından anlamlı düzeyde farklılaştığı; ancak psikolojik dayanıklılık ve kişilik özelliklerinin zararlı alışkanlık kullanma durumu açısından anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. Bununla birlikte psikolojik dayanıklılık ve kişilik özellikleri arasında anlamlı düzeyde pozitif, orta düzeyde ilişki olduğu görülmüştür.

Arslan ve Balkıs (2016), ergenlerde duygusal istismar ile problem davranışlar arasındaki ilişkide psikolojik dayanıklılık ve öz yeterliğin rolünü incelemiştir.

Ergenlerin ebeveynleri tarafından algılanan duygusal istismarın direk olarak problem davranışa sebep olduğu; algılanan istismar arttıkça öz yeterliliğin ve psikolojik dayanıklılığın azaldığı bulunmuştur. Ergenlerde istismar arttıkça psikolojik dayanıklılık düzeyi azalmakta, bunun sonucunda problem davranışlar artmaktadır. Psikolojik dayanıklılık düzeyinin bu noktada aracılık yaptığı bulunmuştur.

Yöndem ve Bahtiyar (2016) çalışmalarında, ergenlerde psikolojik dayanıklılık ve stresle baş etme arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Ergenlerin psikolojik dayanıklılığı; sınıf, algılanan gelir düzeyi, kardeş sayısı, anne baba tahsil durumu, cinsiyet değişkenleri açısından incelendiğinde bu değişkenlere göre anlamlı düzeyde fark olmadığı; bunun yanı sıra ergenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerine göre stresle baş etme biçimlerinde farklılaşma olduğu bulgulanmıştır.

Damran Akyıldırım (2017), 148 (113 kadın, 36 erkek) üniversite öğrencisi ile yaptığı çalışmada, üniversite öğrencilerinde benlik saygısı, sosyal destek algısı ve psikolojik dayanıklılıkları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Benlik saygısı, algılanan sosyal destek ve psikolojik dayanıklılık arasında anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

Bostan (2018) 1247 lise öğrencisi ile yaptığı çalışmada, ergenlerin algıladıkları psikolojik istismar ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkide psikolojik dayanıklılık ve sosyal bağlılığın aracı rolünü incelemiştir. Araştırma sonucunda psikolojik istismarın öznel iyi oluş, sosyal bağlılık ve psikolojik dayanıklılıkla negatif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu bulunmuştur.

Lisede öğrenim gören 346 öğrenciyle yaptığı çalışmada Ökte (2001), ergenlerde içedönüklük-dışadönüklük kişilik özelliğiyle aile işlevleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda ebeveynlerinden birisi vefat eden ergenlerin boşanmış aileye sahip ergenlere göre problem çözme ve iletişimde daha sağlıklı oldukları bulunmuştur. Ayrıca ergenlerin ailede kaçınıcı çocuk olma durumuna göre içe dönüklük dışa dönüklük kişilik özellikleri arasında anlamlı bir fark bulunmazken ailesinin gelir düzeyi yüksek olanların düşük ergenlere göre daha dışadönük oldukları belirtilmiştir.

Eryılmaz (2009), yaşları 14 ile 18 arasında değişen 541 lise öğrencisiyle yaptığı çalışmada kişilik özelliklerinden; duygusal dengesizlik, sorumluluk ile dışadönüklüğün

ve duygu-problem odaklı başa çıkma stratejilerinin ergenlerin öznel iyi oluş düzeylerinin doğrudan ve dolaylı etkilerini incelemiştir. Araştırma sonucuna göre kişilik özellikleri alt boyutlarından dışadönüklük, sorumluluk ve duygusal dengesizlik ile duygu-problem odaklı başa çıkma stratejilerinin ergenlerin öznel iyi oluşlarını doğrudan etkilediği bulunmuştur. Ayrıca ergenlerin duygusal dengesizlik düzeyleri arttıkça öznel iyi oluş düzeylerinin düştüğü belirtilmiştir.

İnternet bağımlılığı, kişilik özellikleri, sosyal destek ve psikolojik belirtilerin ilişkisini inceleyen Batıgün ve Kılıç (2011), çalışmasında 1198 üniversite öğrencisinden veri toplamıştır. Araştırma sonucunda internet bağımlılığını yordayan değişkenler; düşük özdenetim, düşük yaşam doyumu ve gelecek beklentisi, yüksek nevrotizm, yüksek kaygı ve somatizasyon olarak bulunmuştur.

Aslan (2012), 122 öğrenciyle yaptığı çalışmada ergenlerin beş faktör kişilik özellikleriyle benlik saygısı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre beş faktör kişilik özellikleri alt boyutlarından dışadönüklük, deneyime açıklık ve sorumluluk alt boyutlarıyla benlik saygısı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Köse, Çınar ve Akduran (2012), hemşirelik bölümünde öğrenim gören 397 öğrenci ile yaptıkları çalışmada öğrencilerin internet bağımlılığı, kişilik özellikleri ve zaman yönetimi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda internet bağımlılığı ile beş faktör kişilik özellikleri alt boyutlarından; uyumluluk ve sorumluluk alt boyutlarıyla negatif, duygusal dengesizlik alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Lise öğrencilerini akademik güdülenme düzeylerini yordamada kişilik özelliklerinin, özyeterliliğin ve mükemmeliyetçiliğin rolünü inceleyen Ünal (2013), çalışmasını 502 lise öğrencisiyle gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda sorumluluk düzeyi yüksek, kendisine yönelik olarak algıladığı mükemmeliyetçilik ve özyeterlilik düzeyi yüksek öğrencilerin akademik güdülenme düzeyinin de yüksek olduğu bulunmuştur.

Çetin, Yeloğlu ve Basım (2015), 286 üniversite öğrencisiyle yaptığı çalışmada öğrencilerin psikolojik dayanıklılıklarını yordamada etkili olan kişilik özelliklerini ve

psikolojik dayanıklılık süreçlerinden hangilerinin bu süreçte ön plana çıktığını incelemiştir. Araştırmacılar kanonik korelasyon analizi sonucunda dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk ve deneyime açıklık seviyeleri yüksek, nevrotizm seviyeleri düşük bireylerin psikolojik dayanıklılıklarının yüksek olduğunu bulmuştur. Ayrıca psikolojik dayanıklılığı yordamada kendilik algısı, sosyal kaynaklar ve sosyal yeterlilik boyutları ile kişilik özellikleri alt boyutlarından ise sorumluluk ve dışadönüklük alt boyutlarının ön planda olduğu bulunmuştur.

Öznel iyi oluşun, kişilik özellikleri, akılcı olmayan inançlar ve sosyal destekle ilişkisini inceleyen Momeni (2016), 296 öğrenciden topladığı verilerle bir model test etmiştir. Araştırma sonucunda öznel iyi oluşla en kuvvetli ilişkinin kişilik özelliklerinden sorumluluk alt boyutu arasında olduğu, öğrencilerin kişilik özellikleri alt boyutlarından duygusal dengesizlik, uyumluluk ve sorumluluk alt boyutlarının öznel iyi oluşu sosyal destek aracılığıyla yordadığı bulunmuştur. Bununla birlikte dışadönüklük, duygusal dengesizlik, kişilerarası ilişkiler, sorumluluk, sosyal destek ve ben inançlarının öğrencilerin öznel iyi oluş düzeylerini doğrudan yordadığı belirtilmiştir.

Yılmaz (2016), 619 lise öğrencisiyle gerçekleştirdiği çalışmada ergenlerdeki problemlerle internet kullanımında stresle başa çıkma ve kişilik özelliklerinin yordayıcı rollerini incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre ergenlerde problemlerle internet kullanımını yordayan değişkenler; stresle başa çıkma tutumları alt boyutlarından aktif planlama, kaçma ve kabul bilişsel yeniden yapılandırma alt boyutları, kişilik özellikleri alt boyutlarından ise uyumluluk ve sorumluluk alt boyutlarının ergenlerde problemlerle internet kullanımını anlamlı bir biçimde yordadığı bulunmuştur.

Bireylerin sahip oldukları kişilik özelliklerinin ve psikolojik dayanıklılıklarının iş ve yaşamdan duyulan tatmin üzerindeki etkisini inceleyen Polatçı, İrk, Gültekin ve Sobacı (2017), 165 infaz koruma memurundan veri toplamıştır. Araştırma sonucunda psikolojik dayanıklılığın kişilik özelliklerinden nevrotizmin iş tatmini üzerindeki etkisinde kısmi aracılık rolü oynadığı belirlenmiştir.

Bilgin (2017), 441 ergenle yaptığı çalışmada ergenlerin beş faktör kişilik özellikleriyle bilişsel esneklikleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonuçlarına

göre ergenlerin bilişsel esneklik düzeyi deneyime açıklık öz denetim ve dışadönüklük ile pozitif, nevrotik eğilimlerle negatif yönde ilişkili bulunmuştur.

Şener (2018), lisede öğrenim gören 616 öğrenciyle yaptığı çalışmada ergenlerin okul tükenmişliğini yordamada mizah tarzlarının ve beş faktör kişilik özelliklerinin rolünü incelemiştir. Araştırma sonucunda beş faktör kişilik özellikleri ve mizah tarzları ile okul tükenmişliği alt boyutları arasında anlamlı ilişkiler bulunduğu tespit edilmiştir. Ayrıca kendini yıkıcı mizah tarzı ve kişilik özellikleri alt boyutlarından sorumluluk ve nevrotizm boyutlarının okul tükenmişliğini anlamlı bir şekilde yordadığı bulunmuştur.

Budak (1999), 267 lise öğrencisiyle yaptığı çalışmada algılanan sosyal destek düzeyleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiş; lise öğrencilerinde aileden ve arkadaştan algılanan sosyal destek ve problem çözme becerileri arasında anlamlı düzeyde pozitif ilişki olduğu, fakat öğretmenden algılanan sosyal desteğin artmasının problem çözme becerileri üzerinde anlamlı bir etki oluşturmadığını bulgulamıştır.

Eylen (2001), hastalardan ve hasta yakınlarından oluşan deney ve kontrol gruplarındaki 80 kişi ile yaptığı çalışmada bilgi verici danışmanlığın kanser hastalarının sosyal destek becerileri üzerine etkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda algılanan sosyal destek arttıkça yalnızlık düzeyinin azaldığı ve bunun tam tersine algılanan sosyal destek azaldıkça yalnızlık düzeyinin arttığı bulgulamıştır.

Yıldırım ve Ergene (2003), 663 lise son sınıf öğrencisi ile yaptıkları çalışmada öğrencilerin akademik başarılarının yordayıcısı olarak sınav kaygısı, boyun eğici davranışlar ile sosyal desteğin rolünü incelemişlerdir. Araştırma sonucunda aile desteği ve öğretmen desteği değişkenleri ile akademik başarı arasında pozitif, boyun eğici davranışlar ve sınav kaygısı değişkenleri ile akademik başarı arasında negatif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Aile desteği, boyun eğici davranışlar, öğretmen desteği ve sınav kaygısı değişkenlerinin öğrencilerin akademik başarılarındaki toplam varyansın yaklaşık %13'ünü açıkladığı, öğrencilerin arkadaşlarından algıladıkları sosyal desteğin akademik başarılarını yordayıcı olmadığı bulunmuştur.

Doğan (2006), 936 üniversite öğrencisiyle yaptığı çalışmada öğrencilerin iyilik hallerini incelemiştir. Arkadaştan algılanan destek düzeyi ile öğrencilerin iyilik hali

puanları arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur. Ayrıca araştırma sonucunda aile desteğinin uyumu arttırdığı, strese, depresyona ve olumsuz davranışlara karşı önleyici etkisi olduğu belirtilmiştir.

Ardahan (2006), sosyal destek ve hemşirelik adlı çalışmasında, sağlık ile sosyal destek arasında olumlu bir ilişkinin olduğunu belirtmiştir. Sosyal desteğin, bireylerin gelişmesine katkı sağladığı, yaşam kalitesini yükselterek hastalıklarla baş etme güçlerini artırdığı ve strese neden olan olayların etkisini azalttığını belirtmiştir.

Karadağ (2007), ilköğretim 5.sınıfta öğrenim gören 305 öğrencinin akademik başarılarını sosyal destek kaynakları açısından incelemiştir. Akademik yönden başarılı olan öğrencilerin başarısız olan öğrencilere göre algıladığı sosyal desteğin daha yüksek olduğunu bulmuştur.

Demirtaş (2007), ilköğretim 8. sınıfta öğrenim gören 230 öğrenci ile yaptığı çalışmasında öğrencilerin algılanan sosyal destek ve yalnızlık düzeyleri ile stresle baş etme düzeyleri arasındaki ilişkisini incelemiştir. Öğrencilerde stresle başa çıkma düzeyleri ile aileden algılanan sosyal destek, genel sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı düzeyde fark bulgulanmıştır. Bununla birlikte öğrencilerin yalnızlık düzeyi arttıkça stresle başa çıkma düzeyleri azalmakta; aileden algılanan sosyal destek düzeyleri ile genel sosyal destek düzeyleri arttıkça stres ile başa çıkma düzeyleri de arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak araştırma sonucunda stresle başa çıkma düzeyleri ile arkadaştan ve öğretmenden algılanan sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı düzeyde fark bulunmadığı görülmüştür.

Yılmaz, Yılmaz ve Karaca (2008) Celal Bayar Üniversitesi Manisa Sağlık Yüksekokulu'nda okuyan 339 üniversite öğrencisinin algıladıkları sosyal destek ve yalnızlık düzeyleri ile ilişkili olabilecek faktörleri incelemek için yaptıkları betimleyici çalışmada; öğrencilerin sosyal destek ve yalnızlık düzeyleri arasında negatif orta düzeyde anlamlı bir korelasyon olduğunu bulgulamış, öğrencilerin algılanan sosyal destek düzeylerinin yüksek, yalnızlık düzeylerinin ise düşük olduğunu belirtmiştir.

Çeçen (2008) Çukurova Üniversitesinde 2005-2006 yılında farklı fakülteelerde (Eğitim, Mühendislik, İdari Bilimler, Fen Edebiyat) öğrenim gören toplam 521 öğrenci ile gerçekleştirdiği çalışmasında, üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine ve ana baba

tutum algılarına göre yalnızlık ve algılanan sosyal destek düzeylerinde anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını incelemiştir. Cinsiyet değişkeni açısından, yalnızlık ve sosyal destek düzeylerinde anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulgulanmıştır. Ana-baba tutumları değişkeni açısından, yalnızlık ve sosyal destek düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Ebeveynlerini demokratik algılayan çocuklar kendilerini daha az yalnız hissettikleri ve daha fazla arkadaşlarından ve ailelerinden sosyal destek aldıkları bulunmuştur.

Duru (2008), 404 üniversite öğrencisiyle yaptığı çalışmada sosyal destek ve sosyal bağlılığın yalnızlığı yordamadaki rolünü incelemiştir. Araştırma sonucunda sosyal destek ve sosyal bağlılığın yalnızlığın yordayıcısı olduğu bulgulanmıştır.

Terzi (2008), 140 (66 kız, 74 erkek) üniversite öğrencisi ile yaptığı çalışmada, psikolojik dayanıklılık ile algılanan sosyal destek arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda psikolojik dayanıklılık ile algılanan sosyal destek arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur.

Doğan (2008), 254 (208 kız, 46 erkek) üniversiteli öğrencilerle yaptığı çalışmada sosyal destek ve iyilik halinin boyutları olan; maneviyat, kendi kendini yönetme, serbest zaman, arkadaşlık ve sevgi değişkenlerinin üniversite öğrencilerinin psikolojik belirtilerini ne derecede yordadığını incelemiştir. Araştırama sonuçlarına göre, somatizasyon belirtilerini en iyi yordayan değişkenlerin sırasıyla aile desteği, kendini yönetme ve sevgi olduğu bulgulanmıştır.

Bal (2010), 1032 lise öğrencisiyle yaptığı çalışmada çocukluk örselenme yaşantıları, ana-baba-ergen ilişki biçimleri ve sosyal destek algısının, kuraldışı davranışlarla ilişkisi incelemiştir. Algılanan sosyal desteği düşük olan öğrencilerin, hırsızlık-çalma puanları, sosyal desteği yüksek algılayanlara göre daha yüksek bulunması suça yönelim ile sosyal desteğin ilişkili olduğu yorumunu yaptırırken, arkadaştan yüksek sosyal destek algılayan ergenlerin ise kopya çekme puanları diğer gruba göre yüksek bulunduğu görülmüştür.

Karataş (2012), 200 (85 kız, 115 erkek) kişilik ergen grubuyla yaptığı çalışmada, ergenlerin cinsiyet ve sınıf düzeyleri açısından algılanan sosyal destek ve sürekli kaygı puanlarının anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığını incelemiştir.

Cinsiyet değişkeni açısından; arkadaştan algılanan sosyal destek, öğretmenden alınan sosyal destek ve toplam sosyal destek puanlarının anlamlı bir farklılaşma gösterdiği, aileden alınan sosyal destek ve sürekli kaygı puanlarının anlamlı bir farklılaşma göstermediği bulgulanmıştır. Kız öğrencilerin arkadaştan aldıkları sosyal destek, öğretmenden aldıkları sosyal destek ve toplam sosyal destek düzeyleri erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Sınıf düzeyi değişkeni açısından; aileden alınan sosyal destek, öğretmenden alınan sosyal destek ve toplam sosyal destek puanlarında anlamlı bir farklılaşma olduğu, arkadaştan alınan sosyal destek ve sürekli kaygı puanlarının anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulgulanmıştır. 9. öğrencilerinin aileden algılanan sosyal destek düzeyleri, 11. sınıf öğrencilerine göre, 9. sınıf ve 10. sınıf öğrencilerinin öğretmenden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin 11. sınıf öğrencilerine göre, 9. ve 10. sınıf öğrencilerinin toplam sosyal destek düzeylerinin 11. sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Algılanan sosyal destek için cinsiyet ve sınıf düzeyi etkileşimleri açısından ise anlamlı farklılıkların olmadığı saptanmıştır. Ayrıca öğrencilerin cinsiyet ve sınıf düzeyleri değişkenleri açısından sürekli kaygı puanlarında anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulgulanmıştır.

Hünük, Özdemir, Yıldırım ve Aşçı (2013), 266 öğrenciyle yaptıkları çalışmasında 6.- 8. Sınıf öğrencilerinin fiziksel aktiviteye katılımında algıladıkları sosyal desteğin rolünü incelemiştir. Ergenlik döneminde bireysel aktiviteye katılımı anne baba desteği ilişkili bulunmuş, fiziksel aktivite teşvik boyutunda anne baba desteğinin etkili olduğu yorumu yapılmıştır. Fiziksel aktivite katılım ve sosyal destek pozitif yönlü ilişkili bulunmuştur. Cinsiyet değişkeni açısından, kız öğrencilerin sınıf düzeyi arttıkça ailelerinden algıladıkları sosyal desteğinin giderek düştüğü, bununla birlikte algıladıkları sosyal destek puanları yüksek olan kız öğrencilerin sınıf düzeyi arttıkça fiziksel aktiviteye katılımının da arttığı bulgulanmıştır.

Köseoğlu ve Erçevik (2015), 549 lise öğrencisi ile yaptığı çalışmasında, duygusal özerklik ve sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda duygusal özerklik ile algılanan sosyal destek arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmamıştır. Bununla birlikte duygusal özerkliğin bağımsızlık ve bireyselleşme boyutlarıyla algılanan sosyal desteğin aile, arkadaş ve öğretmen desteği boyutları arasında pozitif yönlü anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur.

Menteş (2016), 474 ergenle yaptığı çalışmada antisosyal eğilimlerin yordayıcısı olarak sosyal destek ve sosyo demografik değişkenlerin ilişkisini incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre antisosyal eğilimler ile aile desteği, öğretmen desteği ve arkadaş desteği değişkenleri arasında negatif yönde anlamlı düzeyde ilişki olduğu bulgulanmıştır. Bu bulgu doğrultusunda, aileden, arkadaştan öğretmenden algılanan sosyal destek arttıkça bireyin antisosyal eğilimlerinin de azaldığı görülmüştür.

Aliyev ve Tunç (2017) 269 (146 kız, 123 erkek) ortaokul öğrencisiyle yaptığı çalışmada algılanan sosyal destek düzeyleri ve benlik algıları arasındaki ilişkiyi sınıf düzeyi, cinsiyet, okul türü, algılanan başarı düzeyi, anne- baba eğitim durumu, kardeş sayısı, algılanan gelir düzeylerine göre farklılaşma olup olmadığını incelemiştir. Araştırma sonucuna göre algılanan sosyal destek puanlarıyla benlik algısı puanları arasında anlamlı bir ilişki olduğu, öğrencilerin okul türü, sınıf düzeyi, cinsiyeti, algılanan başarı düzeyleri açısından anlamlı düzeyde farklılaşmalar bulunmakla birlikte anne-baba eğitim durumu, kardeş sayısı ve algılanan gelir düzeyi açısından anlamlı düzeyde farklılaşmalar olmadığı bulgulanmıştır.

Öztosun (2018), 767 (450 kız, 317 erkek) ortaokul ve lise öğrencisi ile yaptığı çalışmada ergenlerde algılanan sosyal destek ve sosyal dışlanma deneyimlerinin internet bağımlılığını anlamlı düzeyde yordayıp yordamadığını, ayrıca algılanan sosyal destek, sosyal dışlanma deneyimleri ve internet bağımlılığının, cinsiyet, öğrenim düzeyi, kardeş sayısı, ailenin eğitim düzeyi, ailenin ortalama geliri, cep telefonu kullanımı, internet kullanım sıklığı, evdeki bilgisayarın internete bağlı olma durumu, kaç tane sosyal medya programı kullanma durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığı incelemiştir. Araştırma sonucunda algılanan sosyal destek ve ergenlerde sosyal dışlanma deneyimlerinin internet bağımlılığını anlamlı düzeyde yordadığı bulgulanmıştır. Ayrıca araştırmada arkadaştan algılanan sosyal destek ile cinsiyet arasında anlamlı düzeyde ilişkinin olduğu, sınıflar arasında internet bağımlılığı düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaştığı, internet kullanım sıklığı ile internet bağımlılığı anlamlı düzeyde ilişkili olmadığı görülmüştür. Eğitim düzeyi açısından; internet bağımlılığı ve sosyal dışlanma deneyimlerinin anlamlı düzeyde arttığı, sosyal destek algısının da azaldığı bulgulanırken, ailenin ortalama geliri ile algılanan sosyal

destek, sosyal dışlanma deneyim ve internet bağımlılığı arasında anlamlı düzeyde ilişki olmadığı bulgulanmıştır.

Yurt içinde psikolojik dayanıklılık ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında özellikle psikolojik dayanıklılık kavramının kuramsal gelişimine uygun olarak öncelikle risk ve koruyucu faktörlerin tespitine yönelik yapılan araştırmaların ön plana çıktığı daha sonra da psikolojik dayanıklılığın artırılmasına ve açıklanmasına yönelik yapılan çalışmaların alanyazında yer aldığı söylenebilir. Bu durum yurt içinde yapılan çalışmaların psikolojik dayanıklılık kavramının tarihsel gelişimiyle tutarlı olması açısından önemlidir. Ayrıca psikolojik dayanıklılık kavramının psikoloji alanyazınında nispeten yeni bir kavram olmasına karşın yurt içinde sayıca fazla çalışma olması da dikkat çekici bir unsurdur. Psikolojik dayanıklılık ile kişilik özellikleri ve algılanan sosyal destekle ilgili yurt içinde yapılan çalışmaların yurt dışında yapılan çalışmalarla tutarlılık gösterdiği görülmektedir.

III. BÖLÜM

3. Yöntem

Bu bölümde araştırmanın; modeli, evren ve örnekleme, araştırmada kullanılan veri toplama araçları, verilerin toplanması, verilerin analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, ilişkisel tarama modeli biçimindeki betimsel nitelikli bir araştırmadır. İlişkisel tarama modelinde birden çok değişken arasında birlikte değişimin varlığı ve derecesi belirlenmeye çalışılmaktadır (Karasar, 2005). Bu araştırmada ergenlerin psikolojik dayanıklılıklarının kişilik özellikleri ve algılanan sosyal desteğe göre yordamak amacıyla ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın bağımlı değişkeni psikolojik dayanıklılıktır. Araştırmanın bağımsız değişkenlerini ise kişilik özellikleri (uyumluluk, dışadönüklük, sorumluluk, duygusal denge, deneyime açıklık) ve algılanan sosyal destek oluşturmaktadır.

3.2. Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini 2017-2018 eğitim öğretim yılında Gaziantep ilinin Şehitkamil ilçesinde devlet okullarında öğrenim görmekte olan Fen, Anadolu ve Meslek liselerine devam eden öğrenciler oluşturmaktadır. Uygulamanın yapıldığı eğitim-öğretim yılında söz konusu okul türlerinde Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan bilgilere göre toplam 38.523 lise öğrencisi bulunmaktadır. Araştırmanın örnekleme

belirlenirken ise 754 lise öğrencisinden veri toplanmıştır. Örneklem grubu belirlenirken her bir okul türünün evreni temsil etmesi için önce tabakalı, daha sonra da belirlenen okul türlerindeki öğrencilere ulaşılabilirliğin kolaylığı açısından seçkisiz örnekleme türü kullanılmıştır. Araştırmanın örneklem büyüklüğünün tespitinde ise Baş (2005, akt. Can, 2017)' in evrenin bilindiği durumlardaki kuramsal örneklem büyüklükleri verileri dikkate alınmıştır. Bu verilere göre evreni temsil edecek örneklem sayısı %95 kesinlik düzeyinde minimum 383-384 olarak belirlenmiştir. Araştırmanın bağımlı değişkeni olan psikolojik dayanıklılık gösteren öğrencilerin belirlenmesinde araştırma ile ilgili alanyazında sıklıkla risk faktörü olarak belirtilen yoksulluk(gelir düzeyi düşüklüğü) ölçütü dikkate alınmıştır. Bu amaçla öncelikle Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verileri gözden geçirilmiştir. 2018 yılına ait TÜİK güncel verileri bulunmadığından dolayı Türk-İş ve Memur-Sen' in 2018 yılında daha güncel olan, mart ayı yoksulluk sınırı verilerinden yararlanılmıştır. Bu nedenle ailede kişi başına düşen geliri 1250 TL ve altı olan öğrenciler yoksul, gelir düzeyi düşük öğrenciler olarak kabul edilmiştir. Bundan dolayı ailede kişi başına düşen geliri 1250 TL ve üstü olan 32 öğrenciden toplanan veriler araştırma verilerine dahil edilmemiştir. Ailede kişi başına düşen geliri 1250 TL ve üstü olan öğrencilerin gelir düzeyine ilişkin bilgiler Tablo 3.1.' de verilmiştir.

Tablo 3. 1. Yoksul kategorisine girmeyen öğrencilerin ailede yaşayan kişi sayısı ve gelir düzeyi

		Gelir Düzeyi	
		3501-5000 TL	5000 TL ve Üstü
Ailede Yaşayan Kişi Sayısı	2 Kişi	12	11
	3 Kişi	0	9

Ayrıca araştırmada uç değerlere rastlanmamış olup, ölçek maddelerini %5' ten fazla boş bırakan 7 öğrencinin verileri değerlendirmeye alınmamıştır. Yoksul

kategorisine girmeyen ve ölçek maddelerini %5' ten fazla boş bırakan öğrencilerin verileri analizden çıkarıldığında 372' si kız (%52) ve 343' ü erkek (%48) olmak üzere toplam 715 lise öğrencisi araştırmanın örneklem grubunu oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini oluşturan ergenlerin kişisel ve demografik bilgilerine ilişkin dağılımlar Tablo 3.2.' de verilmiştir.

Tablo 3. 2. Ergenlerin kişisel ve demografik özelliklere göre dağılımı (n=715)

	Gruplar	Sayı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Erkek	343	48
	Kadın	372	52
Yaş	14	29	4,1
	15	253	35,4
	16	198	27,7
	17	179	25
	18	56	7,8
	Fen Lisesi	258	36,1
Okul Türü	Anadolu Lisesi	214	29,9
	Meslek Lisesi	243	34
	9. Sınıf	333	46,6
Sınıf Düzeyi	10. Sınıf	199	27,8
	11. Sınıf	155	21,7
	12. Sınıf	28	3,9

Araştırmaya katılan ergenlerin cinsiyete göre dağılımına bakıldığında katılımcıların 343' ü (%48) erkek, 372' si (%52) ise kadındır. Katılımcıların yaş aralığı 14 ile 18 arasında değişmekte olup katılımcıların 29' u 14 yaşında (%4,1), 253' ü 15 yaşında (%35,4), 198' i 16 yaşında (%27,7), 179' u 17 yaşında (%25) ve 56' sı 18 yaşındadır (%7,8). Bununla birlikte araştırmaya katılan ergenlerin 258' i Fen lisesinde (%36,1), 214' ü Anadolu lisesinde (%29,9), 243' ü meslek lisesinde (%34) öğrenim görmektedir. Araştırmaya katılan ergenlerin 333' ü 9. sınıf (%46,6), 199' u 10. sınıf (%27,8), 155' i 11. sınıf (%21,7), 28' i 12. sınıf (%3,9) düzeyinde öğrenim görmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada ergenlerin; psikolojik dayanıklılık düzeyini ölçmek için Bulut, Doğan ve Altundağ (2012) tarafından geliştirilen Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (EPDÖ), kişilik özelliklerini belirlemek için Morsunbül (2014) tarafından Türkçe' ye uyarlaması yapılan Hızlı Büyük Beşli Kişilik Testi (HBBKT), algılanan sosyal destek düzeylerini belirlemek için ise Yıldırım tarafından (1997) geliştirilen ve yine Yıldırım (2004) tarafından revize edilen Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ- R) kullanılmıştır. Ayrıca araştırmaya katılan öğrencilerin demografik bilgilerini edinmek için araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

3.3.1. Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği

Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (EPDÖ), lise öğrencilerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerini ölçmek için Bulut, Doğan ve Altundağ (2012) tarafından geliştirilen ve 29 madde, 6 alt boyuttan oluşan 4' lü likert (1- Bana hiç uygun değil, 4- Bana çok uygun) tipinde yanıtlanan bir ölçektir. Ölçeğin alt boyutlarını aile desteği, akran desteği, okul desteği, uyum, mücadele azmi ve empati oluşturmaktadır. Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği' nden alınabilecek en düşük puan 29, en yüksek puan ise 116' dır. Ölçekte yer alan 10 madde ters kodlanmaktadır (7, 10, 11, 14, 15, 16, 17, 22, 23 ve 26. maddeler). Ölçekten toplam puan ve alt boyutlar için ayrı ayrı puanlar hesaplanabilmektedir. Bu araştırmada Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği' nin toplam puanı kullanılmış alt boyutlarına göre değerlendirmeler yapılmamıştır.

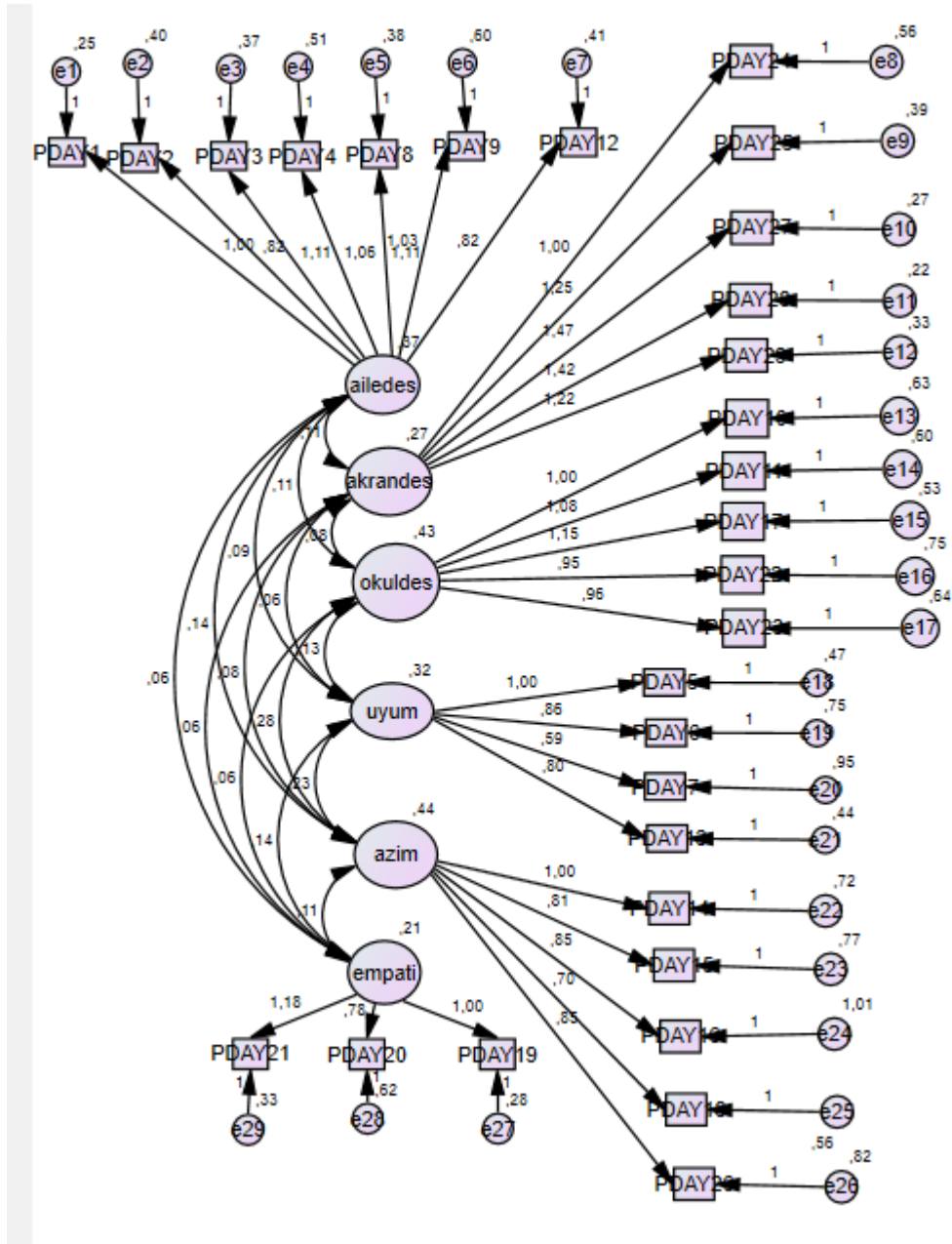
3.3.1.1. Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği' nin geçerliği

Uyarlama çalışmasında Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği' nin geçerliği, yapı geçerliği ve ölçüt geçerliği yöntemleri ile test edilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliği için

açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda toplam varyansın % 56,99' unu açıklayan 6 faktörden oluşan 29 maddelik bir ölçek elde edilmiştir. Bu faktörler aile desteği, akran desteği, okul desteği, uyum, mücadele azmi ve empatidir. Ayrıca ölçeğin ölçüt geçerliğini test etmek için Problem Çözme Envanteri, Kontrol Odağı Ölçeği ve Beck Umutsuzluk Ölçeği kullanılmıştır. EPDÖ ile Problem Çözme Envanteri, Kontrol Odağı Ölçeği ve Beck Umutsuzluk Ölçeği arasındaki ilişki sırasıyla; -0.47 ($p < .001$), -0.46 ($p < .001$), -0.61 ($p < .001$) olarak bulunmuştur (Bulut, Doğan ve Altundağ, 2012).

Bu araştırmanın örneklemeden elde edilen verilerle, Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin geçerliği Doğrulayıcı Faktör Analizi yöntemi ile yeniden test edilmiş ve sonuçlar burada raporlaştırılmıştır. Öncelikle altı faktörden oluşan Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nden toplanan verilerin örneklem grubu ile uyumunu incelemek amacıyla AMOS Graphics ile doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır (Şekil 3.1.). Doğrulayıcı faktör analizi (DFA) sonucunda bazı uyum istatistikleri elde edilmiştir. Buna göre; $\chi^2 / sd = 2.49$, RMSEA= .046, RMR= .048, GFI= .918, AGFI= .902 ve CFI= .913 olarak bulunmuştur. Şimşek (2007)' e göre χ^2 / sd değerinin 5' in altında olması, RMSEA ve RMR değerlerinin .05' in altında olması, GFI, AGFI ve CFI değerlerinin de .90' dan büyük olması kabul edilebilir bir uyumun göstergesidir. Bu sonuçlara göre araştırmanın çalışma grubundan elde edilen verilerle ölçeğin geçerlik değerlerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu söylenebilir.

Şekil 3. 1. EPDÖ Doğrulayıcı Faktör Analizi Modeli

3.3.1.2. Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği' nin güvenilirliği

Ölçeğin güvenilirliği için geliştirme çalışmasında; test - tekrar test, Cronbach Alfa iç tutarlılık, alt-üst grup karşılaştırması ve madde toplam korelasyon analizleri kullanılmıştır (Bulut, Doğan ve Altundağ, 2012). Buna göre test tekrar test güvenilirlik katsayısı .87 ($p < .001$, $n = 38$), Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ölçeğin tamamı için .87 , “aile desteği” boyutu için .89 , “akran desteği” boyutu için .84 , “okul desteği” boyutu için .81 , “uyum” boyutu için .70 , “mücadele azmi” boyutu için .67 ve “empati” boyutu için ise .61 olarak raporlaştırılmıştır. Alt ve üst % 27’lik grupların t testi ile karşılaştırıldığı çalışmada gruplar arasında anlamlı farklılık olduğu ($p < .005$; $n=93$), yine ölçeğin alt boyutlarıyla bu boyutları oluşturan maddeler arasındaki ilişkiyi incelemek için madde toplam korelasyon analizi kullanılmış ve maddelerin buldukları faktörlerle ilişkisinin .59 ile .81 arasında değiştiği belirtilmiştir. Bu araştırmanın örneklem grubunda ölçeğin toplam puanı için Cronbach Alfa iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı .85 olarak hesaplanmıştır.

3.3.2. Hızlı Büyük Beşli Kişilik Testi

Kişilik özelliklerini ölçmek amacıyla orijinali Verlmust ve Gerris (2005) tarafından geliştirilen ve Morsünbül (2014) tarafından Türkçe’ ye uyarlanan Hızlı Büyük Beşli Kişilik Testi kullanılmıştır. Test toplam 30 maddeden ve her bir alt boyutu ise 6 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin puanlanmasında “tamamen doğru”dan (7 puan), “tamamen yanlış”a (1 puan) doğru sıralanan 7 dereceli bir değerlendirme yöntemi kullanılmaktadır. Testte yer alan 12 madde ters yönde kodlanmaktadır. Alt boyutlardan alınabilecek puanlar 6 ile 42 puan arasında değişmektedir. Testin geliştirilmesi çalışmasında faktör yapısını belirlemek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yöntemi kullanılmış 5 faktörlü yapı doğrulanmıştır. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları alt boyutları için sırasıyla; uyumluluk 0.73, dışadönüklük 0.81, sorumluluk 0.81, duygusal denge 0.72 ve deneyime açıklık 0.71 olarak belirtilmiştir.

Bu araştırmada Hızlı Büyük Beşli Testi' nin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları alt boyutları için sırasıyla; uyumluluk 0.72, dışadönüklük 0.72, sorumluluk 0.76, duygusal denge 0.65 ve deneyime açıklık 0.64 olarak hesaplanmıştır.

3.3.3. Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ-R), Yıldırım (1997) tarafından geliştirilmiş olup 2004 yılında yine Yıldırım tarafından revize edilmiştir. ASDÖ- R, aile desteği (20 madde), arkadaş desteği (13 madde) ve öğretmen desteği (17 madde) olarak adlandırılan 3 alt boyuttan ve toplam 50 maddeden oluşmaktadır. ASDÖ-R'nin yanıtlanması ise “Bana uygun” (3), “Kısmen uygun” (2) ve “Bana uygun değil” (1) şeklinde üçlü likert tipindedir. ASDÖ-R'nin her bir alt ölçeğinde ters yönde puanlanan birer tane tersine çevrilmiş madde (17, 29, 44) bulunmaktadır. Ölçekten toplam puan ve her bir alt boyut için ayrı puanlar hesaplanabilmektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 50, en yüksek puan ise 150' dir. Puanların yüksekliği algılanan sosyal desteğin fazla olduğu anlamına gelmektedir (Yıldırım, 2004). Bu araştırmada Algılanan Sosyal Destek Ölçeği' nin toplam puanı dikkate alınmış, alt boyutlara göre değerlendirmeler yapılmamıştır.

ASDÖ-R'nin geliştirilme çalışmasında geçerlik için faktör analizi; güvenilirlik için ise Croanbach Alpha güvenilirlik katsayısı yöntemi kullanılmıştır. Ölçeğin faktör analizinin anlamlı; Croanbach Alpha güvenilirlik katsayısının ise ölçeğin bütünü için .91, aileden algılanan sosyal destek alt boyutu için .94, arkadaştan algılanan sosyal destek alt boyutu için .91, öğretmenden algılanan sosyal destek alt boyutu için .93 olarak raporlaştırılmıştır (Yıldırım, 2004). Bu araştırmanın örneklem grubunda ölçeğin tamamı için Cronbach Alfa iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı .94 olarak hesaplanmıştır.

3.3.4. Kişisel Bilgi Formu

Ergenlerin demografik özellikleriyle ilgili bilgiler kişisel bilgi formuyla elde edilmiştir. Ergenlerin; cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, ailede yaşayan kişi sayısı ve kişi

başına düşen gelir düzeyi gibi özelliklerinin belirlenmesi amacıyla araştırmacı tarafından "Kişisel Bilgi Formu" hazırlanmıştır (Ek-1).

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmanın veri toplama işlemi 2017-2018 eğitim öğretim yılında Gaziantep ili Şehitkamil ilçesinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma verilerini toplamak amacıyla öncelikle Abant İzzet Baysal Üniversitesi Etik Kurulu'ndan, daha sonra da Gaziantep İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınmıştır. İzinlerin alınmasının ardından belirlenen okullardaki idareci ve okul psikolojik danışmanı/rehber öğretmenlerle görüşülmüş, gerekli açıklamaların ardından öğrencilerin dersini aksatmayacak şekilde uygulama için zaman planlaması yapılmıştır. Okul psikolojik danışmanlarının desteği ile ölçekler araştırmacı tarafından ders saatinde öğrencilere uygulanmıştır. Her bir sınıf için ölçeklerin uygulanması bir ders saatinde tamamlanmıştır. Öğrencilere ölçekleri yanıtlarken verecekleri içten bilgilerin araştırma için önemi sözel olarak tekrar belirtilmiş ve ölçekleri nasıl yanıtlamaları gerektiği hakkında açıklayıcı bilgiler verilmiştir.

3.5. Verilerin Çözümlemesi

Araştırma kapsamında toplanan verilerin analizi SPSS 21 paket programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. İstatistiksel analizlere geçmeden önce verilerin normal dağılım özelliğini taşıyıp taşımadığı Çarpıklık (Skewness) ve Basıklık(Kurtosis) katsayısına göre kontrol edilmiştir. Ayrıca verilerin homojenlikleri Levene testi kullanılarak hesaplanmıştır. Morgan ve diğ. (2004, akt. Can, 2017)'e göre Çarpıklık ve Basıklık değerlerinin -1 ile +1 değerleri arasında olması verilerin normal dağılım varsayımını karşıladığını yansıtmaktadır. Benzer şekilde Şencan (2005)'da veri sayısının 50'den fazla olduğu durumlarda Çarpıklık ve Basıklık değerlerinin +1 ile -1 olmasının verilerin normal dağıldığının göstergesi olduğunu belirtmiştir.

Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (EPDÖ), Hızlı Büyük Beşli Kişilik Testi (HBBKT) ve Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ-R)' nin normallik dağılımları Tablo 3.3' te sunulmuştur.

Tablo 3. 3. Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği' nin (EPDÖ), Hızlı Büyük Beşli Kişilik Testi (HBBKT) alt boyutlarının ve Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ-R)' nin normallik testi sonuçları

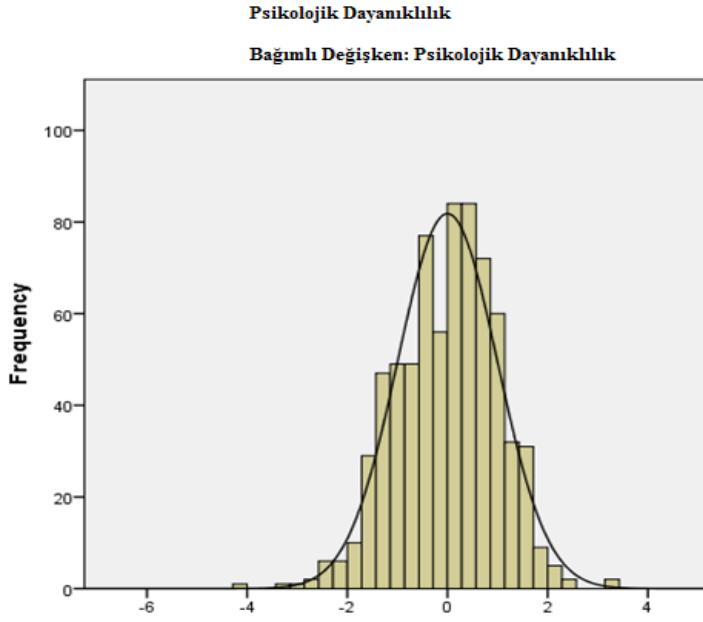
Ölçekler ve Alt Boyutları	Çarpıklık	Basıklık
EPDÖ	-0,24	-0,06
Uyumluluk	-0,88	0,72
Dışadönüklük	-0,46	0,11
HBBT		
Sorumluluk	-0,24	-0,49
Duyusal Denge	0,01	-0,33
Deneyime Açıklık	-0,46	0,11
ASDÖ-R	-0,48	-0,36

Tablo 3.3. incelendiğinde, lise öğrencisi ergenlerden elde edilen verilerin Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği, Hızlı Büyük Beşli Kişilik Testi alt boyutları ve Algılanan Sosyal Destek Ölçeği için Çarpıklık-Basıklık katsayısına göre normal dağıldığı söylenebilir ($-1 < x < +1$).

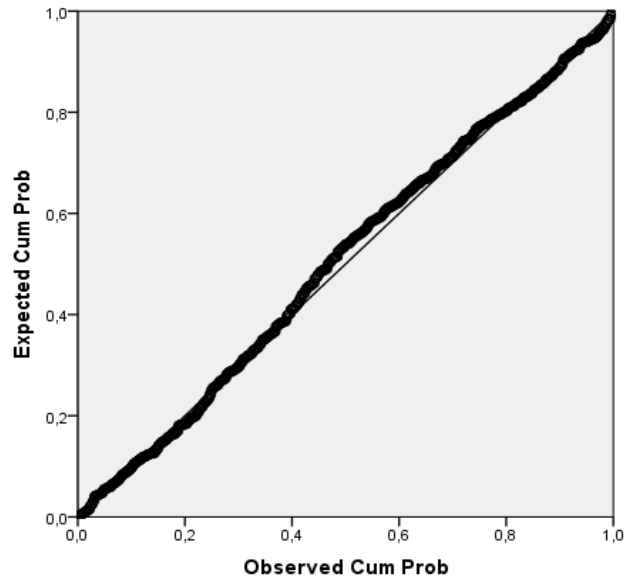
Normal dağılım özelliği gösteren psikolojik dayanıklılık, kişilik özellikleri alt boyutları (uyumluluk, dışadönüklük, sorumluluk, duygusal denge, deneyime açıklık) ve algılanan sosyal destek değişkenleri arasındaki ilişkiler anlamlılık düzeyi .05 ölçüt alınarak Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu ile incelenmiştir.

Kişilik özellikleri alt boyutlarının (uyumluluk, dışadönüklük, sorumluluk, duygusal denge, deneyime açıklık) ve algılanan sosyal desteğin ergenlerin psikolojik dayanıklılığını yordama düzeyini belirlenmesinde çoklu doğrusal regresyon analizlerinden aşamalı (stepwise) regresyon analizi yöntemi kullanılmıştır. Çoklu doğrusal regresyon analizi bağımlı değişkenle ilişkili olan iki ya da daha çok bağımsız değişkenin (yordayıcı değişkenler), bağımlı değişkeni tahmin etmesine dayalı olan bir analiz yöntemidir. Aşamalı regresyon analizinde regresyon modeline sadece bağımlı değişken üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olan bağımsız değişkenler alınmaktadır, diğer değişkenler ise eşitliğin dışında bırakılmaktadır (Büyüköztürk, 2011).

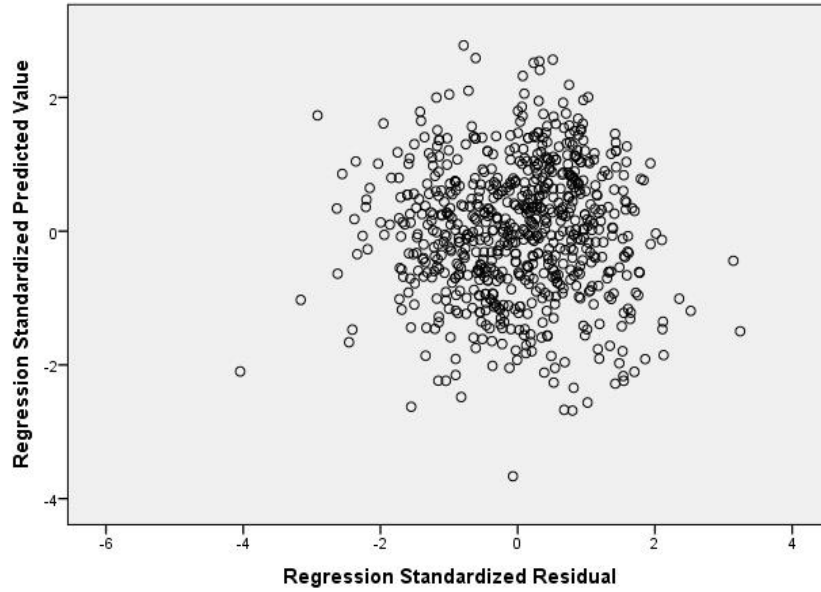
Büyüköztürk (2011)' e göre çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmadan önce verilerin normallik, doğrusallık, yordayıcı değişkenler arasında çoklu bağlantının olmaması varsayımlarını karşılanması beklenir. Verilerin çok değişkenli normal dağılım varsayımını karşılayıp karşılamadığını belirlemek için Mahalanobis uzaklık değerlerine bakılmıştır. Buna göre çalışma verilerinde χ^2 ölçüt değerinin üzerinde ($p<0.001$) Mahalanobis uzaklık değerinde veriye rastlanmamıştır. Ayrıca yordayıcı ve yordanan değişkenlere ilişkin normal dağılım durumları Çarpıklık-Basıklık katsayısına göre incelenmiş olup, değerlerin +1,-1 arasında aralığında olduğu belirlenmiştir (Tablo 3.3.) Bununla birlikte histogramlar aracılığıyla da verilerin normal dağılım eğrilerine bakıldığında Çarpıklık-Basıklık değerlerine benzer şekilde verilerde normallikten aşırı sapmalar olmadığı gözlenmiştir (Şekil 3.2.). Gruplar içi normallik ve doğrusallık kombinasyonları Saçılma Diagram Matrisi ile incelenmiş olup değişken çiftlerinin oluşturduğu şekillerin elipse yakın olduğu tespit edilmiş, yani normallik ve doğrusallık varsayımlarının sağlandığı anlaşılmıştır (Şekil 3.3., Şekil 3.4.).

Şekil 3. 2. Psikolojik dayanıklılık bağımlı değişkenine ait histogram

Şekil 3. 3. Psikolojik dayanıklılık bağımlı değişkenine ait normallik grafiği

Şekil 3. 4. Standardize edilmiş artık değerler ile standardize edilmiş yordanandğerlere ait saçılım matrisi

Regresyon analizlerinde önemli olan varsayımlardan bir diğeri veri setinde çoklu bağlantı probleminin olmamasıdır. Büyüköztürk (2011)' e göre veri setinde çoklu bağlantının olup olmadığını belirlemek için ilk olarak değişkenler arasındaki korelasyon değerine bakılmalıdır. Değişkenler arasında .80 üzerindeki korelasyonlar çoklu bağlantı olabileceğini, .90 üzerindeki korelasyonların ise önemli düzeyde bir çoklu bağlantılılık sorununun oluşturabileceğini göstermektedir. Daha sonra varyans artış faktörü (VIF), koşul indeksi (CI) ve tolerans değerleri incelenmelidir. Varyans artış faktörü değerinin 10' dan düşük, koşul indeksinin (CI) 30' dan düşük ve tolerans değerinin .20' den daha büyük olması çoklu bağlantı probleminin olmadığını göstermektedir. Bu çalışmada değişkenler arasındaki korelasyon değerlerinin .80' in altında olduğu, VIF değerlerinin 1.11-1.70 arasında olduğu, CI değerlerinin 1-26.80 arasında olduğu ve tolerans değerlerinin .58-.89 arasında değişiklik gösterdiği bulunmuştur. Elde edilen bu değerler doğrultusunda bağımsız değişkenler arasında çoklu bağlantı probleminin olmadığı söylenebilir. Yapılan incelemeler sonucunda veri setinin çoklu doğrusal regresyon analizi yapabilmek için gerekli koşulları sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

IV. BÖLÜM

4. Bulgular

Bu bölümde öncelikle araştırma katılımcısı ergenlerin psikolojik dayanıklılık, kişilik özellikleri ve algılanan sosyal destek puanlarına ilişkin betimsel istatistikler raporlaştırılmıştır. Ardından araştırmanın problemi olan 'Ergenlerin kişilik özelliklerinin ve algıladıkları sosyal desteğin psikolojik dayanıklılıklarını yordama düzeyi nedir?' sorusuna yanıt verecek nitelikteki bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Ergenlerde Psikolojik Dayanıklılık, Kişilik Özellikleri Ve Algılanan Sosyal Desteğe İlişin Betimsel İstatistikler

Araştırma katılımcılarının Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği, Hızlı Büyük Beşli Kişilik Testi alt boyutları (uyumluluk, dışadönüklük, sorumluluk, duygusal denge, deneyime açıklık) ve Algılanan Sosyal Destek Ölçeği' nden aldıkları puanlara ilişkin betimsel istatistikler Tablo 4.1.' de verilmiştir

Tablo 4. 1. Ergenlerin EPDÖ, HBBKT alt boyutları ve ASDÖ-R puanlarına ilişkin betimsel istatistikler

Ölçekler ve Alt Boyutları	\bar{X}	S	En Küçük	En Büyük
EPDÖ	90,05	12,26	36	116
Uyumluluk	33,12	6,31	6	42
Dışadönüklük	31,16	7,62	6	42
HBBT Sorumluluk	27,88	7,65	6	42
Duygusal Denge	23,44	6,8	6	42
Deneyime Açıklık	31,16	6,09	6	42
ASDÖ-R	120,14	19,13	56	150

Tablo 4.1. incelendiğinde, ergenlerin EPDÖ'nden aldıkları en düşük puan 36, en yüksek puan ise 116'dır. EPDÖ puan ortalaması ise $\bar{X}=90,05$ ($S=12,26$)'tir. Ergenlerin HBBKT uyumluluk alt boyutundan aldıkları en düşük puan 6, en yüksek puan ise 42'dir. Uyumluluk alt boyutu ortalaması ise $\bar{X}=33,12$ ($S=6,31$)'dir. Ergenlerin dışadönüklük alt boyutundan aldıkları en düşük puan 6, en yüksek puan ise 42'dir. Dışadönüklük alt boyutu ortalaması ise $\bar{X}=31,16$ ($S=7,62$)'dir. Ergenlerin sorumluluk alt boyutundan aldıkları en düşük puan 6, en yüksek puan ise 42'dir. Sorumluluk alt boyutu ortalaması ise $\bar{X}=27,88$ ($S=7,65$)'dir. Ergenlerin duygusal denge alt boyutundan aldıkları en düşük puan 6, en yüksek puan ise 42'dir. Duygusal denge alt boyutu ortalaması ise $\bar{X}=23,44$ ($S=6,8$)'tür. Ergenlerin deneyime açıklık alt boyutundan aldıkları en düşük puan 6, en yüksek puan ise 42'dir. Deneyime açıklık alt boyutu ortalaması ise $\bar{X}=31,16$ ($S=6,09$)'dir. Ergenlerin ASDÖ-R'den aldıkları en düşük puan 56, en yüksek puan ise 150'dir. ASDÖ-R ortalaması $\bar{X}=120,14$ ($S=19,13$)'tür. Araştırma katılımcısı ergenlerin psikolojik dayanıklılık ve algılanan sosyal destek

düzeyleleri puan ortalamalarının genel olarak yüksek olduğu, standart sapma puanlarının da yüksekliğine dayanarak psikolojik dayanıklılık ve algılanan sosyal destek yönünden örneklemin heterojen bir dağılım gösterdiği, ergenlerin kişilik özelliklerinden; uyumluluk, dışadönüklük ve deneyime açıklık puan ortalamalarının diğer kişilik özelliklerinden daha yüksek olduğu gözlenmektedir.

4.2. Ergenlerin Psikolojik Dayanıklılık Düzeyinin Kişilik Özellikleri Ve Algıladıkları Sosyal Desteğe Göre Yordanmasına İlişkin Bulgular

Ergenlerin psikolojik dayanıklılıkları ile kişilik özellikleri alt boyutları (uyumluluk, dışadönüklük, sorumluluk, duygusal denge, deneyime açıklık) ve algıladıkları sosyal destek arasındaki ilişki Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu ile hesaplanmış ve sonuçlara Tablo 4.2.' de yer verilmiştir.

Tablo 4. 2. Ergenlerin psikolojik dayanıklılıkları ile kişilik özellikleri alt boyutları ve algılanan sosyal destek arasında Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Testi sonuçları

	PD	U	D	S	DD	DA	ASD
Psikolojik Dayanıklılık	1						
Uyumluluk	.424**	1					
Dışadönüklük	.085*	-.024	1				
Sorumluluk	.359**	.458**	-.155**	1			
Duygusal Denge	.243**	-.047	.279**	.036	1		
Deneyime Açıklık	.284**	.548**	.048	.317**	-.064	1	
Algılanan Sosyal Destek	.554**	.278**	-.047	.264**	.065	.114**	1

*p<.05; **p<.01

PD: Psikolojik Dayanıklılık, U: Uyumluluk, D: Dışadönüklük, S: Sorumluluk, DD: Duygusal Denge, DA: Deneyime Açıklık, ASD: Algılanan Sosyal Destek

Büyüköztürk (2011)' e göre korelasyon katsayısının, 0.70- 1.00 arasında olması yüksek düzeyde ilişkiyi, 0.70- 0.30 arasında olması orta düzeyde ilişkiyi, 0.30- 0.00

arasında olması ise düşük düzeyde ilişkiyi ifade etmektedir .Tablo 4.2. incelendiğinde, ergenlerin psikolojik dayanıklılık puanı ile algılanan sosyal destek ($r=.554$, $p= 0.00$) kişilik özelliklerinden; uyumluluk ($r= .424$, $p= 0.00$) ve sorumluluk ($r= .359$, $p= 0.00$) arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur. Ancak kişilik özelliklerinden deneyime açıklık ($r= .284$, $p= 0.00$), duygusal denge ($r= .243$, $p= 0.00$) ve dışadönüklük ($r= 0.85$, $p= 0.023$) ile psikolojik dayanıklılık arasında pozitif yönde zayıf düzeyde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Büyüköztürk (2011)' e göre değişkenler arasındaki ilişkinin anlamlılığını örneklem büyüklüğü etkileyebilmekte, küçük örneklemelerde yüksek düzeyde ilişki anlamsız olabilirken, büyük örneklemelerde düşük düzeyde ilişki anlamlı olabilmektedir. Psikolojik dayanıklılık puanı ile en yüksek ilişkinin algılanan sosyal destek ($r=.554$, $p= 0.00$), en düşük ilişkinin ise kişilik özelliklerinden dışadönüklük ($r= 0.85$, $p= 0.023$) ile olduğu görülmektedir.

Kişilik özellikleri alt boyutlarının (uyumluluk, dışadönüklük, sorumluluk, duygusal denge ve deneyime açıklık) ve algılanan sosyal desteğin ergenlerde psikolojik dayanıklılığı yordama gücünün belirlenmesi için aşamalı çoklu regresyon analizi (stepwise) kullanılmıştır. Altı aşamada gerçekleştirilen analize ilişkin bulgulara Tablo 4.3 ve Tablo 4.4'te yer verilmiştir.

Tablo 4. 3. Ergenlerin psikolojik dayanıklılıklarının yordanmasına ilişkin R^2 ve R değişimi (N=715)

Ölçekler	Çoklu R	R^2	R^2 Değişim	F Değişim	sd1	sd2	F Değişim p
Algılanan Sosyal Destek	.554	.307	.307	315.553	1	713	.000
Uyumluluk	.621	.386	.079	223.458	1	712	.000
Duygusal Denge	.661	.437	.051	184.070	1	711	.000
Sorumluluk	.669	.448	.011	143.827	1	710	.000
Deneyime Açıklık	.674	.455	.007	118.203	1	709	.000
Dışadönüklük	.677	.459	.004	99.958	1	708	.000

Tablo 4. 4. Ergenlerin psikolojik dayanıklılıklarının yordanmasına ilişkin B, Beta korelasyonu ve anlamlılık düzeyi

Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
(1. Aşama)					
(Sabit)	47.415	2.431		19.506	.000
Algılanan Sosyal Destek	.355	.020	.554	17.764	.000
(2. Aşama)					
(Sabit)	34.856	2.640		13.203	.000
Algılanan Sosyal Destek	.303	.020	.473	15.454	.000
Uyumluluk	.568	.059	.292	9.559	.000
(3. Aşama)					
(Sabit)	25.682	2.773		9.262	.000
Algılanan Sosyal Destek	.290	.019	.453	15.423	.000
Uyumluluk	.559	.057	.308	10.501	.000
Duygusal Denge	.411	.051	.228	8.067	.000
(4. Aşama)					
(Sabit)	25.151	2.753		9.137	.000
Algılanan Sosyal Destek	.280	.019	.436	14.794	.000
Uyumluluk	.504	.062	.259	8.099	.000
Duygusal Denge	.401	.051	.223	7.935	.000
Sorumluluk	.187	.051	.117	3.666	.000
(5. Aşama)					
(Sabit)	22.041	2.924		7.537	.000
Algılanan Sosyal Destek	.283	.019	.442	15.031	.000
Uyumluluk	.403	.070	.207	5.719	.000
Duygusal Denge	.409	.050	.227	8.114	.000
Sorumluluk	.171	.051	.107	3.366	.001
Deneyime Açıklık	.203	.067	.101	3.020	.003
(6. Aşama)					
(Sabit)	20.135	3.033		6.640	.000
Algılanan Sosyal Destek	.284	.019	.444	15.144	.000
Uyumluluk	.399	.070	.205	5.683	.000
Duygusal Denge	.372	.053	.207	7.074	.000
Sorumluluk	.194	.052	.121	3.749	.000
Deneyime Açıklık	.186	.067	.093	2.768	.006
Dışadönüklülük	.108	.047	.067	2.284	.023

Algılanan sosyal destek, uyumluluk, duygusal denge, sorumluluk, deneyime açıklık ve dışadönüklük psikolojik dayanıklılığın anlamlı yordayıcıları olarak bulunmuştur. İlk aşamada psikolojik dayanıklılık değişkeni puanlarının en iyi yordayıcısı olarak algılanan sosyal destek analize eklenmiş ve toplam varyansın %30.7'sini tek başına açıklamıştır. Algılanan sosyal destek ve psikolojik dayanıklılık puanları arasındaki ikili korelasyon pozitif yönde ve anlamlıdır ($R=.554$, $R^2=.307$, $F(1, 713)=315.553$, $p<.05$).

İkinci aşamada algılanan sosyal destek değişkenine ek olarak uyumluluk değişkeni analize eklenmiştir. Uyumluluk değişkeninin getirdiği ek katkı %7.9 olmuş ve iki değişken birlikte psikolojik dayanıklılık puanlarındaki toplam varyansı %38.6'ya yükseltmiştir. Uyumluluk ile psikolojik dayanıklılık arasındaki ikili korelasyon pozitif yönde ve anlamlı bulunmuştur ($R=.621$, $R^2=.386$, $F(1, 712)=223.458$, $p<.05$).

Üçüncü aşamada algılanan sosyal destek ve uyumluluk değişkenlerine ek olarak duygusal denge değişkeni analize eklenmiştir. Duygusal denge değişkeninin getirdiği ek katkı %5.1 olmuş ve üç değişken birlikte psikolojik dayanıklılık puanlarındaki toplam varyansı %43.7'ye yükseltmiştir. Duygusal denge ile psikolojik dayanıklılık arasındaki ikili korelasyon pozitif yönde ve anlamlı bulunmuştur ($R=.661$, $R^2=.437$, $F(1, 711)=184.070$, $p<.05$).

Dördüncü aşamada algılanan sosyal destek, uyumluluk ve duygusal denge değişkenlerine ek olarak sorumluluk değişkeni analize eklenmiştir. Sorumluluk değişkeninin getirdiği ek katkı %1.1 olmuş ve dört değişken birlikte psikolojik dayanıklılık puanlarındaki toplam varyansı %44.8'e yükseltmiştir. Sorumluluk ile psikolojik dayanıklılık arasındaki ikili korelasyon pozitif yönde ve anlamlı bulunmuştur ($R=.669$, $R^2=.448$, $F(1, 710)=143.827$, $p<.05$).

Beşinci aşamada algılanan sosyal destek, uyumluluk, duygusal denge ve sorumluluk değişkenlerine ek olarak deneyime açıklık değişkeni analize eklenmiştir. Deneyime açıklık değişkeninin getirdiği ek katkı %0.70 olmuş ve beş değişken birlikte psikolojik dayanıklılık puanlarındaki toplam varyansı %45.5'e yükseltmiştir. Deneyime açıklık ile psikolojik dayanıklılık arasındaki ikili korelasyon pozitif yönde ve anlamlı bulunmuştur ($R=.674$, $R^2=.455$, $F(1, 709)=118.203$, $p<.05$).

Altıncı aşamada algılanan sosyal destek, uyumluluk, duygusal denge, sorumluluk ve deneyime açıklık değişkenlerine ek olarak dışadönüklük değişkeni analize eklenmiştir. Dışadönüklük değişkeninin getirdiği ek katkı %0.40 olmuş ve altı değişken birlikte psikolojik dayanıklılık puanlarındaki toplam varyansı %45.9' a yükseltmiştir. Dışadönüklük ile psikolojik dayanıklılık arasındaki ikili korelasyon pozitif yönde ve anlamlı bulunmuştur ($R=.677$, $R^2=.459$, $F(1, 708)= 99.958$, $p<.05$).

Sonuç olarak ergenlerde algılanan sosyal destek, uyumluluk, duygusal denge, sorumluluk, deneyime açıklık ve dışadönüklük değişkenlerinin psikolojik dayanıklılık puanlarındaki toplam varyansın %45.9' unu açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır. Aşamalı çoklu regresyon analizi sonucunda ergenlerde psikolojik dayanıklılığın yordayıcıları olarak saptanan algılanan sosyal destek, uyumluluk, duygusal denge, sorumluluk, deneyime açıklık ve dışadönüklük değişkenleri arasındaki ilişkiyi açıklayan regresyon modeli aşağıda verilmiştir.

PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK= 20.135+ .284 ALGILANAN SOSYAL DESTEK+ .399 UYUMLULUK+ .372 DUYGUSAL DENGE+ .194 SORUMLULUK+ .186 DENEYİME AÇIKLIK+ .108 DIŞADÖNÜKLÜK

Regresyon eşitliği incelendiğinde; uyumluluk, duygusal denge, sorumluluk, deneyime açıklık ve dışadönüklük değişkenleri sabit tutulduğunda, algılanan sosyal destek puanlarındaki 1 puanlık artışın ergenlerin psikolojik dayanıklılık puanlarında 0.284 puanlık artışa yol açtığı söylenebilir. Kişilik özellikleri alt boyutlarına bakıldığında ise uyumluluk puanlarındaki 1 puanlık artışın ergenlerin psikolojik dayanıklılık puanlarında 0.399 puanlık artışa yol açtığı görülmektedir. Duygusal denge puanlarındaki 1 puanlık artışın ergenlerin psikolojik dayanıklılık puanlarında 0.372, sorumluluk puanlarındaki 1 puanlık artışın ise ergenlerin psikolojik dayanıklılık puanlarında 0.194 puanlık artış sağladığı söylenebilir. Bununla birlikte deneyime açıklık puanlarındaki 1 puanlık artışın ise ergenlerin psikolojik dayanıklılık puanlarında 0.186 puanlık artışa, dışadönüklük puanlarındaki 1 puanlık artış ise ergenlerin psikolojik dayanıklılık puanlarında 0.108 puanlık artışa yol açmaktadır.

V. BÖLÜM

5. Tartışma, Sonuç ve Öneriler

5.1. Tartışma

Bu bölümde araştırmada yanıt aranan problem cümlesine göre, araştırma katılımcısı ergenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinde etkili olan kişilik özellikleri ve algılanan sosyal destek düzeylerinin yordayıcılığına ilişkin bulgular tartışılmış ve yorumlanmıştır.

5.1.1. Kişilik özelliklerinin ve algılanan sosyal desteğin ergenlerin psikolojik dayanıklılık düzeyini yordamasına ilişkin bulguların tartışılması

Araştırmada kişilik özelliklerinin bütün alt boyutlarının (uyumluluk, dışadönüklük, sorumluluk, duygusal denge, deneyime açıklık) ve algılanan sosyal desteğin ergenlerde psikolojik dayanıklılık ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre ergenlerde psikolojik dayanıklılıkla en yüksek ilişki sırasıyla; algılanan sosyal destek, uyumluluk, sorumluluk, deneyime açıklık, duygusal denge ve dışadönüklük olarak bulunmuştur. Araştırmanın bu sonucu benzer nitelikteki başka araştırma bulgularıyla tutarlılık göstermektedir. Ergenlerde psikolojik dayanıklılık ile ilgili araştırmalar algılanan sosyal destek düzeyi (Arastaman ve Balcı, 2013; Chen, 2017; Turgut, 2015), uyumluluk düzeyi (Davey, Eaker ve Walters, 2003; Friborg, Barlaug, Martinussen, Rosenvinge ve Hjemdal, 2005), sorumluluk düzeyi (Campbell-

Sills, Cohan ve Stein, 2006), deneyime açıklık düzeyleri (Li –Fang Zhanning, 2011), duygusal denge (Campbell-Sills, Cohan ve Stein, 2006; Topçu, 2017) ve dışadönüklük düzeyi yüksek bireylerin (Friborg, Barlaug, Martinussen, Rosenvinge ve Hjemdal, 2005; Li –Fang Zhanning, 2011) psikolojik dayanıklılıklarının daha yüksek olduğu belirtilmektedir. Yani yaşanan olaylar karşısında iyi uyum göstermiş (Burger, 2006), mutlu ve neşeli (Tozkoparan, 2013), özerk ve deneyime açık olan (Tozkoparan, 2013) aynı zamanda ebeveyn, öğretmen ve arkadaşlarından destek alabileceğini düşünen ergenlerin psikolojik dayanıklılıklarının daha yüksek olduğu söylenebilir.

Araştırmada ergenlerde psikolojik dayanıklılığın en önemli yordayıcısının algılanan sosyal destek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın bu sonucu ergenlerle yapılan başka araştırma bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Örneğin; Turgut (2015), 1022 lise öğrencisiyle yaptığı ve ergenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerini önemli yaşam olayları, algılanan sosyal destek ve okul bağlılığı açısından incelediği araştırmada algılanan sosyal desteğin psikolojik dayanıklılığın en önemli yordayıcısı olduğunu bulmuştur. Benzer şekilde Arastaman ve Balcı (2013) da lise öğrencisi ergenlerle yaptıkları araştırmada, algılanan sosyal desteğin psikolojik dayanıklılığın önemli belirleyicilerinden biri olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bununla birlikte Güney (2016) ve Chen (2017) ergenlerle yaptıkları araştırmalar sonucunda algılanan sosyal desteği yüksek ergenlerin psikolojik dayanıklılıklarının da yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca hemşirelerle (Hsieh, Chang ve Wang, 2017) ve özel gereksinimli çocukların ebeveynleri (Karaman, 2018) gibi yetişkin örneklem grupları ile yapılan bazı araştırmalar algılanan sosyal desteğin psikolojik dayanıklılığın önemli bir yordayıcısı olduğu bulgusunu desteklemektedir. Terzi (2008)'nin de belirttiği gibi, ergenlerin aileden, akranlarından ve öğretmenlerinden aldıkları sosyal destek, stresli durumları ve olası olumsuz sonuçlarını kontrol altına almalarına yardımcı olarak ergenlerde yalnız olmadıkları duygusunu geliştirmektedir. Yöntem (2011), çocuk ve ergen ruh sağlığı polikliniğine başvuran bireylerde 15 yaş altındaki çocuk ve ergenlerin okul başarısızlığı, idrar kaçırma, kekemelik gibi sorunlarla, 15 yaş üstü ergenlerin ise; özkıyım girişimi, depresyon ve içe kapanıklık gibi daha karmaşık sorunlarla başvurduklarını bildirmiştir. Bu durum ergenlerin yaş faktörü göz önünde bulundurulduğunda, özellikle lise düzeyinde öğrenim gören ergenlerin psikolojik açıdan daha karmaşık sorunlarla baş etmek durumunda kaldıklarını düşündürmektedir. Aynı zamanda gelişimsel bir takım

sorunlar ve psikolojik sorunlarla birlikte yoksulluk gibi risk faktörleri de ergenlerin stres düzeyini artırmaktadır. Bu bakımdan zorluklar ve başarısızlık durumları karşısında bireyin kendini toparlayabilmesi için gerekli olan pozitif psikolojik kapasiteyi ifade eden psikolojik dayanıklılık (Luthans, 2002) ve bireyin yaşamında stres yaratan olayların psikolojik yıkımını azaltan, stres yaratan yaşam olaylarıyla karşılaştığında sevgi, şefkat, ait olma gibi temel psikolojik ihtiyaçlarını karşılayan algılanan sosyal destek (Sorias, 1988) ergen ruh sağlığı açısından önemli bir yer tutmaktadır. Brailovskaia ve arkadaşları (2018), 3 farklı ülkeden ergenlerle yaptıkları kapsamlı çalışmada psikolojik dayanıklılık ile algılanan sosyal desteğin depresyon, anksiyete ve stres belirtileriyle negatif ilişkili olduğunu, psikolojik dayanıklılık ve sosyal desteğin ergenlerde ruh sağlığını koruyucu evrensel faktörler olduğunu belirtmişlerdir. Benzer şekilde Doğan (2008) üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada, algılanan sosyal destek düzeyi arttıkça iyilik halinin arttığını, psikolojik belirti düzeylerinin ise düştüğünü raporlaştırmıştır. Bu sonuçlar ergenlerde sosyal desteği artırarak psikolojik dayanıklılığın güçlendirilebileceğini düşündürmektedir. Ergenlik döneminin en belirgin duygusal gelişim özellikleri olarak; özerklik, kimlik karmaşası ve duygusal değişkenlikler dikkat çekmektedir. Ergenler bu dönemde kaygı ve depresyon hatta intiharla sonuçlanan tepkiler gösterebilmektedir (Yöndem ve Artan, 2018). Ergenlerin yaşam güçlükleriyle mücadele ederken sosyal çevresinden destek alması, sorunlarını güvenle paylaşabileceği ebeveynleri, arkadaşları ve öğretmenlerinin bulunması ergenlerin aynı zamanda okula bağlılığını artırarak, özgüvenini geliştirerek (Newman ve diğerleri, 2007) psikolojik dayanıklılıklarına olumlu katkı sağlayacaktır.

Araştırma sonuçları incelendiğinde, ergenlerde psikolojik dayanıklılığın en önemli yordayıcısının algılanan sosyal destekten sonra kişilik özelliklerinden sırasıyla; uyumluluk, duygusal denge, sorumluluk, deneyime açıklık ve dışadönüklük alt boyutlarının olduğu görülmektedir. Araştırmanın bu sonucu ilgili alanyazındaki bazı araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir. Kişiliğin uyumluluk boyutundan yüksek puan alan bireylerin rekabetten çok işbirliğine yatkın, yardımsever, güvenilir, şefkatli bireyler olarak kabul edildiği (Burger, 2006; McCrae ve Costa 1986) ve bu bireylerin sosyal ilgisinin yüksek olduğu (Tatar, 2002) düşünüldüğünde mevcut sonuçlar, uyumluluk düzeyi yüksek bireylerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin de yüksek olduğu şeklinde yorumlanabilir. Fayombo (2010), Karayıplı 397 ergenle yaptığı

çalışmada uyumluluğun ergenlerin psikolojik dayanıklılığını açıklamada ve ergenlerin psikolojik dayanıklılığını artırmada önemli bir faktör olduğu sonucunu bulmuştur. Benzer şekilde Davey, Eaker ve Walters (2003), Friborg, Barlaug, Martinussen, Rosenvinge ve Hjemdal (2005), Li –Fang Zhanning (2011) uyumluluk alt boyutuyla psikolojik dayanıklılığın pozitif yönde ilişkili olduğuna, Çetin, Yeloğlu ve Basım (2015) da uyumluluk alt boyutunun psikolojik dayanıklılığı anlamlı bir şekilde yordadığı sonucuna ulaşmışlardır. Ancak bu araştırma bulgularından farklı olarak, Campbell -Sills, Cohan ve Stein (2006) üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada, uyumluluk alt boyutunun psikolojik dayanıklılıkla ilişkili olmadığını ve Topçu (2017) uyumluluk alt boyutunun psikolojik dayanıklılığı anlamlı bir şekilde yordamadığını belirtmişlerdir. Bu sonuçlara dayanarak işbirliğini seven, empati düzeyi yüksek olan ve çevresi tarafından güvenilir olarak tanımlanan bireylerin sosyal ağlarının daha geniş olduğu (Çetin, Yeloğlu ve Basım, 2015) bulguları ile birlikte değerlendirildiğinde, uyumluluk düzeyi yüksek bireylerin psikolojik dayanıklılıklarının da yüksek olmasına yansımış olabilir. Özet olarak kişilik özelliklerinden uyumluluğun psikolojik dayanıklılığı anlamlı bir şekilde yordadığı ve uyumluluk boyutundan yüksek puan alan bireylerin psikolojik dayanıklılıklarının da yüksek olduğu söylenebilir.

Bu araştırmanın sonuçlarından bir diğeri, ergenlerde psikolojik dayanıklılığın, kişilik özelliklerinden uyumluluk boyutundan sonra duygusal denge boyutunun da önemli bir yordayıcı olduğu bulgusudur. Araştırmanın bu sonucu alanyazındaki diğer çalışmalarla tutarlılık göstermektedir. Campbell-Sills, Cohan ve Stein (2006), Çetin, Yeloğlu ve Basım (2015), Davey, Eaker ve Walters (2003), Fayombo (2010), Friborg, Barlaug, Martinussen, Rosenvinge ve Hjemdal (2005), Li –Fang Zhanning (2011), Ramanaiah ve Sharpe (1999), Topçu (2017) duygusal denge ile psikolojik dayanıklılık arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulmuşlardır. Aynı zamanda Çetin, Yeloğlu ve Basım (2015), Fayombo (2010), Hsieh, Chang ve Wang (2017) ve Topçu (2017) duygusal dengenin psikolojik dayanıklılığı açıklamada anlamlı bir yordayıcı olduğunu belirtmişlerdir. Bu araştırma ve alanyazındaki başka araştırma sonuçlarına göre sakinlik, güvenlik ve kendinden memnuniyetle nitelendirilen (McCrae ve Costa, 1986) duygusal denge boyutundan yüksek puan alan bireylerin daha rahat, tutarlı (Sevi, 2009) ve olaylar karşısında iyi uyum göstermiş (Burger, 2006) bireyler olarak değerlendirilebileceği ve bu kişilerin psikolojik dayanıklılıklarının da yüksek olduğu söylenebilir. Çünkü

duygusal açıdan dengeli bireyler stres yataran olaylar karşısında olumsuz duygularla daha rahat baş ettiklerinden yaşanan olay karşısında sakinliğini koruyabilecek, mantıklı ve tutarlı düşünerek yaşadığı olaydan daha güçlü çıkabilecek yani psikolojik dayanıklılık düzeylerini yükseltebilecektir. Bunun yanında duygusal dengenin yüksek olması ve düşük nevrozizm düzeyi de ruh sağlığıyla yakından ilişkilidir. Peng ve diğerleri (2012), Çinli tıp fakültesi öğrencileri ile yaptıkları çalışmada ruh sağlığı sorunlarının nevrozizmle pozitif yönde anlamlı ilişkili olduğunu bulurken, psikolojik dayanıklılığın ise ruh sağlığı ile negatif yönde anlamlı ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Bu sonuçlar özellikle ergenlik dönemindeki bireylerin yaşadığı ruhsal sorunlar dikkate alındığında ergenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin artırılmasında duygusal dengenin rolünü ortaya koyması açısından önemlidir.

Araştırma sonuçlarından bir diğeri, ergenlerde psikolojik dayanıklılığın, kişilik özelliklerinden uyumluluk ve duygusal denge boyutlarından sonra sorumluluk boyutunun da önemli bir yordayıcı olduğu bulgusudur. Araştırmanın bu sonucunun alanyazındaki araştırmalarla tutarlılık gösterdiği söylenebilir. Campbell-Sills, Cohan ve Stein (2006), Fayombo (2010), Friborg, Barlaug, Martinussen, Rosenvinge ve Hjemdal (2005), Li –Fang Zhanning (2011) yaptıkları araştırmalarda kişilik özelliklerinden sorumluluk boyutunun psikolojik dayanıklılıkla pozitif yönde anlamlı bir ilişkisi olduğunu bulmuşlardır. Ayrıca Çetin, Yeloğlu ve Basım (2015), Fayombo (2010), Özer (2013) ve Topçu (2017) yaptıkları araştırmalarda sorumluluk boyutunun psikolojik dayanıklılığı açıklamada anlamlı bir yordayıcı olduğu sonucuna ulaşmışlardır. McCrae ve Costa (1986)' ya göre sorumluluk boyutu; organize olma, dikkatli olma ve öz disiplin kavramlarıyla karakterize edilmektedir. Werner ve Smith (1992, akt. Çetin, Yeloğlu ve Basım, 2015)' e göre psikolojik dayanıklılıkla ilgili yapılan pek çok çalışmada psikolojik dayanıklılığı yüksek bireylerin yaptıkları işlerde daha planlı hareket ettikleri, daha fazla çaba gösterdikleri ve bu sayede pek çok engel karşısında dahi yaşamları boyunca başarılarını devam ettikleri ifade edilmiştir. Bu açıdan bakıldığında sorumluluk boyutundan yüksek puan alan bireylerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin de yüksek olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Diğer bir araştırma sonucu ise ergenlerde kişilik özelliklerinden uyumluluk, duygusal denge ve sorumluluk boyutlarından sonra deneyime açıklık boyutunun

psikolojik dayanıklılığın önemli bir yordayıcısı olduğu bulgusudur. Araştırmanın bu sonucu alanyazındaki birçok çalışma ile tutarlılık gösterirken bazı çalışmalarda deneyime açıklık boyutunun psikolojik dayanıklılığı anlamlı bir şekilde yordamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Davey, Eaker ve Walters (2003), Fayombo (2010) ve Li –Fang Zhanning (2011) yaptıkları araştırmalarda beş faktör kişilik özelliklerinden deneyime açıklık boyutu ile psikolojik dayanıklılığın pozitif yönde anlamlı bir ilişkisi olduğunu bulmuşlardır. Ayrıca; Çetin, Yeloğlu ve Basım (2015), Fayombo (2010) ve Özer (2013) yaptıkları araştırmada deneyime açıklık boyutunun psikolojik dayanıklılığı anlamlı bir şekilde yordadığı sonucuna ulaşmışlardır. Ancak, Topçu (2017) yaptığı çalışmada deneyime açıklık boyutunun psikolojik dayanıklılığı anlamlı bir şekilde yordamadığını belirtmiştir. McCrae ve Costa (1986)' ya göre deneyime açıklık boyutundan yüksek puan alan bireyler daha yaratıcı, bağımsız düşünen ve hayal kurmayı seven bireylerdir. Aynı zamanda deneyime açıklık boyutu çatışma durumlarında karşı tarafın düşüncelerini de dikkate alarak empati yapabilme yeteneğini de içermektedir (Tozkoparan, 2013). Psikolojik dayanıklılık kavramının temelde kişilerin karşılaştıkları güçlükler, belirsizlikler ve çatışmalar karşısında kendilerini toparlayabilme gücü olduğu düşünüldüğünde, deneyime açıklığı yüksek bireylerin değişimlere karşı daha esnek oldukları ve uyum becerileri daha yüksek olduğundan (Çetin, Yeloğlu ve Basım, 2015) psikolojik dayanıklılıklarının da yüksek olduğu söylenebilir. Bu açıdan bakıldığında deneyime açıklık boyutundan yüksek puan alan bireylerin yaşanan olaylar karşısında yaratıcı çözümler bularak yaşamdaki kontrolü elinde tuttuğu bu sayede de psikolojik dayanıklılığını yükselttiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre algılanan sosyal destek ile kişilik özelliklerinden uyumluluk, duygusal denge, sorumluluk ve deneyime açıklık boyutlarından sonra psikolojik dayanıklılığı yordayan en önemli değişkenin kişilik özelliklerinden dışadönüklük boyutu olduğu görülmektedir. Araştırmanın bu sonucunun alanyazındaki birçok çalışma ile tutarlılık gösterirken bazı çalışmalarda dışadönüklük boyutunun psikolojik dayanıklılığı anlamlı bir şekilde yordamadığı sonucu bulunmuştur. Campbell-Sills, Cohan ve Stein (2006), Davey, Eaker ve Walters (2003), Friborg, Barlaug, Martinussen, Rosenvinge ve Hjemdal (2005), Li –Fang Zhanning (2011) yaptıkları araştırmalarda dışadönüklük boyutu ile psikolojik dayanıklılık arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulmuşlardır. Ayrıca Çetin, Yeloğlu ve Basım (2015), Hsieh, Chang ve

Wang (2017), Özer (2013) ve Topçu (2017) yaptıkları araştırmalarda dışadönüklüğü psikolojik dayanıklılığı anlamlı bir şekilde yordadığını belirtmişlerdir. Ancak Fayombo (2010) yaptığı araştırmada dışadönüklüğü psikolojik dayanıklılığı anlamlı bir şekilde sonucuna ulaşmıştır. Her ne kadar Fayombo (2010) yaptığı araştırmada dışadönüklüğü psikolojik dayanıklılığı anlamlı bir şekilde yordamadığı sonucu bulursa da dışadönüklük boyutundan yüksek puan alan bireylerin girişken, sevgi dolu (McCrae ve Costa, 1986), kendine güvenen, iyimser (Tozkoparan, 2013) bireyler oldukları düşünöldüğünde dışadönük bireylerin sosyal destek kaynaklarına daha kolay ulaşabileceği söylenebilir. Bu açıdan bakıldığında dışadönüklük düzeyi yüksek bireylerin yaşadığı sorunların üstesinden gelmede psikolojik dayanıklılıkları için koruyucu faktörlere daha kolay ulaştığı görölmektedir. Ayrıca dışadönüklük kavramıyla karakterize edilen rekabetçi olma, psikolojik dayanıklılık açısından zorluklarla baş etmede önemli bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır (Çetin, Yeloğlu ve Basım, 2015). Sonuç olarak kişilik özelliklerinden dışadönüklük boyutu, psikolojik dayanıklılıkla ilişkili ve psikolojik dayanıklılığı açıklamada önemli bir role sahiptir.

5.2. Sonuç ve Öneriler

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular ışığında ulaşılan sonuçlar belirtilmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda; ergenlerle çalışan okul psikolojik danışmanlarına, ruh sağlığı uzmanlarına ve yeni yapılacak araştırmalara yönelik öneriler sunulmuştur.

Araştırmadan elde edilen bulgular şu şekilde özetlenebilir.

1. Ergenlerin psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile kişilik özellikleri ve algılanan sosyal destek düzeyleri arasında pozitif anlamlı ilişkiler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Psikolojik dayanıklılık düzeyi ile en yüksek ilişkiden düşük ilişkiye sırasıyla; algılanan sosyal destek, uyumluluk, sorumluluk, deneyime açıklık, duygusal denge ve dışadönüklük olarak sıralandığı sonucuna ulaşılmıştır.
2. Ergenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin en önemli yordayıcısının algılanan sosyal destek olduğu ve bunu kişilik özelliklerinden sırasıyla; uyumluluk, duygusal denge, sorumluluk, deneyime açıklık ve dışadönüklüğün izlediği sonucuna ulaşılmıştır. Algılanan sosyal destek ile kişilik özelliklerinin psikolojik dayanıklılık düzeyinde toplam varyansın %45,9' unu açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda öncelikle okul psikolojik danışma uygulamalarına ve ardından yeni yapılacak araştırmalara yönelik bir takım öneriler sıralanabilir.

Okul psikolojik danışma uygulamalarına yönelik öneriler aşağıda verilmiştir.

1. Ergenlerin psikolojik dayanıklılıklarını en çok yordayan özelliğin algılanan sosyal destek olduğu sonucuna dayanarak, okul psikolojik danışmanlık uygulamalarında, ergenlerin değerlendirmelerine göre ebeveyn, öğretmen ya da akranlarından algıladıkları sosyal destekleri belirleme ve bu konuda yetersizlik algılayan ergenlerin destek sistemlerini artırma çalışmaları yapılması önerilmektedir.

2. Kişilik özelliklerinin ergenlerin psikolojik dayanıklılıkları üzerindeki rolü dikkate alınarak, aile ve okul gibi sosyal ortamlarda ergenlerin kişilik gelişimini olumlu yönde destekleyici sosyal ortamların geliştirilmesi için ebeveynlere ve öğretmenlere yönelik psikoeğitim çalışmaları yapılması önerilmektedir.
3. Okul psikolojik danışma uygulamalarında, ergenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerini belirlemeye yönelik tarama çalışmaları yapılması ve psikolojik dayanıklılık düzeyi düşük ergenler için okul psikolojik danışmanları ve ruh sağlığı profesyonelleri, ergenlere yönelik uygulayacakları test ve envanterler aracılığıyla psikolojik dayanıklılıkları düşük öğrencilere yönelik bireysel veya grupla psikolojik danışma yapabilirler.

Araştırma bulguları doğrultusunda yeni yapılacak araştırmalara yönelik öneriler aşağıda verilmiştir.

1. Bu araştırmanın örnekleminin Gaziantep ilinde Anadolu, Fen ve Meslek lisesinde öğrenim gören ergenlerden oluştuğu dikkate alındığında farklı okul türlerinde ve yaş gruplarındaki ergenlerle daha büyük örneklem grubunda yapılacak çalışmaların ergenlerin psikolojik dayanıklılığı ile kişilik özellikleri ve algıladıkları sosyal destek hakkında daha kapsamlı bilgi edinilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.
2. Ergenlerin psikolojik dayanıklılıklarının açıklanmasında kişilik özelliklerinin ve algılanan sosyal desteğin yordayıcı rolü düşünüldüğünde ergenlerin kişilik özelliklerinin ve sosyal destek sistemlerinin de göz önünde bulundurulduğu ergenlerin psikolojik dayanıklılıklarının artırılmasına yönelik deneysel çalışmaların yapılabileceği düşünülmektedir.
3. Araştırma bulgusuna göre ergenlerin kişilik özellikleri ve algıladıkları sosyal destek ergenlerin psikolojik dayanıklılık toplam varyansının %45,9' unu açıklamaktadır. Bu durumda ergenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerine ilişkin kalan yüzdenin açıklanması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle yapılacak araştırmalarda ergenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin; baş

etme becerileri, sosyal beceriler gibi başka değişkenler açısından da yordayıcı rolü çalışılabilir.

KAYNAKÇA

- Akyıldırım, P. D. (2017). *Üniversite öğrencilerinde benlik saygısı algılanan sosyal destek ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aliyev, R. ve Tunç, E. (2017). Ortaokul Öğrencilerinin Algılanan Sosyal Destek Düzeyi ve Benlik Algılarının İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 401-418.
- Anderman, L. H. (2003). Academic and social perceptions as predictors of change in middle school students' sense of school belonging. *The Journal of Experimental Education*, 72(1), 5-22.
- Arastaman, G. ve Balcı, A. (2013). Lise öğrencilerinin yılmazlık algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(2), 915-928.
- Ardahan, M. (2006). Sosyal destek ve hemşirelik. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 9(2), 68-75.
- Arslan, G. ve Balkıs, M. (2016). Ergenlerde duygusal istismar, problem davranışlar, öz-yeterlik ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişki. *Sakarya University Journal of Education*, 6(1), 8-22.
- Aslan, S. (2012). Türk geç ergenlerde beş faktör kişilik boyutlarının ergenlerin benlik saygılarıyla yordanması. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 25-40.
- Ateş, F.B. ve Akbaş, T. (2012). Ergenlerde Görülen Kural Dışı Davranışların Aile İşlevselliği ve Yaşam Kalitesi Açısından İncelenmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 337-352.
- Atik, E. L. (2013). *Liseli ergenlerde bağlanma stilleri ve psikolojik sağlamlık düzeyleri arasındaki ilişkide öz-yansıtma ve içgörünün rolü*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Aydın, B. (2010). *Üniversite Öğrencilerinin Duygusal Zeka ve Umut Düzeyleri İle Psikolojik Sağlımlıkları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Bal, S. (2010). *Çocukluk Örselenme Yaşantıları, Ana-Baba- Ergen İlişki Biçimleri ve Sosyal Destek Algısının, Kuraldışı Davranışlarla İlişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Barrio, V. D., Aluja, A., & García, L. F. (2004). Relationship between empathy and the Big Five personality traits in a sample of Spanish adolescents. *Social Behavior and Personality: an international journal*, 32(7), 677-681.
- Basım, H. N., & Çetin, F. (2011). Yetişkinler için psikolojik dayanıklılık ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlilik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 22(2), 104-114.
- Batıgün, A. D. ve Kılıç, N. (2011). İnternet Bağımlılığı ile Kişilik Özellikleri, Sosyal Destek, Psikolojik Belirtiler ve Bazı Sosyo-Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkiler. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26(67).
- Bildirici, F. (2014). *Özel Eğitime Gereksinimi Olan Çocuğa Sahip Ailelerde Aile Yükü İle Psikolojik Dayanıklılık arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bilgin, M. (2017). Ergenlerin Beş Faktör Kişilik Özelliği İle Bilişsel Esneklik İlişkisi. *Electronic Journal of Social Sciences*, 16(62).
- Block, J., & Kremen, A. M. (1996). IQ and ego-resiliency: conceptual and empirical connections and separateness. *Journal of personality and social psychology*, 70(2), 349.
- Bolat, Z. (2013). *Üniversite öğrencilerinin psikolojik sağlamlık ve öz anlayışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Bostan, B. C. (2018). *Ergenlerde algılanan psikolojik istismar ve öznel iyi oluş ilişkisinde, psikolojik sağlamlık ve sosyal bağlılığın rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.

- Bozkurt, Ö. (2006). Girişimcilik eğiliminde kişilik özelliklerinin önemi. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 1 (2).
- Brailovskaia, J., Schönfeld, P., Zhang, X. C., Bieda, A., Kochetkov, Y., & Margraf, J. (2018). A Cross-Cultural Study in Germany, Russia, and China: Are Resilient and Social Supported Students Protected Against Depression, Anxiety, and Stress?. *Psychological reports*, 121(2), 265-281.
- Brooks, R. B., & Goldstein, S. (2003). *Power of resilience* (p. 3). New York: McGraw-Hill Companies.
- Budak, B. (1999). *Lise Öğrencilerinde Algılanan Sosyal Destek Düzeyi ile Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişki*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuzmayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Bulut, S., Doğan, U. & Altundağ, Y. (2012). Ergen psikolojik dayanıklılık ölçeği (EPDÖ): Geçerlik ve güvenilirlik çalışması, *International Counseling and Education Conference (ICEC 2012)*, May, 3-5, 2012, İstanbul, Turkey.
- Burger, J. M. (2006). Kişilik, *Psikoloji Biliminin İnsan Doğasına Dair Söyledikleri*. Çev. İnan Deniz Erguvan Sarıoğlu. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (15. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Campbell-Sills, L., Cohan, S. L., & Stein, M. B. (2006). Relationship of resilience to personality, coping, and psychiatric symptoms in young adults. *Behaviour research and therapy*, 44(4), 585-599.
- Can, A. (2017). *SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Chen, S., 2017. *Chinese adolescents' emotional intelligence, perceived social support, and resilience*. Submitted to the faculty of the University Graduate School in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree Doctor of Philosophy in the School of Education, Indiana University.

- Chhuon, V., & Wallace, T. L. (2014). Creating connectedness through being known: Fulfilling the need to belong in US high schools. *Youth & Society*, 46(3), 379-401.
- Cicchetti, D., & Garmezy, N. (1993). Prospects and promises in the study of resilience. *Development and psychopathology*, 5(4), 497-502.
- Cobb, S. (1976). Social support as a moderator of life stress. *Psychosomatic medicine*, 38, 300-314.
- Cohen, S., & Wills, T. A. (1985). Stress, social support, and the buffering hypothesis. *Psychological bulletin*, 98(2), 310.
- Costa Jr, P. T., & McCrae, R. R. (1992). Four ways five factors are basic. *Personality and individual differences*, 13(6), 653-665.
- Costa, A. L. S., Heitkemper, M. M., Alencar, G. P., Damiani, L. P., da Silva, R. M., & Jarrett, M. E. (2017). Social support is a predictor of lower stress and higher quality of life and resilience in Brazilian patients with colorectal cancer. *Cancer nursing*, 40(5), 352-360.
- Cüceloğlu, D. (1996). İnsan ve davranışı.(6. Baskı). *İstanbul: Remzi Kitabevi*.
- Çakır, Y., ve Palabıykoğlu, R. (1997). Gençlerde sosyal destek-çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Kriz Dergisi*, 5(1), 15-24.
- Çataloğlu, B. (2011). Madde Kullanan ve Kullanmayan Ergenlerin Psikolojik Sağlık, Aile İşlevleri Açısından Karşılaştırılması, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Çeçen, A. R. (2008). Öğrencilerinin cinsiyetlerine ve anababa tutum algılarına göre yalnızlık ve sosyal destek düzeylerinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 415-431.
- Çelik, E. (2013). Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Yılmazlık Özelliklerinin Duygusal Dışavurum Açısından İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2).
- Çetin, F., Yeloğlu, H. O., & Basım, H. N. (2015). Psikolojik dayanıklılığın açıklanmasında beş faktör kişilik özelliklerinin rolü: Bir kanonik ilişki analizi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 30(75), 81-92.

- Davey, M., Eaker, D. G., & Walters, L. H. (2003). Resilience processes in adolescents: Personality profiles, self-worth, and coping. *Journal of adolescent research, 18*(4), 347-362.
- Dayıoğlu, B. (2008). *Üniversite giriş sınavına hazırlanan adaylarda psikolojik sağlamlık: Öğrenilmiş güçlölük, algılanan sosyal destek ve cinsiyetin rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Demaray, M. K., & Malecki, C. K. (2002). Critical levels of perceived social support associated with student adjustment. *School psychology quarterly, 17*(3), 213.
- Demaray, M. K., & Malecki, C. K. (2014). Best practices in assessing and promoting social support. In P. L. Harrison & A. Thomas (Eds.), *Best practices in school psychology: Data-based and collaborative decision making*. Bethesda, MD: National Association of School Psychologists.
- Demirtaş, A. (2007). *İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Algılanan Sosyal Destek ve Yalnızlık Düzeyleri ile Stresle Başa Çıkma Düzeyleri Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dictionary, N. W. S. (1993). *Thesaurus of the English language. Danbury: Lexicon Publications, 1149, 67.*
- Dinçel, E. (2006). *Ergenlik dönemi gelişimsel ödevleri ve psikolojik problemler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Doğan, T. (2006). Üniversite öğrencilerinin iyilik halinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakóltesi Dergisi, 30*(30), 120-129.
- Doğan, T. (2008). Psikolojik Belirtilerin Yordayıcısı Olarak Sosyal Destek Ve İyilik Hali. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 3* (30), 30-44.
- Doğan, T. (2012). Beş faktör kişilik özellikleri ve öznel iyi oluş. *Doğuş Üniversitesi Dergisi, 14*(1), 56-64.

- Duru, E. (2008). Yalnızlığı yordamada sosyal destek ve sosyal bağlılığın rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 23(61), 15-24.
- Earvolino-Ramirez, M. (2007, April). Resilience: A concept analysis. In *Nursing forum* (Vol. 42, No. 2, pp. 73-82). Malden, USA: Blackwell Publishing Inc.
- Ekinci, H., & Ekici, S. (2003). İşletmelerde örgütsel stres yönetim stratejisi olarak sosyal desteğin rolüne ilişkin görgül bir araştırma. *CÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(1), 109-120.
- Eminağaoğlu, N. (2006). Güç koşullarda yaşayan sokak çocuklarında dayanıklılık (sağlamlık). Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Erdoğan, İ. (1983). *İşletmelerde davranış*. İstanbul: Evrim Ofset.
- Eroğlu, F. (1996). *Davranış Bilimleri* (3. Baskı). İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Eryılmaz, A. (2009). Başa çıkma stratejilerinin kişilik özellikleriyle ergen öznel iyi oluşu arasındaki aracı rolü. Yayınlanmamış Doktora Tezi, AÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Eylen, B. (2001) *Bilgi Verici Danışmanlığın Kanser Hastalarının Ailelerinin Sosyal Destek Becerileri Üzerine Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Fayombo, G. (2010). The relationship between personality traits and psychological resilience among the Caribbean adolescents. *International Journal of Psychological Studies* 2(2): 105–116.
- Finfgeld-Connett, D. (2005). Clarification of social support. *Journal of Nursing Scholarship*, 37(1), 4-9.
- Fletcher, D., & Sarkar, M. (2013). Psychological resilience: A review and critique of definitions, concepts, and theory. *European psychologist*, 18(1), 12.
- Flouri, E., & Buchanan, A. (2003). The role of father involvement and mother involvement in adolescents' psychological well-being. *British Journal of Social Work*, 33(3), 399-406.

- Fraser, M. W., Galinsky, M. J., & Richman, J. M. (1999). Risk, protection, and resilience: Toward a conceptual framework for social work practice. *Social Work Research, 23*(3), 131-143.
- Friborg, O., Barlaug, D., Martinussen, M., Rosenvinge, J. H., & Hjemdal, O. (2005). Resilience in relation to personality and intelligence. *International journal of methods in psychiatric research, 14*(1), 29-42.
- Froh, J. J., Huebner, E. S., Youssef, A. J., & Conte, V. (2011). Acknowledging and appreciating the full spectrum of the human condition: School Psychology's (limited) focus on positive psychological functioning. *Psychology in the Schools, 48*(2), 110-123.
- Garnezy, N. (1991). Resiliency and vulnerability to adverse developmental outcomes associated with poverty. *American behavioral scientist, 34*(4), 416-430.
- Gillespie, B. M., Chaboyer, W., & Wallis, M. (2007). Development of a theoretically derived model of resilience through concept analysis. *Contemporary nurse, 25*(1-2), 124-135.
- Girgin, B. (2007). Beş faktör kişilik modelinin işyerinde duygusal tacize (mobbing) etkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Gizir, C. A. (2004). *Academic Resilience: An Investigation of Protective Factors Contributing To The Academic Achievement of Eight Grade Students in Poverty*.Yayınlanmamış Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gizir, C. A. (2007). Psikolojik dayanıklılık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler üzerine bir derleme çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 3*, 113-128.
- Grafton, E., Gillespie, B., & Henderson, S. (2010, November). Resilience: the power within. In *Oncology nursing forum* (Vol. 37, No. 6).
- Grant-Vallone, E., Reid, K., Umali, C., & Pohlert, E. (2003). An analysis of the effects of self-esteem, social support, and participation in student support services on students' adjustment and commitment to college. *Journal of College Student Retention: Research, Theory & Practice, 5*(3), 255-274.

- Güney, E. (2016). *Ebeveynleri boşanmış ve boşanmamış olan lise öğrencilerinin yılmazlık düzeyleri ile algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Güney, S. (2014). *Davranış Bilimleri* (8. Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Gürkan, U. (2006). *Grupla psikolojik danışmanın üniversite öğrencilerinin yılmazlık düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Hirsch, J. K., & Barton, A. L. (2011). Positive social support, negative social exchanges, and suicidal behavior in college students. *Journal of American College Health*, 59(5), 393-398.
- Hsieh, H. F., Chang, S. C., & Wang, H. H. (2017). The relationships among personality, social support, and resilience of abused nurses at emergency rooms and psychiatric wards in Taiwan. *Women & health*, 57(1), 40-51.
- Hünük, D., Özdemir, R. A., Yıldırım, G., & Aşçı, H. (2013). 6.-8. Sınıf öğrencilerinin fiziksel aktiviteye katılımında algıladıkları sosyal desteğin rolü. *Eğitim ve Bilim*, 38(170).
- Iimura, S., & Taku, K. (2018). Gender differences in relationship between resilience and Big Five personality traits in Japanese adolescents. *Psychological reports*, 121(5), 920-931.
- Isır, T. (2006). *Örgütlerde personel seçim süreci: bir kamu kuruluşundaki yönetici personelin kişilik özelliklerinin tespit edilerek personel seçim sürecinin iyileştirilmesi üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Işık, Ş. (2016). Türkiye’de kendini toparlama gücü konusunda yapılmış araştırmaların incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 6(45).
- Kabasakal, Z., & Arslan, G. (2014). Ergenlikte görülen anti-sosyal davranışlar, psikolojik sağlamlık ve aile sorunları arasındaki ilişki. *Uluslararası hakemli aile çocuk ve eğitim dergisi*, 2(3), 76-90.

- Kaltiala-Heino, R., Rimpelä, M., Rantanen, P., & Laippala, P. (2001). Adolescent depression: the role of discontinuities in life course and social support. *Journal of affective disorders*, 64(2-3), 155-166.
- Kaner, S., Bayraklı, H., & Güzeller, C. O. (2011). Anne-babaların yılmazlık algılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 12(02), 63-83.
- Karadağ, İ. (2007). *İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Akademik Başarılarının Sosyal Destek Kaynakları Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Kararımkar, Ö. (2006). Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(26), 129-142.
- Kararımkar, Ö., & Çetinkaya, R. S. (2016). Benlik saygısının ve denetim odağının psikolojik sağlamlık üzerine etkisi: Duyguların aracı rolü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(35).
- Karaman, E. (2018). *Özel eğitime ihtiyacı olan çocuğa sahip anne babaların psikolojik dayanıklılıklarının yordayıcısı olarak sosyal destek algısı ve benlik saygısının incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Karataş, Z. (2012). Ergenlerin Algılanan Sosyal Destek Ve Sürekli Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi/Investigation Of Adolescents' Perceived Social Support And Trait Anxiety Levels. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(19).
- Kobasa, S. (1982). Commitment and coping in stress resistance among lawyers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 42 (4), 707-717.
- Komaraju, M., Karau, S. J., & Schmeck, R. R. (2009). Role of the Big Five personality traits in predicting college students' academic motivation and achievement. *Learning and individual differences*, 19(1), 47-52.

- Köse, D., Çınar, N., & Akduran, F. (2012). Hemşirelik öğrencilerinde internet bağımlılığının kişilik özellikleri ve zaman yönetimi ile ilişkisi. *Sakarya University Journal of Science*, 16(3), 227-233.
- Köse, M., & Demir, E. (2014). Öğretmenlerin rol modeli hakkında öğrenci görüşleri. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 4(1), 8-18.
- Köseoğlu, S. A., & Erçevik, A. (2015). Lise öğrencilerinin duygusal özerklik ve sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(2), 198-216.
- Lee, C. Y. S., & Goldstein, S. E. (2016). Loneliness, stress, and social support in young adulthood: Does the source of support matter?. *Journal of youth and adolescence*, 45(3), 568-580.
- Lee, J. S., Koeske, G. F., & Sales, E. (2004). Social support buffering of acculturative stress: A study of mental health symptoms among Korean international students. *International Journal of Intercultural Relations*, 28(5), 399-414.
- Liu, Y., Wang, Z. H., & Li, Z. G. (2012). Affective mediators of the influence of neuroticism and resilience on life satisfaction. *Personality and Individual Differences*, 52(7), 833-838.
- Lopez, S. J. & Gallagher, M. W. (2009). A case for positive psychology. In S. J. Lopez & M. W. Gallagher (Eds.), *Oxford Handbook of Positive Psychology* (3-6). New York: Oxford University Press, Inc.
- Luthans, F. (2002). The need for and meaning of positive organizational behavior. *Journal of Organizational Behavior: The International Journal of Industrial, Occupational and Organizational Psychology and Behavior*, 23(6), 695-706.
- Luthar, S. S., Cicchetti, D., & Becker, B. (2000). The construct of resilience: A critical evaluation and guidelines for future work. *Child development*, 71(3), 543-562.
- Malecki, C. K., & Demaray, M. K. (2002). Measuring perceived social support: Development of the child and adolescent social support scale (CASSS). *Psychology in the Schools*, 39(1), 1-18.

- Malkoç, A. ve Yalçın, İ. (2015). Relationships among resilience, social support, coping, and psychological well-being among university students. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(43).
- Masten, A. S. (1994). Resilience in individual development: Successful adaptation despite risk and adversity: Challenges and prospects. In *Educational resilience in inner city America: Challenges and prospects* (pp. 3-25). Lawrence Erlbaum.
- Masten, A. S. (2001). Ordinary magic: Resilience processes in development. *American psychologist*, 56(3), 227.
- Masten, A. S., & Obradović, J. (2006). Competence and resilience in development. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1094(1), 13-27.
- Masten, A. S., & Tellegen, A. (2012). Resilience in developmental psychopathology: Contributions of the project competence longitudinal study. *Development and psychopathology*, 24(2), 345-361.
- Masten, A. S., Best, K. M., & Garmezy, N. (1990). Resilience and development: Contributions from the study of children who overcome adversity. *Development and psychopathology*, 2(4), 425-444.
- McCrae, R. R., & Costa, P. T. (1986). Clinical assessment can benefit from recent advances in personality psychology. *American Psychologist*, 41(9), 1001.
- McCrae, R. R., & Costa, P. T. (1987). Validation of the five-factor model of personality across instruments and observers. *Journal of personality and social psychology*, 52(1), 81.
- McCrae, R. R., & Costa, P. T. (2003). *Personality in adulthood: A five-factor theory perspective*. Guilford Press.
- Memur-Sen. (2018). Açlık ve yoksulluk sınırı. 10 Nisan 2018 tarihinde adresinden alınmıştır. <http://www.memursen.org.tr/memur-sen-mart-ayi-aclik-ve-yoksulluk-rakamlarini-acikladi>

- Menteş, A. (2016). *Anti-Sosyal Eğilimlerin Yordayıcısı Olarak Sosyal Destek ve Sosyo Demografik Değişkenler*.Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Momenı, S. (2016). *Öznel iyi oluşun, kişilik özellikleri, akılcı olmayan inançlar ve sosyal destekle ilişkisi: Bir model sınaması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Morsünbül, Ü. (2014). Hızlı büyük beşli kişilik testi türkçe versiyonu geçerlilik ve güvenirlik çalışması. *Düşünen Adam: Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 27(4), 316-322.
- Mulvaney-Day, N. E., Alegria, M., & Sribney, W. (2007). Social cohesion, social support, and health among Latinos in the United States. *Social science & medicine*, 64(2), 477-495.
- Nakaya, M., Oshio, A., & Kaneko, H. (2006). Correlations for Adolescent Resilience Scale with big five personality traits. *Psychological reports*, 98(3), 927-930.
- Newman, P. R., Griffen, S., O'Connor, K., Knorth, M. K., Van den Bergh, P. M., & Marc, J. (2007). The Relationship of Social Support to Depressive Symptoms During the Transition to High School, Barbara M. Newman. *Adolescence*, 42, 167.
- Oktan, V. (2005). Yalnızlık ve algılanan sosyal destek düzeyinin ergenlerdeki öfkenin gelişimine etkisi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 21, 183-192.
- Oshio, A., Taku, K., Hirano, M., & Saeed, G. (2018). Resilience and Big Five personality traits: A meta-analysis. *Personality and Individual Differences*, 127, 54-60.
- Ökte, M. (2001). Ergenlerde İç Dönüklük-Dışa Dönüklük Kişilik Özelliği ile Aile İşlevleri Arasındaki İlişkiler. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Önder, A. ve Gülay, H. (2008). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlığının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (23).

- Özbay, Y. ve Aydoğan, D. (2013). Aile Yılmazlığı: bir engеле rağmen birlikte güçlenen aile. *Sosyal Politika Çalışmaları*, 13 (31), 1303-0256.
- Özcan, B. (2005). *Anne-babaları boşanmış ve anne-babaları birlikte olan lise öğrencilerinin yılmazlık özellikleri ve koruyucu faktörler açısından karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özsoy, E., & Yıldız, G. (2013). Kişilik Kavramının Örgütler Açısından Önemi: Bir Literatür Taraması. *İşletme Bilimi Dergisi*, 1(2), 1-12.
- Öztoşun, A. (2018). *Ergenlerde algılanan sosyal destek ve sosyal dışlanma deneyimlerinin internet bağımlılığını yordayıcılığı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Pauley, P. M., & Hesse, C. (2009). The effects of social support, depression, and stress on drinking behaviors in a college student sample. *Communication Studies*, 60(5), 493-508.
- Peng, L., Zhang, J., Li, M., Li, P., Zhang, Y., Zuo, X. & Xu, Y. (2012). Negative life events and mental health of Chinese medical students: the effect of resilience, personality and social support. *Psychiatry research*, 196(1), 138-141.
- Pinkerton, J., & Dolan, P. (2007). Family support, social capital, resilience and adolescent coping. *Child & family social work*, 12(3), 219-228.
- Polatçı, S., İrk, E., Gültekin, Z., & Sobacı, F. (2017). Psikolojik dayanıklılık ve kişilik özellikleri tatmin düzeyini etkiler mi?. *Journal Of Suleyman Demirel University Institute Of Social Sciences*, 29(4).
- Pössel, P., Burton, S. M., Cauley, B., Sawyer, M. G., Spence, S. H., & Sheffield, J. (2018). Associations between social support from family, friends, and teachers and depressive symptoms in adolescents. *Journal of youth and adolescence*, 47(2), 398-412.
- Ramanaiah, N. V., Sharpe, J. P., & Byravan, A. (1999). Hardiness and major personality factors. *Psychological Reports*, 84(2), 497-500.

- Reddy, R., Rhodes, J. E., & Mulhall, P. (2003). The influence of teacher support on student adjustment in the middle school years: A latent growth curve study. *Development and psychopathology, 15*(1), 119-138.
- Richardson, G. E. (2002). The metatheory of resilience and resiliency. *Journal of clinical psychology, 58*(3), 307-321.
- Rigby, K. (2000). Effects of peer victimization in schools and perceived social support on adolescent well-being. *Journal of adolescence, 23*(1), 57-68.
- Rioli, L., Savicki, V., & Cepani, A. (2002). Resilience in the face of catastrophe: Optimism, personality, and coping in the Kosovo crisis. *Journal of applied social psychology, 32*(8), 1604-1627.
- Rutter, M. (1987). Psychosocial resilience and protective mechanisms. *American journal of orthopsychiatry, 57*(3), 316-331.
- Rutter, M. (1999). Resilience concepts and findings: Implications for family therapy. *Journal of family therapy, 21*(2), 119-144.
- Sağlam, H. (2012). *Lösemi Tanısıyla İzlenen 15-18 Yaş Grubu Adölesanların Psikolojik Sağlık Düzeylerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Santrock, J. W. (2012). *Ergenlik* (Çev. ed. Diğem Müge Siyez). Ankara: Nobel yayın.
- Sarason, I. G., Levine, H. M., Basham, R. B., & Sarason, B. R. (1983). Assessing social support: The social support questionnaire. *Journal of personality and social psychology, 44*(1), 127.
- Schoon, I., Parsons, S., & Sacker, A. (2004). Socioeconomic adversity, educational resilience, and subsequent levels of adult adaptation. *Journal of Adolescent Research, 19*(4), 383-404.
- Selfhout, M., Burk, W., Branje, S., Denissen, J., Van Aken, M., & Meeus, W. (2010). Emerging late adolescent friendship networks and Big Five personality traits: A social network approach. *Journal of personality, 78*(2), 509-538.

- Seligman, M. E., & Csikszentmihalyi, M. (2014). Positive psychology: An introduction. In *Flow and the foundations of positive psychology* (pp. 279-298). Springer, Dordrecht.
- Sevi, E. S. (2009). *Psikobiyolojik kişilik modeli ve beş faktör kişilik kuramı: Mizaç ve karakter envanteri (TCI) ile beş faktör kişilik envanterinin (5FKE) karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Siyez, D. M., & Aysan, F. (2007). Ergenlerde Riskli Araba Kullanma Davranışını Yordayan Psiko-Sosyal Değişkenlerin Değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (21).
- Skues, J. L., Williams, B., & Wise, L. (2012). The effects of personality traits, self-esteem, loneliness, and narcissism on Facebook use among university students. *Computers in Human Behavior*, 28(6), 2414-2419.
- Smith, C., & Carlson, B. E. (1997). Stress, coping, and resilience in children and youth. *Social service review*, 71(2), 231-256.
- Somer, O. (1998). Türkçe'de kişilik özelliği tanımlayan sıfatların yapısı ve beş faktör modeli. *Türk Psikoloji Dergisi*, 13(42), 17-32.
- Somer, O., Korkmaz, M., & Tatar, A. (2002). Beş Faktör Kişilik Envanteri'nin geliştirilmesi-I: Ölçek ve alt ölçeklerin oluşturulması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17(49), 21-33.
- Sorias, E. Oya (1988). Sosyal Destek Kavramı. *Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, S. 27, s. 353-357.
- Sözlük, T. İ. R. (1986). *İstanbul: Redhouse Yayınları*.
- Stewart, M., Reid, G., & Mangham, C. (1997). Fostering children's resilience. *Journal of Pediatric Nursing*, 12(1), 21-31.
- Stewart, T., & Suldo, S. (2011). Relationships between social support sources and early adolescents' mental health: The moderating effect of student achievement level. *Psychology in the Schools*, 48(10), 1016-1033.

- Suldo, S. M., Minch, D. R., & Hearon, B. V. (2015). Adolescent life satisfaction and personality characteristics: Investigating relationships using a five factor model. *Journal of Happiness Studies*, 16(4), 965-983.
- Swickert, R. J., Hittner, J. B., & Foster, A. (2010). Big Five traits interact to predict perceived social support. *Personality and Individual Differences*, 48(6), 736-741.
- Şar, N. Ş. (2016). *Spor yapan ve yapmayan bireylerin psikolojik dayanıklılık ve kişilik özelliklerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Şavur, E. (2012). *İnsani yardım çalışanlarının yardım arama davranışına ilişkin bir inceleme: psikolojik belirtiler, psikolojik sağlamlık ve sosyal destek algısı* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenirlik ve Geçerlilik*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Şener, C. (2018). *Lise öğrencilerinde okul tükenmişliğinin yordayıcısı olarak mizah tarzlarının ve beş faktör kişilik özelliklerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Şimşek, Ö.M. (2007). *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş Temel İlkeler ve LISREL Uygulamaları*. Ankara: Ekinoks Yayıncılık.
- Tamannaefar, M., & Shahmirzaei, S. (2019). Prediction of Academic Resilience Based on Coping Styles and Personality Traits. *Practice in Clinical Psychology*, 7(1), 1-10.
- Tang, J. H., Chen, M. C., Yang, C. Y., Chung, T. Y., & Lee, Y. A. (2016). Personality traits, interpersonal relationships, online social support, and Facebook addiction. *Telematics and Informatics*, 33(1), 102-108.
- Tardy, C. (1985). Social support measurement. *American Journal of Community Psychology*, 13, 187-202.

- Tarter, R. E. ve Vanyukov, M. (1999). ReVisiting the Validity of the Construct of Resilience. In M. D. Glantz ve J. L. Johnson (Eds.) Resilience And Development: Positive Life Adaptations New York: Kluwer Academic / Plenum Publishers, 85-107
- TDK. (1998). Türkçe Sözlük, Türk Tarih Kurumu Basım Evi. *Dokuzuncu Baskı, Ankara.*
- Terzi, S. (2008). Üniversite öğrencilerinin psikolojik dayanıklılıkları ve algıladıkları sosyal destek arasındaki ilişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(29), 1-11.
- Terzi, Ş. (2005). *Öznel iyi olmaya ilişkin psikolojik dayanıklılık modeli*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- The Concise Oxford Dictionary. (2001). *New York: Oxford University Press.*
- Topçu, F. (2017). *Üniversite öğrencilerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerinde beş faktör kişilik özelliklerinin yordayıcı etkisinin incelenmesi* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Toprak, H. (2014). *Ergenlerde mutluluk ve yaşam doyumunun yordayıcısı olarak psikolojik sağlamlık ve psikolojik ihtiyaç doymu*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Tozkoparan, G. (2013). Beş faktör kişilik özelliklerinin çatışma yönetim tarzlarına etkisi: yöneticiler üzerinde bir araştırma. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*.
- Turan, A. (2014). *Ergenlerde çocukluk örselenme yaşantıları ve yılmazlık düzeyinin algılanan sosyal destek açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Turan, Ö. A. T. S. N., & Kökçü, M. (2012). Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ve Örgütsel Çatışma Yönetimi Arasındaki İlişkiler: Ankara'daki Beş Yıldızlı Otel İşletmeleri Üzerine Bir Uygulama. *Journal Of Yaşar University*, 7(27), 4611-4641.
- Turgut, Ö. (2015). *Ergenlerin psikolojik sağlık düzeylerinin, önemli yaşama olayları, algılanan sosyal destek ve okul bağlılığı açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

- Tümlü, G., & Receptoğlu, E. (2013). Üniversite Akademik Personelinin Psikolojik Dayanıklılık ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki. *Journal of Higher Education & Science/Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 3(3).
- Türk-İş. (2018). Açlık ve yoksulluk sınırı. 10 Nisan 2018 tarihinde adresinden alınmıştır. <http://www.turkis.org.tr/dosya/g3o7rY6QnKKe.pdf>
- Yöntem., T. F. (2011). Bir çocuk-ergen ruh sağlığı ve hastalıkları polikliniğine başvuran çocuk ve ergenlerin ruhsal belirtileri ve risk faktörlerinin değerlendirilmesi. *Konuralp Tıp Dergisi*, 3(1), 1-8.
- Ünal, M. (2013). *Lise Öğrencilerinin Akademik Güdülenme Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından Yordanması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Ünüvar, A. (2003). *Çok yönlü algılanan sosyal desteğin 15-18 yaş arası lise öğrencilerinde problem çözme becerisine ve benlik saygısına etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Ünüvar, A. (2012). *Gerçeklik kuramına dayalı psiko-eğitim programının lise öğrencilerinin denetim odağı ve yılmazlık düzeyi üzerindeki etkisinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Wagnild, G., & Young, H. (1993). Development and psychometric. *Journal of nursing measurement*, 1(2), 165-17847.
- Wang, X., Cai, L., Qian, J., & Peng, J. (2014). Social support moderates stress effects on depression. *International Journal of Mental Health Systems*, 8(1), 41.
- Werner, E. E. (1989). High-risk children in young adulthood: A longitudinal study from birth to 32 years. *American journal of Orthopsychiatry*, 59(1), 72-81.
- Werner, E. E. (1993). Risk, resilience, and recovery: Perspectives from the Kauai Longitudinal Study. *Development and psychopathology*, 5(4), 503-515.
- Werner, E. E. (1995). Resilience in development. *Current directions in psychological science*, 4(3), 81-84.

- Williams, A. (2001). A literature review on the concept of intimacy in nursing. *Journal of Advanced Nursing*, 33(5), 660-667.
- Windle, M. (1992). A longitudinal study of stress buffering for adolescent problem behaviors. *Developmental psychology*, 28(3), 522.
- Wright, M. O. D., Masten, A. S., & Narayan, A. J. (2013). Resilience processes in development: Four waves of research on positive adaptation in the context of adversity. In *Handbook of resilience in children* (pp. 15-37). Springer, Boston, MA.
- Yalım, D. (2007). *Üniversite birinci sınıf öğrencilerinin uyumu: Psikolojik sağlık, başa çıkma, iyimserlik ve cinsiyetin rolü*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yanbastı, G. (1990). *Kişilik kuramları*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Yazgan İnanç, B. & Yerlikaya, E. E. (2011). *Kişilik kuramları*. Ankara: Pegem.
- Yıldırım, İ. (1997). Algılanan sosyal destek ölçeğinin geliştirilmesi, güvenilirliği ve geçerliği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(13).
- Yıldırım, İ. (1998). Akademik Başarı Düzeyleri Farklı Olan Lise Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere Göre Sosyal Destek Düzeyleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi; Cilt 2, Sayı 10 (1998); 33-45*.
- Yıldırım, İ. (2004). Lise son sınıf öğrencilerinin akademik başarılarının yordayıcısı olarak sınav kaygısı, boyun eğici davranışlar ve sosyal destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 241–250.
- Yıldırım, İ., & Ergene, T. (2003). Lise son sınıf öğrencilerinin akademik başarılarının yordayıcısı olarak sınav kaygısı, boyun eğici davranışlar ve sosyal destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(25).
- Yılmaz, E., Yılmaz, E. ve Karaca, F. (2008). Üniversite öğrencilerinin sosyal destek ve yalnızlık düzeylerinin incelenmesi. *Genel Tıp Dergisi*, 18 (2), 71-79.
- Yılmaz, H., & Sipahioğlu, Ö. (2012). Farklı risk gruplarındaki ergenlerin psikolojik sağlık durumlarının incelenmesi. *İlköğretim Online*, 11(4).

- Yılmaz, N. (2016). *Ergenlerde problemlı internet kullanımının yordayıcıları olarak stresle başa çıkma ve kişilik özellikleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yöndem, D. ve Bahtiyar, M. (2016). Ergenlerde psikolojik dayanıklılık ve stresle baş etme. *International Journal of Social Science*, 45, 53-62.
- Yöndem, Z. D. ve Artan, A. E. (2018). Ergenlik. Aytar, A. G. (Ed.), *Gelişim Psikolojisi* (177-194). Ankara: Hedef Yayıncılık.
- Zhang, L. F. (2011). Hardiness and the Big Five personality traits among Chinese university students. *Learning and Individual Differences*, 21(1), 109-113.
- Zhou, Y., Li, D., Li, X., Wang, Y., & Zhao, L. (2017). Big five personality and adolescent Internet addiction: The mediating role of coping style. *Addictive behaviors*, 64, 42-48.

EKLER

EK-1. Kişisel Bilgi Formu

Sevgili öğrenciler,

Bu anket siz lise öğrencilerinin psikolojik dayanıklılığını; kişilik özellikleri, baş etme stratejileri ve sosyal destek yönünden incelenmesi için oluşturulmuştur. Ankete vereceğiniz cevapların samimi ve doğru olması araştırmanın sonuçları açısından önem taşımaktadır.

Vereceğiniz cevaplar gizli kalacak ve diğer kişilerle paylaşılmayacak, araştırma sonuçları sadece bilimsel amaçlı kullanılacaktır. Araştırmaya yaptığınız katkılardan dolayı şimdiden çok teşekkür ederim.

Ensar Abdullah GÖKALP

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi

- 1) Yaşınız:
- 2) Cinsiyetiniz: () Kadın () Erkek
- 3) Okul Türünüz: () Fen Lisesi () Anadolu Lisesi () Meslek Lisesi
- 4) Sınıf Düzeyiniz: () 9. Sınıf () 10. Sınıf () 11. Sınıf () 12. Sınıf
- 5) Ailenizin aylık toplam geliri hangi aralıktadır?

() 1600 TL ve altı	() 1601 - 3500 TL
() 3501 - 5000 TL	() 5001 TL ve üstü
- 6) Evde kaç kişi yaşıyorsunuz ?

() 2	() 3	() 4	() 5	() 6	() 7 ve üstü
-------	-------	-------	-------	-------	---------------

Ek-2. Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Örnek Maddeler

Sevgili Öğrenciler:

Lütfen aşağıdaki maddeleri dikkatle okuyarak her maddede yer alan ifadenin size ne derece uygun olduğuna (sizi ne derece tanımladığına) karar veriniz. Vereceğiniz cevapların doğru ya da yanlış yoktur. Verdiğiniz karara göre aşağıdaki ifadeleri dikkate alarak yanındaki boşluklardan bir tanesine çarpı (X) işareti koyunuz. Lütfen boş bırakmadan hepsini işaretlemeye çalışınız. Samimi olarak cevap vereceğinize inanıyor ve katılımınızdan dolayı teşekkür ediyorum.

		Bana Çok Uygun	Bana Uygun	Bana Uygun Değil	Bana Hiç Uygun Değil
1	Ailem benimle gerçekten ilgilenir.				
8	Ailem paylaşacak bir şeyim olduğunda beni dinler.				
17	Öğretmenlerim arasında beni dinleyecek kimse yok				
24	Yokluğumu fark edecek arkadaşlarım vardır.				
29	Güzel zaman geçirdiğim arkadaşlarım vardır				

Ek-3. Hızlı Büyük Beşli Kişilik Testi Örnek Maddeler

Sevgili Öğrenciler:

Aşağıda sizin kendinizi tanımlamanıza ilişkin 30 ifade bulunmaktadır. Lütfen her bir ifadenin sizi ne kadar tanımladığını, ifadenin yanında verilen kutucuğu işaretleyerek belirtiniz (X). Her ifade için yalnızca bir kutucuğu işaretleyiniz.

	Tamamen Yanlış	Oldukça Yanlış	Biraz Yanlış	Ne Doğru Ne Yanlış	Biraz Doğru	Oldukça Doğru	Tamamen Doğru
5. Cana yakın	1	2	3	4	5	6	7
9. Sessiz	1	2	3	4	5	6	7
14. Bilgili	1	2	3	4	5	6	7
19. Yenilikçi	1	2	3	4	5	6	7
24. Ürkek	1	2	3	4	5	6	7
30. Yaratıcı	1	2	3	4	5	6	7

Ek-4. Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Örnek Maddeler

Sevgili Öğrenciler:

Aşağıda ailenizin, arkadaşlarınızın ve öğretmenlerinizin size yönelik bazı davranışları verilmiştir. Bu ifadelerin size uygun olanını işaretleyiniz (X).

AİLEM	Bana	Kısmen	Bana
	Uygun Değil	Uygun	Uygun
1. Bana gerçekten güvenir	()	()	()
2. Sorunlarımı çözmeme yardım eder	()	()	()
...			
19. Sosyal etkinliklere katılmamı destekler	()	()	()
ARKADAŞLARIM	Bana	Kısmen	Bana
	Uygun Değil	Uygun	Uygun
21. Bana gerçekten güvenir	()	()	()
...			
32. İyi ve kötü günlerimde yanımda olur	()	()	()
ÖĞRETMENLERİM	Bana	Kısmen	Bana
	Uygun Değil	Uygun	Uygun
35. Bana gerçekten güvenir	()	()	()
...			

Ek-5. Etik Kurul Onay Raporu

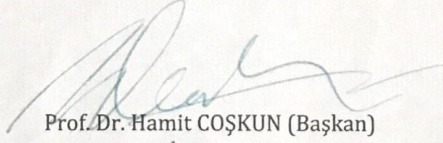

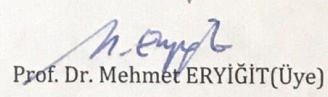
Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulu

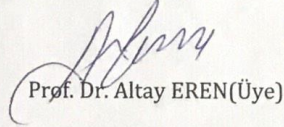
Ensar Abdullah GÖKALP
Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Eğitimi ABD

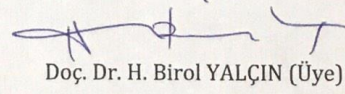
Sayın Ensar Abdullah GÖKALP,

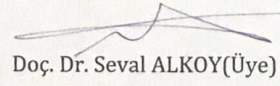
"Ergenlerde Psikolojik Dayanıklılığın Kişilik Özellikleri, Baş Etme Stratejileri ve Sosyal Destek Yönünden İncelenmesi" konulu araştırmanız ile ilgili olarak Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kuruluna yapmış olduğunuz 10.04.2018 tarihli başvuru (Protokol NO. 2018/117) kurulumuzun 08.05.2018 tarihli ve 2018/05 toplantısında değerlendirilerek etik olarak uygun bulunmuştur. Bilgilerinize sunarız.

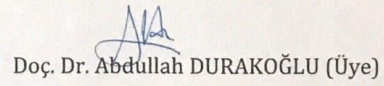

Prof. Dr. Hamit COŞKUN (Başkan)

Prof. Dr. Mehmet ERYİĞİT (Üye)

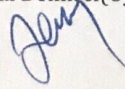

Prof. Dr. Altay EREN (Üye)

Doç. Dr. H. Birol YALÇIN (Üye)

Doç. Dr. Seval ALKOY (Üye)

Doç. Dr. Abdullah DURAKOĞLU (Üye)

Av. Zuhal Demirci (Üye)

Ek-6. Gaziantep Valiliği Araştırma İzin Belgesi

T.C.
GAZİANTEP VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 34659092/10.01/9799599
Konu : Araştırma İzin Talebi
(Ensar Abdullah GÖKALP)

18/05/2018

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünün 11.05.2018 tarihli ve E.5474 sayılı yazısı.

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Eğitimi Anabilim Dalı Bölümü Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi Ensar Abdullah GÖKALP' in " Ergenlerde psikolojik dayanıklılığın kişilik özellikleri, baş etme stratejileri ve sosyal destek yönünden incelenmesi" konulu anket çalışması kapsamında, İlimiz Şahinbey ve Şehitkamil İlçelerindeki ekli listede belirtilen liselerde öğrenim gören 9., 10., 11. ve 12. Sınıf öğrencilerine yönelik anket uygulama isteği, ilgi yazıda belirtilmektedir.

Bu kapsamda Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Eğitimi Anabilim Dalı Bölümü Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi Ensar Abdullah GÖKALP' in araştırma çalışma isteği, Bakanlığımız Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 22.08.2017 tarihli ve 12607291 (2017/25) sayılı genelgesi kapsamında değerlendirilmiş olup; araştırmacının, araştırmasının bitiminden itibaren 15 gün içerisinde araştırma sonuçlarını 2 kopya halinde CD içerisinde Müdürlüğümüze bildirmesi şartıyla, İlimiz Şahinbey ve Şehitkamil İlçelerindeki ekli listede belirtilen liselerde 9., 10., 11. ve 12. Sınıf öğrencilerin eğitim öğretimi aksatmayacak şekilde ve gönüllülük esasına dayalı olarak uygulanması, Müdürlüğümüz Ar-Ge bürosu bünyesinde oluşturulan komisyonun uygunluk raporu doğrultusunda uygun mütalaa edilmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde: Olurlarınıza arz ederim.

Cengiz METE
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
18/05/2018

Halil UYUMAZ
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ekler:
Yazı ve Ekleri (47 Sayfa)

Yeni Valilik Binası 5. Kat Büyükşehir/Gaziantep - Müd.Yrd.M.AH TERYAKIOĞLU -Strateji Geliştirme Şefi E. YILDIRIM
elektronik AĞ: www.gaziantep.meb.gov.tr - Tel: (0342) 231 10 58 -4450
e-posta: gaziantepnemi@meb.gov.tr - Faks:(0342) 232 24 10

Bu evrak güvenli elektronik imza ile kararlaştırılmıştır. <https://evrak.gaziantep.meb.gov.tr/adresimiz> D642-4d2a-3ebe-ad7a-ee9b koda ile teyit edilebilir.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Ensar Abdullah GÖKALP

Doğum Yeri- Yılı : Karabük, 1993

İletişim Adresi

E-mail Adresi : ensarabdullahgokalp@gmail.com

Eğitim Durumu

2008-2012 : Vakıfbank Zübeyde Hanım Anadolu Lisesi, Lise, KARABÜK.

2012-2016 : Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü, Lisans, BOLU.

2016-2019 : Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Eğitimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans, BOLU.

Çalıştığı Kurumlar

2016- ... :Hacı Lütfiye Şireci Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Psikolojik Danışman,
GAZİANTEP